

Luceafărul

JTI

Apare săptămânal sub egida Uniunii Scriitorilor
Serie nouă inițiată de LAURENȚIU ULICI

Nr. **11** (642)

Miercuri, 24 martie, 2004

„Considerând că *Moromeții* s-a clasicizat timpuriu și că, deci, e o operă citată fără a fi citită, Gelu Negrea propune o nouă lectură, ignorând cu obstinație toată literatura critică a operei, opiniile critice la care se oprește (E. Simion, N. Manolescu) fiind tot atâtea motive de distanțare, nu de puține ori polemică. Perspectiva de abordare e exclusiv *tehnică*, punându-se chiar problema apartenenței/nonapartenenței la specia epică a romanului. *Moromeții* este un roman în măsura în care *Amintirile din copilărie* sunt un roman. Marin Preda deosebindu-se de Ion Creangă prin obiectivitate.“

(ana dobre)

marin preda

horia gârbea

„Este aproape uimitor cum lui Gârbea îi place să joace rolul „umilului cititor“. El nu este „umil“ câtuși de puțin. Dar latura ludică a lui îl face să ne propună un asemenea „joc“. Nu este obositor, ci, dimpotrivă, este ca o gimnastică a lecturii. Să scrii despre aproape o sută de autori, cu volumele lor apărute, nu este la îndemâna oricui. Această „gimnastică a lecturii“ nu ne propune vreo ierarhie. Spuneam mai sus că autorul nu îmbracă haina criticului literar, deci nu putea să intre în paltonul destul de larg al istoricului literar. El s-a rezumat în a-i așeza pe confrății lui în galerii circulare și de acolo să-i putem privi așa cum ne propune Gârbea.»

(mariana criș)

pag. 8

versuri

Salomeea

bogdan-alexandru
stănescu

literatura lumii

Când pentru tine fi-voi
doar umbra unei umbre

maria sol durini de nougues

pag. 17

Un complex nimicitor al poezilor

horia gârbea

Poezii români se împart în două categorii foarte inegale ca număr: cei puțini, care pot evita rima "copil-april" și cei care nu pot s-o evite. Citesc multă poezie, mai multă decât mi-aș dori, și în cele mai crâncene volume încărcate de spleen, de etalarea unor frustrări abisale, dezvăluirea celor mai sado-maso pomiri care pot sălășului într-o minte de poet, răsare brusc, incredibil, rima "copil-april"!

vizor

Sunt volume în care nu trebuie s-o mai caut. Numele poetului, sau mai ales al poetei, titlul cărții și/sau ilustrația de pe copertă îmi spun negreșit că în acea carte mă voi întâlni cu vechea mea cunoștință - rima "copil-april".

Dar sunt și locuri neașteptate, opere ale unor confrăți care trec prin viața literară cu priviri neguroase ori cu apetit pentru experimente dintre cele mai demențiale. Și în acestea, chiar dacă pitită într-un colț, amestecată cu violențe, mărturii cumplite de incesturi, crime mai mult sau mai puțin sexuale, vivisecții, rima "copil-april" își ițește mutra candidă dintre mațele autopsiate.

Director:
Marius Tupan

Colectivul de editare:
Mariana Bunescu (tehnoredactor)
Responsabil de număr:

Bogdan-Alexandru Stănescu

Redactori asociați:
Horia Gârbea; Daniel Nicolescu;
Ioan Es Pop; Stelian Tăbăraș

Revista „Luceafărul“ este editată de Fundația Luceafărul, cu sprijin de la Uniunea Scriitorilor din România și Ministerul Culturii și al Cultelor

Redacția și administrația:

Calea Victoriei nr. 133. București, sector 1,
telefon 212.79.94, fax 312.96.93
e-mail: fundatia_luceafarul@yahoo.com
Cont în lei: Banca Comercială Română, filiala
sector 1. Calea Victoriei nr. 155.
Număr de cont: 2511.1-1543.1/ROL
Cont în valută: 472161601590
ISSN - 1220-627X

Tipar: SEMNE '94

Abonamentele se pot face la toate sucursalele RODIPET și la oficiile poștale din țară.
Revista noastră este înscrisă în Catalogul publicațiilor la poziția 2048.

Trebuie să mă credeți - rima "copil-april" nu iartă pe nimeni. De la fecioare crâncene care își expun postmodernismul în veșminte provocatoare până la băbuțe blânde, abia respinse pentru a zecea oară de comisia de validare a Uniunii, toate se trezesc, aproape de la sine, cu rima "copil-april" în brațe. Ea poate să apară ca rimă împerecheată, cel mai adesea, dar și ca rimă îmbrățișată sau chiar ca rimă interioară.

Poezii care nu au pățimit niciodată persecuția acestei cumplite rime sunt fie dintre cei foarte supravegheați, experți ai autocontrolului, eventual dintre cei ce au practicat yoga, fie pur și simplu lipsiți de sensibilitate.

Mărturisesc: uneori și mie, rar, când scriu poezie, îmi vine în vârful degetelor o mâncărime tandră dar imperioasă: aș vrea să apăs pe tastele care compun blestemata rimă. Atunci trebuie să închid calculatorul, să ascund creioanele, să maltratez pe cineva, să mă încui în pivniță cu un volum de poezie recentisimă semnat de... dar nu dau nume ca să nu fac reclamă ilicită.

Numai așa pot scăpa de rima "copil-april", una dintre cele mai criminale obsesii vicioase ale poeziei noastre de toate vârstele. De fumat te mai poți lăsa. Dar rima "copil-april" nu te lasă ea pe tine, te târăște de urechi în mlaștina imensă a mediocrității lirice de unde nu mai ai scăpare. Și te apuci și scrii, și scrii... până capeți recenzie după recenzie și premiu peste premiu, până devii, dacă nu ești atent, "maestru". Ducă-se pe pustii!

stelian tăbăraș

C. N. Aduce-n casă ziua de 13

Nu toți oamenii scenei sunt și *mari* pentru că sunt cunoscuți, populari. Sunt actori ce au dat viață definitiv unor personaje, tot așa cum alții sunt doar „lustruiți“ de roluri. I-am numit cândva actori „mici de Thalie“. De regulă aceștia „fac“, toată viața, un singur personaj, de cele mai multe ori acesta este *el însuși*. Schematismul îi e înăscut. Între aceștia sunt nevoit să îl amintesc aici, cu jenă, pe actorul care a răspândit personajul *Bădia*. Un țăran care spune „curat“, în limbaj simplu, lozincile epocii, un cioban... patriot.

Există un cântec popular ce zice: „Dă prin poarta din grădină/ când vecinii sunt la cină“. La CNA, am zice noi. Și iată de ce: sâmbătă, 13 martie, la Pro TV International, sub patronajul

emisiunea respectivă - folosesc doar accepția tehnică a cuvântului, nu cea jurnalistică - a însemnat ceea ce se numea cândva la mahal „poalele-n cap“. Se poate lua termenul și propriu: la un moment dat, după șarje de obscenități exacerbate, o (biată) femeie a fost dezbrăcată de la brâu în sus, așezată orizontal, unsă cu frișcă sau înghețată, iar Bădia (de la o vreme specializat în rolul libidinosului) pus s-o lingă - într-o ambianță sonoră de răsete nechezate și chirăituri isterice, pentru care au fost plătiți, vai, actori altădată cunoscuți... și alte persoane care, pentru statutul lor, ar trebui să fie mai atente în ce context apar.

Să ne înțelegem: nu de impudoare e vorba aici, ci de bătănie contra bun gust. De penibil, din aceeași sferă cu mizeriile propagate de *Big Brother*.

În vremea asta, C.N.A. își face popularitate la televiziuni: de la emisiunile politice la cele sportive, când deschizi televizorul dai de reprezentantul cu chip rotund și automulțumit, exact în paralel cu momentele în care, pe alte posturi, joacă soarecii pe masă (eventual prin frișcă).

(De altfel, „bulina roșie“ e doar pentru nevârștici. Nu există încă în semiotica TV ceva care să-i facă și pe adulți să se ferească).

Desigur, e greu să fii actor bătrân. Nu numai din cauza lipsurilor materiale. E greu pentru că trebuie să-ți fii dreaptă, demnă, coloana interioară a personalității pe care publicul o știe. Ce greșește un actor - ca om - la bătrânețe este o greșire a tuturor personajelor cărora le-a dat viață.

nocturne

unui moderator din ce în ce mai gras și mai penibil, am asistat la un... dezmăț-video, din care n-au lipsit seriile de expresii și aluzii porno, imaginile vulgare, la o oră la care în nici o familie nu dorm nici măcar copiii de grădiniță. Nu spune nimeni că vulgaritățile de acest tip nu există la tot felul de televiziuni europene sau americane, dar nicăieri în lume nu sunt bătute cu forța în casele oamenilor, la oră de vârf, sub acoperirea cuvântului „emisiune“. Îndeobște, pentru canalele specializate pentru așa ceva se plătește. Ei, dar la noi televiziunile „dau pe gratis“ și în străinătate, asigurându-se că toată lumea poate să admire „poalele-n cap“. Fiindcă

Salutăm, cu prietenie și multe speranțe săptămânalul condus de Cristian Teodorescu și editat de Institutul Cultural Român. Primul număr e interesant și cu o grafică atractivă.

În ce lume trăim? Ce este toată această rețea care ajunge a se reduce la intersecția unor căi, eforturi și acțiuni de război, la diversificarea tentaculară a principiului polemic, a polemosului în sensul antic, originar, grec - o rețea care practic epuizează diversitatea potențială a vieților noastre? Gandhi spunea că este împotriva preceptului "ochi pentru ochi" întrucât, urmându-l, întreg universul ar ajunge orb - ei bine, nu ne rămâne decât să ne spunem, aproape în tăcere, că întreg universul chiar este orb, că a ajuns orb sau este foarte aproape de a fi așa.

"A mea este pedeapsa" nu este doar un adevăr prin care Dumnezeu definește Divinitatea - este și o poruncă adresată oamenilor; bineînțeles cel mai puțin ascultată dintre toate. Efectul neascultării se vede - este necivilizația. Jean-Paul Sartre se întreba - retoric și îndreptățit - dacă poți fi bun într-o lume rea; lucrurile pot fi gândite însă și invers: mai poate fi bună o lume în care tu ai comis (ori comiți) răul - nu cumva fiecare rău marchează ireversibil lumea?

caius traian dragomir

În existențialism a existat înclinarea ca fiecăruia să i se atribuie o vinovăție în ansamblul suferințelor umanității, dar în respectul sistem teoretic aceasta survine mai curând ca un act de generozitate din partea filozofului; în realitate totul stă altfel - generalitatea răului este (sau devine) o problemă practică imediată. Necivilizația este generalizată - parcele de civilizație susțin totuși umanitatea, în devenirea ei. Progresul există, dar el alcătuiește oaze într-un spațiu în care condiția nu este aceea a unui deșert, în sensul extinderii nulității în toate registrele umanului, sens pe care îl ia, de obicei, acest termen, dar este un loc al absenței eticii umanității în om.

Martin Heidegger relua o expresie a lui Friedrich Hölderlin: "În chip poetic locuiește omul". Sunt multe de spus despre această idee și aproape fiecare experiență o transformă într-un neadevăr. Hölderlin dezvoltase convingerea elevației intelectului clasic, în relația cu divinul, la începutul perioadei de înflorire a culturii elene - Heidegger era mult mai puțin îndreptățit să spere într-o reconstituire, fie și chiar la un nivel individual, sau pur filozofic, a unei asemenea stări spirituale. Poezia există totuși - a fost creată mereu și ea nu lipsește nici astăzi, atât ca artă, precum și drept modalitate a existenței. Am spus, în mai multe rânduri, că poezia nu poate fi concepută decât drept mesaj trimis către o țintă transcendentă. Exemplele contrarii nu au cum fi produse - Venus Anadiomene de Rimbaud sau Cântecul lui Maldoror de Lautréamont vizează transcendentul prin chiar temele a căror alterare este încercată. Poezia românească, atunci când apelează la scabros (implicit pornografic) și totuși este bună, reflectă cel puțin transcenderea autoasumatei decadente, perversități, naturaleți, îndrăzneli, vulgarități, înspre o minunată inocență a realului psihologiei autorului (autorilor), evident inconștientă de sine, ca orice inocență. De pe ce teren este lansat acest mesaj? Evident, de pe cel al intimității noastre lirice. Poezia este contrazicere a planului prim de apariție a trăirii, experienței vieții, lumii, prin ansamblul planurilor

subiacente, spre a vorbi în limbajul lui Nicolai Hartmann. O asociere a spiritului și sufletului creează un concret al vieții contrar oricărui concret dat subiectului, câtă vreme acesta nu contribuie la înfiriparea lui. Proza, cea epică, precum și întreaga epică adresează semnalul lor, ansamblul cunoscutului conținut, gestaltul în care se constituie, istoriei căreia tinde să i se substituie, cu care intră în conflict, pe care o amendează și determină. Atunci când Aristotel notează că literatura este mai adevărată decât istoria, el ajunge să facă referire - lucrul nu este pretins ca atare, dar altminteri este cu totul îndreptățit - la două aspecte ale epicii: pe de o parte la elementul de șoc asupra devenirii umanului pentru care arta literară, genul epic (neincluzând, evident, literatură istorică în sensul strict) este un factor cu mult mai puternic decât ajunge să fie relatarea istorică, fie aceasta și la calitatea cea mai înaltă (Herodot, chiar și el, nu este - pentru evoluția spiritului uman - Homer, Michelet nu este Hugo) iar, în al doilea rând, la faptul că terenul de pe care se construiește proza literară este civilizația în ansamblul împlinirii (neîmplinirii) ei într-o lume anume, pe când terenul de constituire a cunoașterii istorice este politica (în sensul universului evenimential).

Epică și civilizație

Proza este - iată - relevare de sine a civilizațiilor. În narațiunea ca fapt de artă, civilizațiile se glorifică sau se condamnă pe ele însele.

În ce lume trăiește umanitatea în ultimele sute de ani? În ce lume trăiește astăzi? Acuzăm violența în artă, sau dezintegrarea etică, sau devalorizarea limbajului - dar, în fapt, existența umană creează un ansamblu de reprezentări pe care îl numim artă, sau adevărul stă cumva invers? A acuza expresia epică de condiția lumii actuale este ca și când ai spune că personajele, și relațiile dintre ele, în romanele lui Dickens, au creat sărăcia și inumanitatea în Anglia secolului 19 și nu invers. Desigur, este de luat în considerație atitudinea față de problemă a autorului - Dickens nu s-a aflat niciodată de partea degradării omului -, dar acest lucru nu are o foarte mare importanță. Problema cunoașterii binelui și răului nu este una de natură literară (teatrală, cinematografică etc.), ea privește privind civilizațiile. Oare acestea cu adevărat există? Câtă civilizație descoperim în romanele Tinerilor Furioși din Anglia postbelică, dar în Foamea lui Knut Hansun, în Coboară Moise și Ursul de Faulkner, în Călătorie la capătul nopții de Celine, în Ion și Răscoala, în romanele lui Dostoievski, în cele ale lui François Mauriac sau Scott Fitzgerald? Desigur, în Chateaubriand, Goethe, Tolstoi, Du Gard, Mann, Camil Petrescu sunt relevate zone consistente de civilizație - care este însă cuantumul elevației istorice (nu al binelui, nu al fericirii, nu al frumosului, ci al non-degradării umanului) în literatura epică, în raport cu reprezentarea golului enorm al necivilizației.

În esul său politico-istoric, Dostoievski în Manhattan, André Glucksmann nota că întreg terorismul care a produs 11 septembrie și ansamblul dezastrelor de un gen similar, precedând sau urmând acele date, se află, drept dezvăluire a surselor și concepției, în romanele rusești ale secolului 19. Nu cumva întreaga stare a lumii actuale este citibilă în proza mare a principalelor culturi? Literatura română de astăzi exprimă prezentul nu în narațiune, ci în stil; ca și în cazul Dickens sau Celine, nu este important dacă ea vorbește despre sărăcie sau bestialitate, ci faptul că relevă, în spatele acestora, derizoriul unor civilizații, sub alte aspecte, în alte zone, sau în alte momente, mari, strălucitoare, geniale.

Cuvânt la o ieșire

momentul să mulțumim apărătorilor care au contribuit decisiv la eliminarea noastră din Comisia de Subvenții a Ministerului Culturii și al Cultelor. Trebuia, oricum, să scăpăm de această povară, ce ne aducea numai neajunsuri. Telefonul zbârnăia cu insistență, condeierii din asociația noastră ne cereau socoteală că n-am fost prea implicați, pentru a le fi finanțate cărțile, intoxicarea ziariștilor se făcea pe diverse căi, la numite comenzi și cu un anume scop, invidia colegilor, a acelora care se credeau demni să ne ia locul, dădea în clocot. Probabil că, pentru unii, a fi uns într-o asemenea comisie înseamnă sporirea muzelor și fortificarea talentului. Cât am fosta acolo nu am simțit așa ceva. Acum, iată, prin tot felul de manipulări, postul a fost ocupat. Spre liniștea noastră și dezamăgirea altora: care erau pregătiți să ne urmeze, indiferent dacă au sau nu recunoaștere literară. Socoteala din târg nu se potrivește întotdeauna cu cea de-acasă. În sfârșit, putem să lucrăm mai mult și să nu mai amăgim grafomanii de profesie. Geniile, câte se declară, sunt rugate să sune la alt număr de telefon. Dacă intențional să rămânem în comisie ar fi trebuit ca cele 90 de milioane, hotărâte de Comisie pentru editarea cărților la fundația „Luceafărul“, să fie oferite Muzeului Literaturii Române, care a căpătat numai 269 milioane, eventual, „Convorbirilor literare“, în înfrățire cu „Timpul“, hărăzite cu 190 milioane lei. Înțelept ar fi fost să ne debarasăm și de fondurile alocate revistei „Luceafărul“ și să le oferim celor de la „Convorbiri literare“, care au căpătat cele mai multe milioane pentru subvenții: 200. Pentru un lunar iașiot se merită orice sacrificiu. Parafrazând apostolul, nu pe Marin Preda, cum ar fi mulți tentați să ne corecteze, dacă înțelepciune e, totul se câștigă. Am călcat așadar din greșeală în greșeală, spre concordia finală! Trebuia să ne amintim că unii apărători, lucrând tovărășește, într-un front monolitic, au reputat victorii răsunătoare. Dar noi nu avem ochi albaștri și nasul roșu, podoabă capilară în exces, de se oglindește luna în ea, practici glorioase și îndeletniciri savuroase. Ne-am lăsat pradă instinctelor și am apelat la ziariști. Știam că în orice țară civilizată, dezbaterile sunt publice. Neuitându-și vechile obiceiuri, domnul Ion Tomescu a preferat comunicările oculte, pe circuite electronice, trădându-și și de această dată propensiunile bine cunoscute. Ale noastre au rămas la vedere. În loc să participăm la rețeaua de înțajutorare, cu pomeni, praznice și chermeze câmpeniene, specifice provinciei spirituale, ne-am aventurat să-i încurajăm pe tinerii remarcați la revista „Luceafărul“, oferindu-le lauri. O ispită de neiertat. În afara noastră, nimeni! După noi, Potopul! Dacă fixam cununi pe capetele unor membrii din asociația noastră, am fi pățimit și-acum în râvnita Comisie. În sfârșit, rățacirea noastră e bună și ea la ceva!

(continuare în pagina 23)

mariana criș

„Vacanța în infern“ a lui Horia Gârbea

Să nu credeți că Horia Gârbea ar vrea să-și ia vacanță. Nicidecum. Oriunde mă duc dau de el. La teatru, la Asociație, unde - fie vorba între noi - face o treabă foarte bună. După ce în 2002 a publicat volumul de teatru **Cine l-a ucis pe Marx?**, iată că acum vine cu două volume, unul publicat la Editura Muzeului Național al Literaturii Române și celălalt la Editura Gabrielei Vrânceanu Firea, „Carte de suflet“, intitulat **Vacanță în infern**. În primul volum, **Cercul de foc - poezii**, se ocupă - după cum lesne se poate deduce - de poezii, în general amici, pentru că, să nu uităm, dramaturgul de azi a debutat, în 1982, cu poezie. Al doilea volum este dedicat prozatorilor, dramaturgilor, criticilor și altor „osândiți“ pe altarul literaturii. De altminteri, autorul și-a structurat aceste două volume, cum singur o mărturisește în prefață, după modelul dantesc, în cercuri, pentru ca „osânda veșnică“ a confrăților săi să le fie cât mai plăcută. În fapt, aceste portrete și tablete literare au fost publicate de autor, de-a lungul timpului, în diverse perioade.

Știm cu toții că Horia Gârbea, pe lângă dramaturg, poet, este și prozator. Romanul lui, **Căderea Bastiliei**, publicat în 1997, a primit, în 1998, trei premii naționale. De ce am adus în discuție acest fapt? Pentru că în portretele și

cronica literară

tabletele literare, ce se găsesc în aceste volume, se pot vedea lesne calitățile lui de prozator, Gârbea reușește performanța de a crea din confrății lui adevărate personaje, care participă, fiecare după darul și puterea lui, la spectacolul literar. Atât primul, cât și al doilea volum este un spectacol al literaturii. Gârbea nu are ifose de critic literar. Nici nu ar putea să facă așa ceva, pentru că el este un autor mult prea inteligent ca să poată crede că a pășit pe tărâmul criticii literare. El povestește. Dar într-o manieră atât de lejeră, atât de „la îndemână“, încât ai impresia că îi vezi în față pe autorii cărților respective, fie ei poeți, prozatori, dramaturgi. Uneori își începe „povestea“ cu o mică istorioară, așa cum se întâmplă când scrie despre cartea lui Bedros Horasangian, **Integrarea europeană**, apărută la Editura Nemira în 1997: „Un mic popor cu o veche civilizație sau cu un trecut, orișicât glorios, un trecut, măcar, de rezistență înverșunată, cade sub ocupația unui imperiu grosolan cu deprinderi atavice de mojić/mujić. Ce se petrece cu el? El devine poporul unei colonii, un popor provincial, despre care cuceritorii și, stimulați de ei, alți provinciali, plasați ceva mai central, fac glume de prost gust. De aceea în România bolșevizată se făceau bancuri despre știrile transmise la Erevan și despre forțele armate albaneze. Nu este exclus să fi existat reciprocitate“. Se poate observa acea undă ușoară a ironiei, care traversează, precum o adiere lină a valului mării, acest text. Ironia aceasta abia percepută se regăsește în mai toate textele lui Gârbea. El este adeptul unui alt mod de a scrie o recenzie și chiar o cronică de teatru. Fără

acea clasică schemă, destul de anchilozată în tipar. Poetului, prozatorului și dramaturgului Gârbea îi place să fie foarte aproape de cititor. Aproape că dialoghează cu el, atunci când îi vorbește despre cărțile confrăților lui. Acest discurs apropiat de o narațiune orală nu este lipsit de luciditatea privirii asupra cărților luate în discuție. Iată spre exemplu o „mostră“ despre **Supraviețuitorul și alte poeme** a lui Adrian Alui Gheorghe: „**Supraviețuitorul...** este o carte bună a unui poet care rămâne la nivelul de profesionalism pe care toată lumea îl recunoaște. Totuși, pentru a fi cinstit până la capăt, discursivitatea este uneori abuzivă și fragmentele puternice, viziunile impresionante sunt oarecum izolate într-o cantitate destul de mare de versuri «de serviciu», în poezie nu funcționează legea conservării masei: dacă volumul ar fi de două ori mai scurt, el ar fi de patru ori mai bun. Aceasta este părerea pe care, la solicitarea indirectă din carte, eu, umilul cititor, o comunic poetului“.

Este aproape uimitor cum lui Gârbea îi place să joace rolul „umilului cititor“. El nu este „umil“ câtuși de puțin. Dar latura ludică a lui îl face să ne propună un asemenea „joc“. Nu este obositor, ci, dimpotrivă, este ca o gimnastică a lecturii. Să scrii despre aproape o sută de autori, cu volumele lor apărute, nu este la îndemâna oricui. Această „gimnastică a lecturii“ nu ne propune vreo ierarhie. Spuneam mai sus că autorul nu îmbracă haina criticului literar, deci nu putea să intre în paltonul destul de larg al istoricului literar. El s-a rezumat în a-i așeza pe confrății lui în galerii circulare și de acolo să-i putem privi așa cum ne propune Gârbea. Adică, persoane care se agită în lumea complicată a literaturii, care suferă, care publică și ale căror cărți unii îi laudă, alții nu. Interesant este că autorul reușește să-și încadreze aceste personaje într-un soi de tablouri. Nu statice, ci vii. Ca și cum am fi în fața unor tablouri semnate de Picasso. Viața care colcăie în jurul personajelor din aceste volume este adusă la suprafață prin poveste. Am mai spus că în jurul fiecărui personaj, Gârbea țese o mică povestioară, ca să-i dea culoare și miez textului. Bunăoară când scrie despre cartea lui Vlad T. Popescu, **Vrăjitoarele grase nu sunt arse pe rug**, Gârbea își începe textul astfel: „Scriitorii, după cum se știe, sunt un fel de vrăjitori. Despre cei slabi nu avem ce discuta. Deși ei reprezintă, numeric judecând, majoritatea, la cântarul eternității vor fi sălțați cu ușurință când pe talgerul celălalt se vor așeza unii ca Breban, Cușnarecu, Fănuș Neagu, Alex. Ștefănescu sau Vlad T. Popescu. Așadar, dacă proba cântarului ar fi impusă ca să dea o șansă creștinească și celor slabi (de minte, de inimă sau literatură), ceilalți ar trebui trecuți printr-un eliberator autodafe“. Această judecată, îmbrăcată în haina sugubeață a discursului narativ, îl plasează pe Gârbea în rândul celor care, nu numai că știu să citească un text, dar au o imagine exactă asupra mersului literaturii noastre contemporane. Un drum nu presărat cu garoafe roșii, ci de foarte multe ori cu spini, dar care trebuie privit cu luare aminte și judecat pe măsură. Tot o judecată cu măsură este și aceea asupra excelentului volum de povestiri al lui Marius Tupan, **Vămile depreșunii**. Gârbea recunoaște în Marius Tupan un autor care practică realismul magic. Iar romanele și prozele lui scurte sunt „rodul

obsesiei de a crea un univers aparte, abisal și bizar printr-o obstinație a actului scrierii“. „Tupan - spune Gârbea - găsește numai în scris plăcerea și astâmpărarea neliniștilor. El nu fumează, nu participă la atât de plăcute reuniuni al breslei în jurul unei sticle de vin, nu joacă nici măcar bridge, ca regretatul său prieten Ulici. Iar despre alte plăceri nevinovate, lumea literară, cea atât de bârfitoare, n-a putut afla nimic. Marius Tupan doar scrie și, dacă lui asta îi ajunge, nouă cititorilor săi, ne rămâne plăcerea de a-i vizita ciudatele universuri abisale“.

Acest „cititor“ avizat de cărți, care este Horia Gârbea, are un fel aparte de a intra în anecdotical vieții literare. El nu o face, precum Fănuș Neagu, sau mai știu eu ce alți scriitori, care s-au datat la astfel de „povești“. Anecdotical vieții literare este privit într-o manieră,

HORIA GÂRBEA
Vacanță în Infern

EDITURA MUZEULUI LITERATURII ROMÂNE

mai degrabă, reflexivă. Sau poate că termenul exact este: livresc. Este o viață care stă deasupra celei cotidiene, de crâsmă sau de budoar. O viață întru literatură, la care recursul la temele literare este frecvent. Chiar dacă povestește despre Marian Drăghici sau Nicolae Manolescu, Gârbea o face cu acea plăcere a recursului la literatură.

Trăitor în literatură și mai puțin din literatură, Horia Gârbea, care, iată, este autorul a treisprezece volume, la care se adaugă și traduceri, adaptările din Jacques Copi, Corneille, Witkiewicz, Fernando Arrabal, Cehov, Machiavelli, Dario Fo, Tennessee Williams, Eduardo de Filippo, Marivaux, Eugen Ionescu și R.D. McDonald, ne-a dăruit aproape o sută de „povestiri“ despre confrății lui și cărțile lor. Aceste „povestiri“, care te fac să fii spectator la creșterea și descreșterea - parafranzându-l pe Cantemir - imperiului literar reușesc să creeze un „Infern“, asemeni unui contrapunct la plictiseala Paradisului din viața veșnică de-a pururi a tânărului autor.

Livada cu realitate

bogdan-alexandru stănescu

Proza scriitorului ieșean Dan Lungu a fost cel mai bine "dibuită", mi se pare, de Paul Cernat, când criticul „Observatorului cultural“ a remarcat *onestitatea și căldura* care îi intră în componență. Într-adevăr, acestui scriitor îi lipsește cinismul, se ferește de sarcasmul „macho“ exhibat, să zicem, de un Cătălin Mihuleac (asta pentru a ne păstra în aceeași zonă).

Volumul *Proză cu amănuntul* construiește un spațiu al duioșiei naratoriale (o duioșie pe care naratorul o aruncă asupra personajelor sale) cum numai marii scriitori știu să construiască. E nevoie de mult talent și de conștiința propriei valori pentru a reuși acest lucru. E aproape la fel de greu

estetică. Chiar imaginea violent-scârboasă a tânărului care-i obligat să se spele pe față cu flegmele strănse prin chetă, după ce și-a pierdut și chiloții la zaruri, nu face decât să se instituie în prag de trecere către o altă ființă, este poate momentul maturizării, al unei fisurări intime: „Am întins palmele căuș să fac cheta, ei hârâiau din tot pieptul, se scremeau, trăgeau vânturi, până scoteau o flegmă strașnică, galbenm verzuie, vâscoasă și mi-o tufleau, hohotind, în palme. După ce am strâns de la toți, urma să mă spal cu ele pe față, așa era convenția, dar stomacul meu răzvrătit a aruncat un jet de vomă verde și lumea a început să se rotească, să se învârtă, ca în visul cu lumea prăbușită într-un vârtej, totul plutea pe valuri galbene, sulfuroase, totul puțea groaznic, și eu apăream și dispăream, priveam printr-o ceață grea ca și ceara, înghițind din gelatina sfârșitului lumii.

După care viața mea s-a socotit după altă măsură.“

E, într-adevăr, un puternic filon cehovian în aceste proze, la fel cum, în unele locuri, neutralitatea personajului implicat în propria viață, fără a putea umi acest mecanism cu puterea logicii, ne amintește de Kafka. Și, totuși, sunt elemente care nu știrbesc deloc din autenticitatea acestei scriituri, pe care sunt gata (asemeni personajului de mai sus) să pariez... Sunt gata să o fac chiar și numai pentru acea piesă excepțională, *De-a întunericul*, care reușește să de-construiască, în câteva pagini, misterele copilăriei: „Cel mai mult îi plăcea să stea în dulap. Era întuneric, mirosea a naftalină și putea plânge când voia. Irina era proastă. Și Camelia era proastă, dar altfel decât Irina.. Când nu stătea în dulap, îi plăcea să se ghemuiască într-un colț. Se lipea de cei doi pereți și își punea palmele la ochi. Se juca de-a întunericul. Nu, nu-i era frică de întuneric. Ziua îi era frică. Nu, nu frică, ci altfel. Nu știa cum altfel, dar nu era ca atunci când vezi un pește“.

Există și un joc al măștilor - foarte bine regizat - în proza lui Dan Lungu (încă nu i-am citit piesele de teatru, dar acum o s-o fac cu siguranță), un du-te vino al instanței narative Supreme, care-și distribuie energiile când într-un personaj, când în altul, dă impresia că ar fi „de partea“ unuia, pentru a te arunca finalmente într-un luminiiș al indeciziei: nu cumva ai fost ironizat, oare reacțiile tale, pe care le crezi exclusiv intime, au fost anticipate de scriitor? Aceasta este zona cea mai subtilă a prozelor cu amănuntul, alături de acea onestitate afectivă despre care vorbeam în deschiderea cronicii. Piesa care dă titlul volumului (nefiind totuși, cred eu, cea care să joace rolul unei mise-en-abîme)

strălucește prin discreția cu care reunește toate caracteristicile despre care am vorbit, vrând parcă să ne dea dreptate: „Și totuși, femeia lui era o femeie minunată. Toată lumea când îi vedea împreună se mira cât de bine se potrivesc. Exclamau și-și lipeau palmele una de alta. La început și-au cucerit asemenea gesturi, dar mai târziu a realizat că lumea se înșeală. În realitate, se potriveau foarte puțin. Poate suna bizar, dar acum era în stare să jure că se împăcau în general, dar se împotmoleau la amănunte. I-a trebuit doar o clipă de luciditate, o clipă de băgare de seamă. Lucrurile mici, cotidiene, flecurile. Cum a putut trece pe lângă ele atâta vreme nepăsător?“

Fără a putea fi integrat optzecismului - stilistic vorbind - se apropie de acesta prin teme abordate, prin interesul acordat „amănuntului“, minorului, a derizoriului fundamental. Îl găsesc înrudit pe scriitorul ieșean cu proza lui Constantin Stan, chiar dacă îi lipsește alertețea cinematografică a celuiia. Aici narativul nu ține la propria desfășurare (poate de aici cehovianismul), proza nu se auto-denunță ca atare, mascându-se sub aparența fragmentului, a schiței.

Excelent *Fragmente din jurnalul kaki*, piesă care m-a lăsat totuși cu frustrarea celui ce ar vrea să mai citească...: prea scurtă? E unul dintre motivele pentru care cred că Dan Lungu ar trebui să încerce romanul, să-și îngăduie respirația adâncă. Sunt sigur că va reuși.

Iată o mostă de jurnal kaki: „Bărbatul masiv transpira generos. Îi privi încruntat, frecându-și palmele una de alta. Toți simțiră că ceva nu-i în regulă. Bărbatul din fața lor pregătea un discurs, își căuta

cronica literară

cuvințele, şușotea în gând, mișcându-și involuntar buzele, mărunț. Începu răspicat:

- Am trecut prin dulapurile voastre și am găsit o constatare...

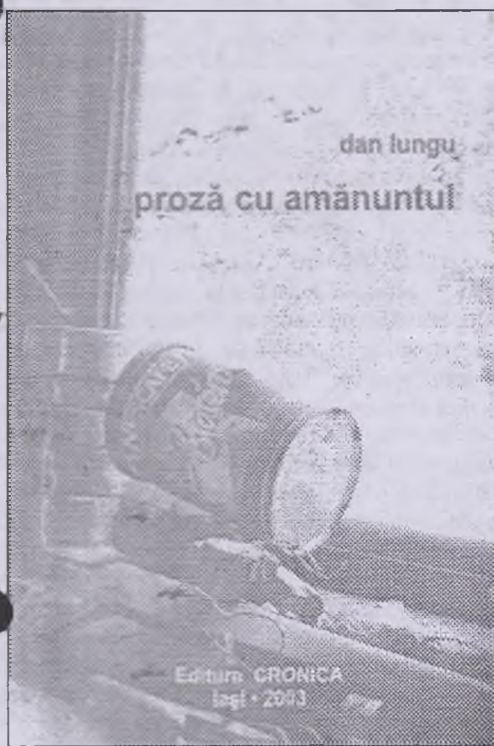
Cineva izbucni în râs. Dar se opri brusc.

Bărbatul masiv îl fulgeră cu privirea. Nu văzui decât un copil andru cu boneta prea largă, ceea ce-l înfurie și mai mult.

- Nimic nu era în ordine și cred că am fost destul de explicit. Voi crede până la urmă că era rea voință. Acum vă spun pentru ultima dată: toate periutele se pun în pahar în partea dreaptă, savonierele în stânga paharului, iar prosopul îndoit la jumătate pe bara de jos. Din o sută șazeici de recruți, aproape o sută, adică șazeici, și-au pus periutele cu totul altfel decât trebuia, iar șaptezeci habar n-au cum se așază un prosop. V-am mai spus-o și chiar dacă n-am făcut-o, vă repet: am crezut că sunteți viitorul țării, dar nu sunteți decât niște nedisciplinați.

Se auzi un râs înăbușit.“

Ei, bine, e ceva din „cosorul lui Moceanu“, și din nu mai puțin celebra epizootie în fragmentul acesta, un ceva care, așezat ca veștmânt peste profunzimea „duioasă“ a prozei lui Dan Lungu, mă face să cred că avem de-a face cu un prozator complex, pe care vreau să-l mai citesc.

cu a stârni ura cea mai sinceră față de aceleași personaje. Și face asta indiferent de natura aceluia personaj, fie că el este câinele Leuțu' din Regie, zona P5, fie că este un buldozerist, un fals criminal, un fel de mistic pornit să ia asupra lui vinovăția întregului univers etc. M-au uimit aceste „proze cu amănuntul“, prin maturitatea cu care știu să se așeze în peisajul prozei scurte care se scrie acum la noi: nu există proză în acest volum peste care să treci plictisit sau care să-ți „trezească“ indiferența critică. Sunt toate scrise cu un condei sigur, în registrul unui realism temperat, săgetat pe alocuri (în părțile esențiale) de unde lirice.

Ca un adevărat prozator, Dan Lungu este un excelent creator de atmosferă, știind să așeze ceva, totuși, în spatele acestei atmosfere: întotdeauna trimite, într-un spațiu, poate al aceleiași afectivități, neîngăduind „urătului“ - de exemplu - să-și depășească atribuțiile de categorie

liviu grăsoiu

Contribuții în critica și istoria literară (II)

Chiar dacă s-a încetățenit părerea după care critica s-ar afla în impas, prin renunțarea la cronicile permanente de către unii profesioniști ai genului, actualitatea editorială prezintă însă (de multe ori abundent) volume de critică și istorie literară semnate de specialiști în domeniu, confirmând atenția acordată studiilor monografice și, implicit, analizei aprofundate a creațiilor lăsate de autori ce și-au încheiat și împlinit cariera.

Un aspect cam nebăgat în seamă de presa culturală (cu mici excepții desigur) îl constituie cercetarea manuscriselor aparținând perioadei vechi a literaturii noastre. Lucrările despre scrierile din veacuri trecute nu pot fi redactate, după cum își dă oricine seama, de nespecialiști, de amatori, ci numai de către cercetători care și-au consacrat ani îndelungați descifrării misterelor textelor medievale. Tradiție în domeniu există, adevărați savanți într-ale filologiei ocupându-se de rezultatul muncii depuse de călugări adesea anonimi în mănăstiri, unde transcriau ori traduceau scrieri cu precădere religioase. Ceea ce s-a întreprins

galaxia cărților

în anii interbelici a fost preluat și în a doua jumătate a secolului trecut, iar în ultimele sale decenii, datorită insistențelor prof. univ. Dan Horia Mazilu s-a încheiat un colectiv de tineri pasionați de cunoașterea literaturii vechi, iar în cadrul Institutului "G. Călinescu" au continuat cercetările ce n-au fost niciodată neglijate. Atâta doar că rezultatele nu apar chiar în fiecare săptămână, timpul acordat unei munci de veritabil sacrificiu neputând fi planificat cu exactitate. Lucrările rezultate se adresează unui public restrâns, cu precădere specialiștilor în istoria culturii, a mentalităților, în evoluția limbii vorbite sau a aceleia literare și chiar în înțelegerea vieții bisericești. Un asemenea rezultat se intitulează **Texte uitate, texte regăsite** și a apărut sub egida Academiei Române și a Institutului "G. Călinescu" la Fundația națională pentru știință și artă. Un volum masiv, cuprinzând studii cu caracter exhaustiv semnate de cercetători apreciați pentru contribuții mai vechi (Cătălina Velculescu, Adriana Mitu, Andrei Nestorescu) sau pentru interesul manifestat în anii din urmă (Manuela Anton, Ileana Stănculescu, Silvia Marin-Barutciuff). Parcurgerea, chiar neavizată, a acestor capitole detaliate de istorie culturală, trezește admirație pentru că realizezi gradul de dificultate la care s-au supus autorii amintiți. Au trebuit să fie și cunosători de alfabet chirilic (ori de tranziție când a fost cazul) și filologi cu resurse detectiviste, și cunosători ai istoriei naționale ori europene, și cititori fideli ai textelor sacre, și posesori ai tuturor cerințelor editării științifice actuale. Readucerea în discuție a unor subiecte vag sau deloc cunoscute, precum **Veșmântul lui Hristos, Țara preotului Ioan în manuscrise românești**, fragmentul "Crearea animalelor din Hexameronul lui Vasile cel Mare", "Cugetările lui Oxenstiern" (cu subtilă

apreciere despre imaginea "celuilalt"), **Nebunul înțelept** (scriere datând din 1807 la Mănăstirea Bistrița din Oltenia) și traducerea **Cercarea asupra omului** (după A. Pope) merită nu doar o consemnare, ci părerea competentă a cunoscătorilor. Pentru că mi se pare nedrept ca asemenea preocupări să treacă neobservate.

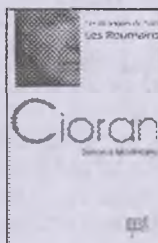
La Editura Fundației PRO, a apărut la sfârșitul lui 2003, sub semnătura doamnei Elisabeta Isanos lucrarea **În căutarea Magdei Isanos**. Distinsa autoare, poetă, prozatoare, traducătoare ale cărei merite sunt, din păcate prea puțin știute, era datoare, dacă se poate spune astfel, cu această biografie realizată (mă grăbesc să o declar) exemplar. Fiică a legendarei poete, stinsă în plină tinerețe și a unui prozator ce va trebui recitit cândva (nu doar de către Constantin Călin) d-na Elisabeta Isanos și-a asumat riscul și responsabilitatea de a scrie viața mamei sale. A făcut-o cu talent și luciditate, cu discreție și emoție stăpânită, beneficiind de surse de informare de necontestat, cunoscute la prima mână, în familie.

Mergând mereu pe document, transfigurându-l în sensul înveșmântării lui în ținută artistică, doamna Elisabeta Isanos aduce elemente noi și amănunte semnificative despre o existență dramatică, pentru că mama sa "murea așa de tânără pentru a-i trezi pe ceilalți la realitate, arătându-le că lumea trebuia schimbată. Și n-a fost Paradoxal și tragic, eșecul care a urmat îi deschide visului hrănit de ea o lungă perspectivă de nemurire". Cu o remarcabilă finețe psihologică și atuuiri portretistice, este

compus portretul complex al unei ființe rare prin vitalitatea ce putea domina suferința, prin dotarea artistică ce o făcea să perceapă altfel, mai acut lumea și evenimentele. Explicațiile doamnei Elisabeta Isanos vizează familia, ale cărei origini merg până pe la 1750, părinții, surorile, anii de formare ai poetei, prima sa căsătorie (ratată), vocația de "activist" social, multilateralitatea preocupărilor și disponibilităților artistice, odiseea refugiului din Basarabia, dragostea reciprocă dintre tânăra visătoare ce nu refuza acțiunea și prozatorul aflat la început de drum și de înțelegere a mediilor literare. Destinul lor este proiectat pe fundalul epocii, dominată de nenorocirile războiului. Curățenia lor sufletească îi ridică însă neconținut deasupra încercărilor, fapt constatat atât din nararea acestora, cât mai ales din corpusul masiv de scrisori, cele mai numeroase fiind scrise de autoarea **Cântării muniților** (volum tipărit postum). **În căutarea Magdei Isanos** repune în drepturi o specie (biografia neromanțată,) inexplicabil evitată de o bună bucată de vreme la noi.

Recuperarea literaturii române scrise în exil a devenit, după decembrie '89, una dintre prioritățile criticii și istoriei literare actuale. Se dorea repararea nedreptății făcute scriitorilor care, din motive politice, au preferat viața în străinătate, neputând tolera comunismul adus de sovietici și militând, în limitele posibilităților, pentru drepturile acestui popor greu încercat, cu istorie deturnată. Printre cei ce și-au făcut un ideal din dreptatea meritată de exilați se află, în rândul din față, domnul Nicolae Florescu, cercetător avizat al oricărei perioade a literaturii române. Având la îndemână o revistă ("Jurnalul literar") și editura cu același titlu, beneficiind de un entuziasm tineresc și de o curiozitate intelectuală ieșite din comun, domnul Nicolae Florescu a făcut mari servicii cauzei alese. Alături de Mircea Angheliescu, de Eva Behring, de Florin Manolescu, de C. Ungureanu spre a-i numi numai pe câțiva împătimiți în elucidarea problemelor exilului românesc, domnul Nicolae Florescu a comentat sistematic toate personalitățile ce au marcat cele trei-patru generații de exilați. Pe mulți i-a cunoscut personal, a avut șansa de a consulta arhive din străinătate, din centrele iradiante ale românismului. Așa s-au născut volumele **Întoarcerea proscrisilor**, (1998), **Noi, cei din pădure** (2000) și recent **Menirea pribegilor - reevaluări critice ale literaturii exilului** (2003). Acesta din urmă cuprinde trei secvențe: „Reviste și cărți”, „Ieșirea din deznădejde” și „Amintiri din pribegie”. Informațiile domnului N. Florescu sunt foarte bogate, criticul lăsând impresia că știe tot, iar modul lor de prezentare se distinge prin metodă, logică și explicații pertinente ale datelor aduse în discuție. Sunt expuse pe larg contribuțiile revistelor și ale principalelor coordonatori (v. "Fapta" cu Horia Stamatou în prim-plan, "Caiete de dor" cu inepuizabilul Virgil Ierunca etc.), precum și rolul covârșitor al lui Mircea Eliade (veritabil mit) și al lui Aron Cotruș. Capitolele despre Vintilă Horia, L.M. Arcade Sorana Gurian, Al. Gregorian, Mircea Popescu, Al. Ciorănescu, Emil Turdeanu, Octavian Vuia au caracter monografic deslușind profilurile unor scriitori, gânditori și militanți pentru cauza națională, al căror loc în istorie va trebui bine cântărit. Redactată într-un stil aparte, în care talentul de jurnalist se împletește cu vocația științifică, **Menirea pribegilor** reprezintă încă un moment dintr-o campanie îndelungată vizând întregirea tabloului literaturii române.

1) **Stânci nupțiale**
(George Vulturescu),
Editura Princepes Edit

2) **Cioran**
(Simona Modreanu),
Editura OXUS

3) **Eroism de veghe**
(Nicolae Rotaru),
Editura Ministerului
Administrației și Internelor

4) **Cinând cu Dracula**
(Melania Cuc),
Editura Aletheia

Puțini sunt scriitorii din secolul nostru al XIX-lea care asemeni lui Maiorescu să fi avut o posteritate așa de agitată, după ce-și încheiaseră o carieră destul de contestată, dar în care și admiratorii, și adversarii recunoscuseră merite inatacabile și câștiguri esențiale pentru cultura epocii, mai ales pentru cultura critică. Cam așa arată graficul recepției maioresciene, dacă luăm în considerație momentul dispariției sale (practic vorbind odată cu primul Război Mondial), apoi cu momentul centenarului (1940) și, în fine, cel al prăbușirii comunismului: toate revin la recunoașterea unor merite, după contestații și dispute foarte aprinse. Încât eu nu aș fi văzut o reaprindere a lor, căci nimica revelator nu a intervenit în ultima vreme. Când recăștigarea libertății de opinie și de interpretare nu ne poate duce decât la ceea ce s-a mai spus de către spiritele critice din descendența sa, conservatoare sau liberale. (Să notăm totuși, printre anomalii, că autorul **Criticilor**, după ce a avut de înfruntat în comunism un negativism plinar inițial, a fost recunoscut măcar pentru unele din meritele sale reale, dar a sfârșit prin a deveni un fel de Jdanov, un reprezentant al criticii de autoritate, un „creator” chiar al literaturii române. Îndeosebi ardelenii au ținut să vadă în el un *spiritus rector*, un european care venit și a pus ordine printre „balcanici”. a dat îndrumări și a indicat direcții de dezvoltare întregii culturi românești.) Și poate că un efect mai îndepărtat să fie eseu amplu al domnului Ciprian Șiulea despre care am mai pomenit și la care înțeleg să revin deoarece în modul cel mai neașteptat, domnul N. Manolescu, intervenind în discuție și pomenindu-mă pe

opinii

mine dezaprobativ, s-a arătat de acord cu ceea ce încerca să pună în valoare domnul C. Șiulea printr-o „nouă lectură” a lui Maiorescu, prin care se valorificau **Discursurile** acestuia parlamentare, o afacere după mine moartă, deoarece ele, dacă i-or fi precizând mai bine poziția, s-au dovedit cu totul nule prin efectele asupra Camerelor în care au fost rostite, așa că intra (dacă sintagma ar fi posibilă) în ceea ce obișnuit se numesc „forme fără fond”.

Intervenția domnului N.M. m-a uimit cu atât mai mult cu cât el este autorul unui foarte incitant studiu monografic, **Contradicția lui Maiorescu** (1970), față de care eu m-am înscris de multe ori în fals, dar nu am uitat (ceea ce el face) că între noi a existat acum vreo treizeci de ani o controversă tocmai pe tema fundamentală a enunțurilor și judecăților din **În contra direcției de azi**, textul fundamental al criticismului maiorescian. Atunci eu i-am adus măcar la cunoștință replica lui V.A. Urechiă, rămasă până astăzi în picioare, căci trecerea anilor a dovedit destul de rapid inanitatea tezelor din acel memorabil articol (**V.A. Urechiă și adevăratele răspunsuri ale „Revistei contemporane” și Note în jurul programului Junimii. 1977. în La sfârșitul lecturii. II. 1978**), dar și multe alte articole conexe acestei chestiuni, pe care le recomand lecturii, dar despre care precizez că, fiind concepute în comunism, menajează unele concluzii și nu duc gândul meu până la capăt.

Dar mai sunt și unele erori ce ar trebui înlăturate din acele discuții și din cele anterioare: de pildă. Lovinescu a trecut pe Maiorescu și Junimea printre „forțele reacționare”, în opoziție simetrică cu cele „revoluționare”, reprezentate de liberali. A făcut-o influențat de caracterul de „replică” pe care a ținut să-l dea

O ciudată valorificare

alexandru george

unor G. Ibrăileanu și Șt. Zeletin, ideologi de derivație marxistă; în realitate, junimiștii, dar și conservatorii în genere au fost niște liberali mai moderați, europeniști și modernizatori, cu anumite rezerve căci ei nu aveau ce conserva și în nici un caz nu doreau revenirea la trecut. Maiorescu, în speță, a fost tot timpul animat de convingerea că reformele morale (azi am zice a mentalităților) trebuie să preceadă pe cele formulate prin legi, inclusiv prin Constituție, care nu se putea nici ea sustrage de la nevoia noastră de a fi întrucâtva anticipativă, nu să consfințească o situație de fapt. Dar articolul său fulminant din 1868 este, ca și activitatea publică urmată de Maiorescu, unul oscilant și nu o dată contradictoriu, „politica” sa și aceea a Junimii nu a fost în nici un caz una rigidă.

Dar textul lui Maiorescu prezintă greșit însuși punctul de pornire al fenomenului pe care-l studiază sau pe care mai bine spus îl condamnă: „Cufundată până la începutul secolului al XIX în barbaria orientală, societatea română de pe la 1820 începu a se trezi din letargia ei, apucată poate abia atunci de mișcarea contagioasă prin care ideile Revoluțiunii franceze au străbătut până la extremitățile geografice ale Europei”. În realitate, societatea, adică vârfurile intelectuale, sociale, ecleziastice au simțit totdeauna oarecare atracție pentru modelul occidental, dar au fost *impedicate* să-l urmeze, în anii Revoluției franceze interdicția fiind cu adevărat drastică. Nu Occidentul ne-a trimis ceva, ci noi ne-am îndreptat spre el; nici una dintre despozițiile din jur nu dorea ca noi să ne modernizăm în contact cu Europa, să ieșim din starea în care ne țineau cu sila. Iar ideile revoluționare se propagaseră de mult, fără nici un efect practic, pentru că eram robiți, nu pentru că ne aflam în „Letargia” din care ar fi trebuit să ne deștepte cineva. (Și apoi epoca de pe la 1820 a fost dominată în Europa nu de ideile de răsturnare socială, ci de cele reacționare ale Sfintei Alianțe, care triumfaseră mai vizibil în Franța. Să ne gândim că Vodă Caragea, una din expresiile cele mai caracteristice ale perioadei fanariote în ultima ei fază, a fost contemporan cu Restaurația Bourbonilor și în semn de omagiu și-a îmbrăcat curtea în alb, nicidecum în roșu sau în tricolorul revoluționar încununat de cușme frigiene.

Interesant este că tânărul de la „Convorbiri” pune renașterea principatelor dunărene pe seama unei „influențe” (nefericită au ba), ceea ce va fi mai în stilul lui Pompiliu Eliade, dar mai ales E. Lovinescu, decât în acela care ar admite numai creșterea „naturală” sau „organică”, după terminologia gânditorilor germani. O primă contra-zicere, deci, pe lângă o gravă eroare de explicație istorică, pe care nu o scuză faptul că Maiorescu nu avea o informație îndestulătoare.

„Atrasă de lumină, continuă criticul, junimea noastră întreprinse acea emigrare extraordinară spre fântănele științei, din Franța și Germania care până astăzi a mers tot crescând și care a dat mai ales României libere o parte din lustrul societății străine. Din nenorocire numai lustrul din afară! Căci, nepregătiți cum erau și sunt tinerii noștri uimiți de fenomenele mărețe ale culturii moderne, ei se pătrunseră numai de

efecte, dar nu pătrunseră până la cauze, văzură numai formele de deasupra ale civilizațiunii, dar nu întrevăzuseră fundamentele istorice mai adânci care au produs cu necesitate acele forme și fără a căror preexistență ele nici nu ar fi putut exista. Și, astfel, mărginiți într-o superficialitate fatală, cu mintea și cu inima aprinse de un foc prea ușor, tinerii români se întorceau și se întorc în patria lor cu hotărârea de a imita și a reproduce aparențele culturii apusene, cu încrederea că în modul cel mai grăbit vor și realiza îndată literatura, știința, arta frumoasă și mai întâi de toate libertatea într-un stat modern.” Suntem aici în miezul teoriei „formelor fără fond” și constatăm aceeași eroare de apreciere a unui proces, bazat pe greșita înțelegere a originii lui istorice. Căci, astăzi noi știm că modernizarea societății românești nu a pornit de la niște tineri care s-au dus întâmplător ca la o distracție în Occident și care, ebriați de minunile văzute, s-au grăbit să aducă în exclusivitate aparențele culturii de acolo, imitând foarte simplu cele văzute. Procesul s-a datorat unei nevoi existențiale disperate, deoarece pe la 1820 Țara Românească și Moldova erau amenințate să dispară după cine știe ce tranzacție a marilor puteri înconjurătoare, iar tinerii au fost trimiși în Occident de părinții lor cu mari sacrificii, operația fiind dublată de aducerea în țară a profesorilor străini, foarte scump plătiți. (Dinicu Golescu, omul tipic societății postfanariote, și-a trimis băieții în Occident și abia apoi a voitaj el însuși acolo.) Și nu se poate înțelege cum acești tineri care au obținut diplome și calificări foarte avariate (de juriști, militari, ingineri, medici, agronomi, economiști) au adus numai superficiala lucrurilor; când exact contrariul se constată: admirația și respectul față de civilizație, cu dorința de a continua. Putem imputa societății înalte postfanariote că nu a procedat mai energic, făcând și mai multe sacrificii bănești, dar nu că s-a limitat la aparențe.

Și apoi, nu era firesc să fie aduse ultimele cuceriri ale științei și culturii, codurile, manierele, felul de a se purta ale Occidentului? Trebuia oare să combinăm medicina modernă cu aceea tradițională, a babelor și sistemul juridic cu obiceiul pământului sau cu vechile legislații bizantine? Eventual să înlocuim armele de foc și tehnica militară postnapoleoniană cu ghioagele naționale, în cel mai bun caz cu arbațele.

Toate aceste aberații le găsim la Maiorescu și ele explică pe deplin de ce propunerile sale de reformă, socotite de domnul Ciprian Șiulea „pragmatice” au fost infirmate de evoluția chiar imediată a societății românești și legislatorul s-a văzut dezaprobat în Parlament de propriul său partid, fiind obligat să demisioneze destul de jalnic. Căci toți cei din jurul lui știau cum au stat lucrurile și că țara se edificase pe baza ideii formulate de I. Ghica: „Nevoia ne-a silit să îndrăznim!” Iar aici e vorba nu de un fantezism, prin noroc biruitor, ci expresia celui mai autentic spirit pragmatic.

Tataie

- prolog -

Că au zis domne, ce-i cu ațita
Explozie a nefirescului,
Cînd s-a dovedit clar
Că se reduce totu' la
Tekne, mă aia la cap,
Spunea bunicu', ceva vreme înainte să plece
Abia-și făcea bagajele în vremea aia,
Pregătise placa de beton, încă stătea pe
Căpriori de lemn, nefinisați, neexecutați,
Paraleli...bagă tu mîna, nepoate,
și vezi de-i cald înăuntru,
stai liniștit, că nu e:
iarna frîg, vara cald de
te ia dracu', da' tu n-o să
fii acolo, doar trei, patru stinghii albe,
una mai albă decît cealaltă, trei
patru zdrențe deșirate, înșirate, putrezite,
tu vei fi plecat la subsol
sau pe terasă.

-1-

Se vedeau pe obrazul lui
Pămîntu ștampila viza
De plecarea, și din gură-i
Prelingea un fir de mosc,
Derula, derula...

N-ar fi plecat, asta în ochi
O vedeam doar eu, fiindcă
Oasele lui albe erau și ale
Mele, din osul lui de tîmplă
Rupsese o fărîmă ca să
Mă aibă și pe mine
Cu el.

Nu zgâriam podul palmei
Degeaba cu genele mele de
Cărbune: cert este c-aș fi plecat cu el, să ne-ncălzim
împreună
Iarna,
Să ne răcorim vara,
Să ne-adăpăm cu apă
De ploaie toamna.
Să jucăm arșice cu
Oasele generalului de divizie Drâmbu,
De-alături...primăvara.

Mă aia la cap bunică-ta
c-o doare aia, c-o ustură ailaltă,
că-i tremură umbre rozalii
dinaintea ochilor,
cînd e clar ca-n oglindă
că eu plec primu'...

Ia bagă tu un picior în groapă,
De vezi, încap?
Bagă picioru printre căpriori, tare mi-e să nu
Mă-năbuș înăuntru,
Cu tot cu bradu de la cap
Plămînul verde-al pasagerului,
Tare mi-e să nu-mi ajungă rădăcinile în nas, în gură...

Stai cuminte tataie, l-am liniștit
Chiar dacă vin, tu, care-ai muncit toată viața,
Doar n-o să te oprești acum, tai, coși,
Coafezi mustățile de brad, te recalifici...
mi-a pus mîna lui rece pe
umăr, de-mi trecea crivăț prin șubă
și-am înțeles c-ar vrea să tăcem puțin,
poate s-auzim cum crește rădăcina de tîmplă, cum
scârțâie ea prin zloată
(fiindcă era iarnă, și iarna în țintirim umple brazii
de zoaie, morții dragii de ei, stau ca murăturile-n
noroaie).
ședeam așa, cuminți, în cur, pe căpriori, tăceam cu spor,
țineam mînuțele
în poală, cu palmele spre
cer, era frîg, dar ne mileam unu de altu',
și asta ne-ncălzea.

Și tu ce-ai de gând să faci,
după ce-am plecat,
zice el într-un târziu, văzînd că smiorcăi.
Păi, zic, mai citesc o carte, împletesc un fular, mai
omor un neuron, doi
O țigarușă, poate mă și las...
Asta ar fi un lucru bun,
face el înțelept și-am văzut

că sub ureche-i crescuse-o pată maronie, ca de cafeluță,
dar el nu bea cafea, nu
fuma, o bere duminica, la
masă, sport în tinerete, nu prea mult că
strică la boală
eram în parc amîndoi, bătea vîntu'
și-i flutura paltonu' ca lu' sergiu nicolaescu în noi cei
din linia'ntăi, și l-am
pus (aveam vreo cinci ani)
să alerge, să fugă printre
gloanțe, să se-arunce la pămînt, și se arunca săracu',
atunci i-a sărit noroi pe gât și-am rîs de el...

Poți să faci ulcer, cancer, clucer, viscer, dexter...
Tocmai îmi aprindeam o mărășască, albă, scurtă,
Sugeam dintr-o bere cu un ren pe etichetă și mîna lui
moș crăciun semăna cu
O pulă, dar cu pula renului
și-am rîs amîndoi
acolo pe mormînt,
ne intrase frîgu-n oase, mai ales mie
cînd mi-a zis ce-ar fi să mă bag io pînă-năuntru,
să văd cum e, ridică tu capacu, nepoate,
și-am rămas tîmpit cînd l-am văzut
cum se strecoară ca o rîmă...

Vorbim prin placă. Ninge cu ciulini albi, ca atunci cînd
venea să mă ia de la
Grădiniță și-a căzut
în canal. da' sticlele cu lapte nu s-au spart, el și-a rupt
picioru', da'
sticlele le ținea deasupra capului. Rădeam de mă
cocoșasem, el jos eu sus
rădeam amîndoi,
aveam același chip, aceleași buze, mîini aidoma
el jos, eu sus... .

Fratre

Frățieare cristian, frățieare cristian
Ar putea naște din spumă un vers sumbru,
s-ar ivi palidă, creștinească, o biată învîrtoșare
așa cum stăm, ochii noștri sărută
genele tale, o glumă, mîna mea îndrăznează pipăie
argintul curelei tale, fermoarul se-nchide peste zid...

fratre, torna fratre, îți gem în ureche, vreau să scrutez
cu fruntea mușchi alungiți de sete, abia de zărit,
ghiciti, ții-i sorb printre plete,

în lumina dimineții scot umbra printre cutele frunții,
îți presar peste conturul trupului mirodennii
și mă-ntreb cine am fost...

frate Cristian, umbra ta neguros mă ține legat de
falsa lumină,
suntem exegeții iubirilor noastre ...
tragem de buricele falangelor, atingem fragmente,
pării de moarte...

de ce oare țip în tăcere?
De ce chem cîinii cartierului
La ospete, la orgii nocturne?
Poate-mi răspunzi la noapte
Cînd luna dispăre, cerul
Coboară, Molly adoarme...
Cristiane!

Am ascuns portretele lui Troțki, Lenin și Parmigianino
Astăzi primim vizita cîinilor plini de duh
Mai puțin sfînt. întors dintre șanturi murdare
Am dereticat garsoniera din Titan,
Unde visez o nouă ordine mondială, unde prepar
Arma chimică, printre piciorușe de păianjeni
Am ascuns portretele lui Parmigianino, Lenin și Troțki
Astăzi vin cîinii
Am citit atât cât să nu mai simt, sosirea dulăilor din
cartier
Palmele ofițerului de serviciu fremătînd pe doi
pomeți modelați
De sumbra cunoaștere înspumată, atât am citit aseară,
asta ascund eu azi...

Poate, spui, pata neagră de pe retină atunci cînd
sclipește stîrlică de grăsime
Pe rinichiul prăjiți în tavă, timp în care Molly
stă cu picioarele desfăcute, abia trezită, leneșă, moartă
Poate ea, furia unui colonist pierdut și regăsit cu un
anacronic tri-portret pe frunte
Iubind iluzia minorității
Poate asta atrage cîinii la ospăt.

bogdan-alexandru stănescu

Frate, CRISTIANE, întoarce obrazul: vreau să-ți smulg
genele una după alta și să construiesc turnul dărîmat
Din soare cad una după alta zone decupate,
marea sinapsei învîltoată și tu
Gol sub lumina lacului încins mai treci odată, și-n-c-o
dată

Au venit cîinii, cristiane?

Salomeea

În tunelul căptușit de cărămizi
aurite
rîtmează gemete aiurite,
șireturi se-mpletesc pe fruntea
botezătorului cusut
ca o minge de rugby.
Fata atinge suav
Clapele unui pian dezacordat
De parcă toamna și-ar fi decapitat strugurii...

Vinul scurs în țeste mulțumite,
Poeme cu tramvaie,
Rate, rateuri, retușări
Pe ce tipsie ne depunem acum capetele Yahveh?
Vrem un nou testament, veacul fiind prea nou pentru
cel vechi...

În salonul iudaic roșcata
împletește funii din păr de bidiviu
măniate mîinile... vuuiește somnul printre coaste de
iepure
gem odalisce (de unde?)
și sertarul bubuind de
prezervative sfințite
împroșcăm sacru
prin ochii noștri cărbunii, purtăm
codițe. navigăm. sau nu...

În tunelul juisând lumină
se zbate liliac frumos,
joase coaste. coaste cusute,
mute... dracu' să te...
dormi în pace, Brute...

Junerară

Între coroanele de mirt, atent tunse de grei în materie,
se află ascunsă o garoaafă (dacă mă întrebați, cea mai
anostă floare inventată), și țin de capătul ei amorțit
și cum mi-aș dori cu disperarea unui condamnat la pa-
radă să fiu aruncat peste dulapul lăcuit în care se odih-
nește distinsul (în timpul vieții, căci acum a devenit
indistinct) fost general de divizie drâmbu, în timp ce
nori dubioși au supt de pe cer orice urmă de civilitate,
de oglindire posibilă: am rămas doar noi, mici caroni
jucăuși îmbarcați pe pluta medusei, mahmuri de atîta
colindat prin tărîmuri ale sinecurei, și poate am să-ți
povestesc și ție odată despre penibilul garoaafei dintre
coroanele de mirt...

„În orice caz, adică orice ați spune, și-a luat pășirea în
serios...” pășirea și nu pașii, adică modul grațios în care
a pus fără a fi obligată de careva, fără a fi supusă
vreunui torment, să alcătuiască din înșiruirea deplasării
dânsei un torent manierat, să toarcă din tălpi covorul
de neimitat suvoiu în care ne-am aruncat cu toții, cum
altfel decât cu capul înainte: grațioasă ci făptură s-a
concentrat în acea pășire - și nu încercăm prin asta să
limităm calitățile distinsei creații, ci doar să mursecăm
angelica alcătuire de oase, zgârciuri și excremente
la modul manierat în care vârful piciorului stîng (după
caz) se adăuga amușinînd coada celui drept - ignorînd
cu cea mai senină desăvârșire orice alte calități ce i-ar
fi fost accesibile - în acea iarnă ne era greu pînă și
nouă să pășim pe gheața imundă ce ne invadase tîrgul.
soarele se topea în cercuri aiuritoare pe oglinda tim-
purilor, ne-am fi dorit, la drept vorbind, un soare
cald, sau o sobă la umbra căreia să zămbim încurajate,
poate la Balcic, sau la casa Ponor. dar nu... - deplasare
dânsei tăia imaginației orice zbor, aripesec sau de dăc

ana dobre

Un alt Moromete

Marin Preda suscita, la douăzeci și patru de ani de la trecerea în neființă, interesul criticii într-un mod fără precedent, egalat doar de interesul pentru opera lui M. Eminescu.

Gelu Negrea pune în discuție, în recenta sa carte, **Cine ești dumneata, domnule Moromete?**, două probleme foarte importante în ceea ce privește personalitatea omului și a scriitorului Marin Preda, receptarea sa în contemporaneitate: destinul scriitorului în posteritate, în perioada de după 1989 și destinul romanului **Moromeții**, plecând de la premisa că primul volum al **Moromeților** a fost receptat distorsionat, premisă susținută și printr-un argument oferit de Magdalena Bedrosian, colaboratoare a scriitorului la Editura Cartea Românească, și prin altul oferit de o măturie a scriitorului din 1961: „Eu am scris o carte în care una dintre laturile esențiale este umorul, **Moromeții**. Cu toate acestea, de ani de zile, citesc articole care ignoră cu gravitate această latură. Cineva care n-a citit cartea poate să-și facă părerea, luându-se după asemenea critici, că este vorba despre un tratat de economie agrară“ (apud. p. 34).

Un creator rămâne în conștiința posterității prin operele sale și se **clasicizează** cu cât este mai contestat, controversat, răsfrânt în oglinzi paralele, chiar dacă, uneori, deformatoare. Idio-

stop cadru

sincraziile care-l privesc pe om nu pot deforma receptarea operei. E acesta, poate, un truism care trebuie invocat adesea pentru a nu amesteca, tendențios, criterii de evaluare diferite.

După 1989, multe s-au schimbat în viața românului. Multe s-au schimbat și în literatură. Un tablou al epocii postdecembriste realizează Gelu Negrea într-un **Argument** detaliat. Dumnealui supune atenției și dezbaterii câteva idei pentru a elucida o problemă ce a agitat spiritele de-a lungul ultimului deceniu: colaboraționismul cu autoritățile politice comuniste al lui Marin Preda (și nu numai...). Mulți dintre cei care incriminează, „neoinchizitorii culturali“, sau și arată cu degetul uită prea repede **lumea prin care au trecut** și în care au trăit, căci altfel, s-ar putea întreba pe ei înșiși **de ce nu s-au opus regimului**, așa cum clamează împotriva altora.

Marin Preda n-a fost nici opozant, nici disident, dar nici un marginalizat al regimului, însă n-a fost „nici un profitor, un cumular de avantaje dobândite ca preț al vinderii conștiinței scriitoricești sau civice, ca atâția alții...“ (p. 7), postul de director al Editurii Cartea Românească. „cea mai înaltă dregătorie remunerată“, a fost un drept al scriitorului și nu un cadou oferit de autorități. Cu siguranță, regimul comunist a avut mai multă nevoie de Marin Preda decât Marin Preda de regim, scriitorul situându-se mereu într-o rezervă de țaran „îndărătnic și mefient“, gesturile lui, deși fără spectaculozitate, fiind resimțite ca exterioare **liniei partidului**, „cărtoare și ironice“. Scriitorul a fost mai mult tolerat pentru a nu fi transformat într-un Soljenișin autohton, rămânând, până la capăt, el însuși, deși în literatură impusese disimularea ca atitudine existențială.

Erijat în avocat al scriitorului, într-un proces care are atâtea mize strâmbe, printr-o pledoarie persuasivă cu argumente estetico-etice, Gelu Negrea conduce discuția pe terenul logicii și al adevărului pentru a sublinia, pentru a reliefa

statutul aparte al scriitorului în lume, în societate. Comportamentul social al unui scriitor nu poate fi judecat după normele moralei comune, **scriitorul nu este un om ca toți ceilalți**. Meseria de artist nu există, „fiecare o reinventează de fiecare dată pe cont propriu, la nesfârșit“. Dedublarea personalității (om/artist) e o marotă, „nu doar falsă, ci și penibilă în primitivismul ei“, deoarece alimentează „aberațiile egalitariste care ne bântuie utopic în momentele de criză identitară“.

Problema rectitudinii morale a creatorului s-a pus dintotdeauna, de la **Arta poetică** a lui Horațiu. Dar lucrurile nu sunt așa de simple cum par la prima vedere. Uneori, conduita detestabilă nu poate anula valoarea operei. Între canalii genială și insul exemplar din punct de vedere moral, dar mediocru, opțiunea e pentru operă, căci opera este valoare perenă.

În privința atitudinii scriitorilor față de regimul comunist, ideile autorului sunt cât se poate de originale, crude prin adevărul rece, obiectiv. Folosindu-se de datele oferite de cartea lui Daniel Barbu, **Miturile comunismului românesc** (Nemira, 1998), Gelu Negrea trage câteva concluzii: regimul comunist n-a fost atât de infamant pe cât cred, vor și susțin unii și, în acest context, scriitorii epocii nu aveau motive de fond să se opună comunismului. Alcătuiind o elită, „beneficiari de recunoaștere publică, mai ieșeau și în străinătate, se întâlneau cu cititorii, participau la manifestări dedicate cărții, erau cooptați, fie și la modul formal, în diverse structuri“ (p. 27), beneficiari, de asemenea, de avantaje materiale (onorarii decente, case de creație etc.). De aceea, disidența politică românească n-a capătă „atitudini programatice“, limitându-se la gesturi individuale, poporul român având o „vocație politică discutabilă“.

Quod erat demonstrandum. Pornind de la un „caz“ particular (al scriitorului Marin Preda), autorul face radiografia întregii simptomatice reliefând cu pregnanță, într-un stil intelectual tensionat, febril, pasionat, idei, probleme ce frământă lumea literară românească actuală. E o sinteză, printre primele, în care autorul se străduiește să privească lucrurile cu detașarea obiectivă a istoricului. Nu lipsesc însă reflexele scriitorului, ale subiectivității creatoare. Discursul critic se naște din unirea unei subiectivități reflexive cu obiectivitatea lucidă, pusă în slujba adevărului.

După acest amplu **Argument** necesar care conține **in nuce** o întreagă problemă incitantă, după un **Preambul** la fel de motivat, substanța cărții e dată de capitole cu titluri semnificative urmărind straturile unei opere care continuă să exercite aceeași fascinație (**Baletul mecanic, Scriitorul, naratorul și personajul, U(ma)nității comice, Timp și istorie, Narcisismul retroactiv, Cine ești dumneata, domnule Moromete, Despărțirea de Moromete**).

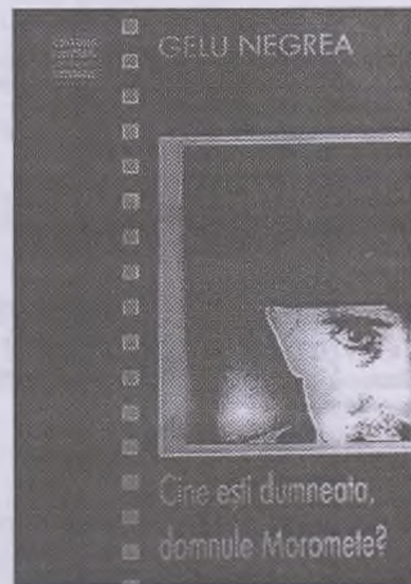
Considerând că **Moromeții** s-a clasicizat timpuriu și că, deci, e o operă citată fără a fi citită, Gelu Negrea propune o nouă lectură, ignorând cu obstinație toată literatura critică a operei, opiniile critice la care se oprește (E. Simion, N. Manolescu) fiind tot atâtea motive de distanțare, nu de puține ori polemică. Perspectiva de abordare e exclusiv **tehnică**, punându-se chiar problema apartenenței/nonapartenenței la specia epică a romanului. **Moromeții** este un roman în măsura în care **Amințirile din copilărie** sunt un roman. Marin Preda deosebindu-se de Ion Creangă prin obiectivitate. Naratorul este un evocator implicat în evenimentele pe care le rememorează cu detașare, o apropiere posibilă fiind aceea de Mihail Sadoveanu. Paralela cu **Amințirile** lui Creangă este interesantă (conform cap. **Scriitorul, naratorul și personajul**).

Originalitatea romanului **Moromeții** nu

constă în evenimentele narate, „banalitatea evenimentelor“ fiind evidentă, nici în tipologii. Scriitorul nu e un analist ca Anton Holban, de exemplu, ci mai degrabă „un behaviorist în spiritul prozatorilor americani“, atenția narativă mergând spre gestul perceptibil din exterior. Și totuși, senzația mării opere nu ne părește. Nu evenimentele, nu tipologiile prevalează, ci modul în care recrează o lume din perspectiva arhetipului, a ceremonialului vieții, scriitorul operând o „suspendare a devenirii“, trecerea, durată sunt abolite în favoarea dimensiunii unice a prezentului etern (p. 48-49).

Moromeții e un roman „întors spre trecut“, după o formulă lansată de W. Kayser, în care perspectiva narativă este a maturului, a scriitorului, iar vocea narativă a copilului Niculae. Ca structură epică, romanul e unul „mai puțin tradițional decât pare și decât a fost calificat, iar Marin Preda un scriitor mai îndrăzneț la începutul carierei decât la finalul ei“ (p. 76).

Idei interesante într-o tratare nouă se găsesc în capitolul **U(ma)nității comice**, capitol prin care autorul intenționează să recupereze o dimensiune dominantă a romanului, ignorată de comentatori. Scenele la care referă criticul sunt clasice (dialogul cu Tudor Bălosu, cina, discuțiile din poiana fierăriei lui Iocan etc.), evidențiind faptul că Ilie Moromete receptează realitatea din unghi comic. Raportul relatează/reprezentare câștigă în favoarea reprezentării. Viața

este un spectacol privit cu ironie și umor. **Moromeții** nu e o tragedie, romanul trebuie privit din perspectivă comică. Ilie Moromete nu este un personaj tragic, lipsindu-i o „miză existențială majoră“, în absența căreia nu se poate defini ca „entitate tragică și situație limită“ (p. 178).

Privit din perspectiva relației individ/timp/istorie, romanul stă sub semnul unei nesemnlate ambiguități continue în verbul impersonal „se pare“, timpul răbdător fiind doar o metaforă. Timpul este răbdător, dar istoria devine nerăbdătoare.

Apropierea lui Marin Preda de I.L. Caragiale, semnalată de V. Cristea, promite, din punct de vedere ideatic, multe lucruri interesante, multe surprize, multe idei menite a revela universul moromețian din unghi comic, căci precipitând mișcarea într-o tragedie se obține, cum spune Eugen Ionescu în **Note și contranote**, o piesă comică. Gelu Negrea aceasta intenționează: să răstoarne un întreg eșafodaj critic care a privit **Moromeții** din perspectivă tragică, văzând în destinul lui Ilie Moromete drama unei clase sociale etc., să umple un gol și să restituie operei funcția ei inițială, aceea clamată de autorul însuși: comicul, umorul și ironia. Ilie Moromete are o fibră caragialiană, fără a fi un personaj caragialian.

Capitolul **Cine ești dumneata, domnule Moromete?**, cel mai consistent, cu mai multe subcapitole, ia în discuție afirmații critice de notorietate, referitoare la deosebirile de viziune

(continuare în pagina 21)

Daniel Stuparu, student la Facultatea de Comunicare și Relații Publice din București, este un tânăr debutant care abia sosit din Reșița pe malurile Dâmboviței a și câștigat un concurs de proză - „Moștenira Văcăreștilor”, în juriu aflându-se prozatori de prestigiu precum M.H. Simionescu și Al. George. Proza sa ne arată că vizita la clasici, la Voiculescu și Eliade, a fost rodnică și că cel puțin una din potecile prozei autohtone, cea către realismul magic, nu va rămâne necălcată. Iată mai jos o dovadă în acest sens...

Era o seară de plumb, apăsătoare, de vineri. Cristian știa că e în întârziere. Cobori în grabă treptele de la metrou din Piața Unirii și urcă nervos în primul tren spre Gara de Nord. Trăgea după el o geantă frigorifică pe care ai lui insistaseră să o ia cu el, reușind să-l indispuină încă de la plecare. Coborîi la Izvor, strecurându-se printre un cuplu sexagenar și o domnișoară cochetă, urcă treptele, sărindu-le câte două, trecu în viteză podul, spre Bulandra, coti pe *Silfidelor*, printre mașini, în timp ce-și deschidea, transpirat, canadiana și intră în Cișmigiu în dreptul Primăriei, pe care-l străbătu aproape alergând. Ieși, în sfârșit, pe *Șipotul Fântânilor*, coti pe *Poiana narciselor*, și ieși spre Conservator. Domoli pasul, însă tensiunea interioară rămase la fel de acută. Nori de ploaie se îngrămădeau pe cer, iar vântul începuse să bată. Cristian simțea că ceva nu e-n regulă, plutind în atmosferă, ca un blestem. Era însă prea târziu pentru a se mai întoarce din drum.

Colegii de an îl așteptau deja de minute bune în stația de autobuz, încordați. Cristian încruntă sprâncenele zărindu-i și mări pasul, trebuiau să plece. Șoferul autocarului pornise deja motorul și apăsa din când în când pedala de accelerație, pângărind aerul amiezii, pentru a goli, într-o reiterată amăgire de sine, paharul cu nervi. Printre crengile castanilor din fața Cișmigiuului, la umbra cărora fețele se așezaseră, într-un bastion al răbdării, pe rucsacuri, lumina soarelui cădea pieziș... Urcară în mașină tensionați,

cerneală proaspătă

în tăcere. Doar șoferul răsufla ușurat, bucuros că în sfârșit urmau să o ia din loc. Își șterse transpirația de pe frunte cu mâneca suflecată a cămășii, făcu neglijent semnul crucii și apăsa pedala de accelerație: porniră. Pe drum, atmosfera se destinse: glume deșchete, priviri ștângare, săruturi furate. Cu excepția lui Cristian, tinerii studenți uitaseră complet unde se află și, la sugestia câtorva insolente reprezentante ale sexului frumos și slab - susținute în egală măsură de temperatura de afară, ce se încăpățâna să atingă încă valori estivale -, începură să joace *strip-poker*. Cristian găsisse un loc retras undeva în spate, împinse geanta frigorifică sub bancheta prăfuită și se așeză. După care începu să-și studieze, cu detașare, și totuși ros, în egală măsură, de o malițioasă, aproape maladivă curiozitate, colegii.

În fața lui, la câteva banchete, tot soiul de articole vestimentare, de la pulovere groase până la *dessous-uri* transparente începuseră să zboare încoace și-ncolo, printre chicoteli și atingeri lipsite de pudoare. Cristian încercă să deslușească, prin mulțimea de coate, voci încă în schimbare și capete goale carismaticul personaj în jurul căruia se coagulase grupul: „Evident, nu putea fi decât Lili!” își spuse, deslușindu-i în sfârșit chipul. O urmări, ros de aceeași curiozitate maladivă, scoțându-și flanela, după încă o mână de cărți parcă prea ușor pierdută, rămânând astfel într-un maieu ce îi dezvăluia mai mult decât acoperea formele. Săniile oacheșei fecioare debordau de un nedesimulat erotism. Păreau o matcă și un roi de bondari în jurul ei, gândi Cristian, după care începu să privească, amuzat și plictisit în egală măsură, pe fereastră...

Se îndreptau către Piatra Craiului. Ajunseră, spre după-amiază, pe la Câmpulung, după o scurtă oprire în Pitești la un restaurant McDonalds - două grupe de studenți la Filologie, respectiv Filosofie, în ani terminali, decise să urce masivul de la granița dintre județele Argeș și Brașov până sus, în vârf: *La Om*. Își continuară drumul până la Bran, de unde o cotiră spre Zărnești, luând muntele prin învăluire. Șoferul se abătu de la ruta obișnuită, preferând un drum de țară ce părea mai lung, ocolit chiar, dar care ducea direct la țintă. „Aha!” zâmbi Cristian în sine la lui.

Cunoștea relativ bine zona, iar manevra, cu valoare de premoniție, îi plăcu, trezindu-i brusc interesul pentru ceea ce avea să urmeze. Se apropiau de cota 900 când au realizat cu stupeoare că nu pot continua călătoria decât pe jos: drumul de țară se transforma treptat într-un drum forestier, aproape impracticabil, menit a pune pe gânduri pe cei mai ambițioși dintre șoferi. Opriră pe marginea drumului, dezorientați. Urmă un întreg șir de lamentații din pricina escalei, neprevăzută și incomodă deopotrivă. De vină nu putea fi, desigur, decât șoferul, „un incapabil”, după cum fără întârziere se grăbiseră să îl eticheteze tinerii „intelectuali”. Grupul coborî din mașină într-o gălăgie de nedescris, lăsând în urmă, vindicativ, tot soiul de suveniruri: sticle de plastic, resturi de mâncare, mucuri de țigară. Într-un aces evasimistic de renunțare la propria-i voință, șoferul îmbrățișase, exasperat, volanul mașinii, culcându-se ireversibil deasupra lui. Se închise în sine, ca într-un cavou, și nu după mult timp adormi. Cristian coborî ultimul, privindu-și colegii îndepărtându-se. Porni fără grabă pe urmele lor, încercând să reînnoade firul gândurilor. Voia să rămână singur...

O liniște de mormânt domnea peste brazii înalți, printre crengile cărora lumina strălucea străveziu, ca printr-un vitraliu, inundând aerul rece cu o atmosferă neverosimilă, de catedrală. Pădurea încremenise într-un instantaneu hieratic, desfășurat parcă bidimensional de jur împrejur. Cristian pășea atent, aproape ritualic, pe poteca ce urca șerpuit spre vârful muntelui, printr-un tunel de vegetație și piatră, înaintând cu pas sigur în acest labirint de o negrită frumusețe. Soarele stătea să apună... Piscul rămase învăluit în ceață, putea fi doar intuit. Grupul o luase înainte, urmând-o pe Lili supus ca un patruped, ajungând între timp *La răscrucă*: luminișul aflat la jumătatea drumului dintre *Poarta ferecată* - cabana pe care o lăsaseră în urmă, în apropierea locului unde parcase - și vârful propriu-zis. Se opriseră lângă un izvor ce fășnea din munte, în preajma căruia Lili Teodorescu se întinse ca o șopărlă la soare pe o stâncă mare, netedă, expunându-și ostentativ formele, în ciuda vântului, ce sufla destul de puternic. Niște pantaloni scurți, tăiați de-a dreptul dintr-o pereche de blugi vechi, și același maieu larg erau singurele piese ce mai acopereau încă, pe mici porțiuni, trupul neînfrânatei fecioare: coapse bine cambrate, sfărcuri impertinente, rotunjimi rubensiene. Cristian privi condescendent spre tinerii străni în jurul ei, mai zăbovi o clipă, dezamăgit, după care porni din nou la drum. Trebuia să ajungă în vârf.

Lili stătea relaxată pe stâncă netedă, sprijinindu-se pe mâini, cu picioarele ușor desfăcute, supunându-și voluminosul piept atenției puțin numerosului, dar devotatului public. Nu-i dispăcea, în fond, grupul de lingăi din jurul ei, dar gândul îi fugea, cu toate acestea, spre Cristian, singurul care nu părea a fi prea impresionat de feminitatea ei debordantă. Se simțea frustrată. Privi cu coada ochiului, ca din întâmplare, spre ei, și-l văzu îndepărtându-se. Rămase descumpănită pentru o clipă, după care se ridică brusc și porni îmbufnată, în jos, spre cabană. Atmosfera din jurul ei se risipi ca o vrajă. Grupul rămase dezorientat la răscrucă, între cei doi tineri ce se îndepărtau unul de celălalt, ca un copil părăsit de părinți. După care, în urma unei crize de identitate ce nu dură mai mult de câteva clipe, grupul porni cu disperare în jos, pe urmele fetei: „fustele mămichi!” învinseră încă o dată. Cristian își văzu în continuare de drum, fără să privească în urmă. Bănuia că asta urma să se întâmple. Reacția ei, în urma atitudinii lui, reacția lor, în urma atitudinii ei - de-a dreptul shakespearian, gândi - și un zâmbet trist îi cuprinse buzele, amintindu-și cuvintele unuia din autori lui preferați: „Omul e de fapt un animal cu trăsături din când în când umane...” Stropi de rouă se insinuau misteric printre firele de iarbă. Privi din nou în jur și fu cuprins de un sentiment de venerație în fața cărții naturii - ce devenise, alături de bibliotecă, ca un revers în plan

exterior al lumii cărților, cea de-a doua confidentă a lui, prin misterul ei, dezvăluit și totodată ascuns. După încă câțiva pași însă, Cristian se opri. Zărise în iarbă, ceva mai în față, un obiect ciudat, de mici dimensiuni: o piatră cu reflexii de turcoaz, în aparență banală, strălucea discret de sub un mănunchi de ferigă. Contrasta însă atât de mult cu tot ce era în jur, încât părea picată din cer. Cristian îngenunche lângă ea, privind-o mut de uimire. O luă în mână, uitând pentru o clipă unde se află. Piatra avea o formă geometrică regulată, unghiulară. Se ridică, continuând s-o privească. În ciuda dimensiunilor sale reduse, piatra îi părea incredibil de grea, dându-i, prin contrast, o senzație de imponderabilitate.

Deodată, atenția îi fu distrasă de un zgomot. Strânse piatra în pumn și ascultă încordat. La câteva zeci de metri, prin hățșul ce se întindea în fața lui, desluși cu greutate conturul unui zid. Pentru o clipă, i se păru că a nimerit în parcă alt limb. Apoi se lumină. Acestea trebuiau să fie ruinele castelului de care pomenea ghidul turistic, pe care îl studiasse, din lipsă de ocupație, pe drum, în autocar. Străbătu tulburat hățșul, privind zidurile ce prindeau contur în fața ochilor lui. În fața lui se înălța însă o adevărată fortăreață, ale cărei metezeze, înalte, amenințătoare, abia le putea măsura cu privirea. Cu greu ar fi putut numi zidurile masive din fața ochilor lui niște ruine! Încercă să deslușească de unde venise zgomotul, privind în sus. Pe metezeze, la câțiva metri deasupra lui, reuși să distingă, în soarele săngeriu al apusului, umbrele a două personaje sinistre, decupate parcă din alt ev. Cei doi păreau a se afla în mijlocul unei altercații. Cristian îi urmărea cu sufletul la gură. Nu îi putea auzi foarte bine, i se părea totuși că cei doi vorbesc o altă limbă, cu o rezonanță poetică, de incantație magică.

În acel moment, două flash-uri brăzdară întunericul, fulgerând chipul lui Cristian, ce urmărea scena ascuns într-un desig de la poalele cetății: în mâinile fantomaticelor umbre apărură două săbii ce sclipeau enigmatic în soarele amurgului. Cei doi își adresau în continuare cuvinte de neînțeles, pe un ton mușcător, întărind de astă dată însă fiecare replică cu câte o năprasnică lovitură de sabie. Apoi se făcură, brusc, nevăzuți, de cealaltă parte a zidului. Pentru câteva clipe Cristian nu mai văzu nimic. După care cei doi reapărură în raza vederii sale, un răcnet de moarte reverberând simultan în văzduhul roșiatic al serii. Cristian simți că îi îngheață sângele în vine. Silueta gracilă, aristocratică, a unuia dintre misterioasele personaje se clătina pentru o clipă deasupra abisului ce i se căsca sub picioare, după care se prăvăli în gol. În cădere, în jurul unuia din picioare i se împleti o draperie de purpură, deslăsurată peste zid, făcându-l să rămână suspendat câteva clipe. După care căzu la pământ cu un sunet greu, înfundat. Cristian rămase ascuns printre tufele detrandafir sălbatic din care urmărise scena, imobilizat de spaimă. De sus nu se mai auzea nimic. Mai așteptă câteva clipe, după care se apropie de murendul necunoscut cu pas șovăielnic, privind din când în când în sus, spre metezeze. Celălalt personaj se făcuse însă nevăzut. Nobilul necunoscut respira încă. Cristian îl cuprinse în brațe, privindu-l neputincios. Se simțea incapabil să întreprindă ceva - mîntea se oprise în loc. Ochiul străinului îi fixau sclăpărit straniu: în ei licărea ceva neobișnuit - ceva luciferic! Acesta duse mâna la coasta stângă, sângerând. Scoase cu un vădit efort de pe unul din degete un inel cu piatră rubinie și i-l întinse lui Cristian, murmurând ceva nedeslușit. Firișoare de sânge cădeau pe prelingeau încet printre degetele lungi, gracile. Ce cealaltă mână luă piatra din mână lui Cristian, de care până și acesta uitase, și o închise în pumn. Afi vrut să-l întrebe cine este și ce căuta acolo. Murendul mai avu însă o zvăcnire, după care, într-un spasm paroxistic, fără a mai rosti vreun cuvânt, își dădu duhul.

„Cristian!”, șopti Lili, cu tremur în glas. „Cristian individ! Are ceva în el, angelic și demonic, totodată, care mă scoate din minți. Dar el nu are habar de pasiunea tainică ce i-o port. În spatele acestor ostentații de moment... Și poate că se va opri la tot acest ieftin teribilism dacă el ar fi mai prezent în viața mea; pare însă a se fi dedicat cu totul eficienței interioare. E atât de absent față de cei din jur. Hm, poate că asta mă atrage, de fapt, în căutarea năvălindu-mă: trebuie să-l scot din această stare. Va trebui să nascocesc un plan. O strategie lipsită de

cusur, pentru a-l atrage în capcană pe misteriosul soarece de bibliotecă, despre care, după patru ani de facultate, nimeni nu știe încă mare lucru... Răbdare, *demoiselle*, răbdare", își mai spuse Lili, zâmbind răutăcios în sine ei, „în curând tânărul cărturar cu ambiții ascetice se va convinge că doar între coapsele tale își poate găsi cu adevărat liniștea...“ Ajunsă în fața cabanei, Lili se opri în prag, așezându-se pe treptele de lemn de la intrare. Privi înapoi, către fideliile susținători ce o urmau îndeaproape. „Oare unde-o fi acum? Nu pare să se afle printre ceilalți...“ Urmări din priviri grupul gălăgios ce cobora poteca, așteptând calmă până când și cel din urmă dintre ei își făcu apariția. Apoi încremeni: într-adevăr, Cristian nu se afla printre ei. Un sentiment delicat - amoros și în același timp fraternal -, de grijă i se strecură în suflet și o îndoială, în minte: „Oare ce să se fi întâmplat? Pleca întotdeauna singur...“

Cristian privi inelul cu rubin, strecurându-l pe deget. Îi venea ca făcut. Un astfel de giuvaier - lucrat în aur masiv de o mână măiastră - nu mai văzuse; trebuia să fie foarte vechi... Se ridică de lângă trupul neînsuflit, privind în jur. Nici un sunet nu tulbura liniștea serii. Începu să se gândească cu febrilitate - ce era de făcut? Începu să se plimbe nervos, întorcând problema pe toate fețele. „Cum naiba am nimerit în toată povestea asta?“ În final se hotărî să facă o scurtă percheziție necunoscutului. La urma urmei, nu era nimeni de față. Trebuia să afle cine este, de unde venea și încotro se ducea. Reveni cu pas sprinten la locul în care, cu câteva clipe mai devreme, lăsase cadavrul. Însă trupul neînsuflit al necunoscutului dispăruse. Un petec de iarbă lipit de pământ și câteva urme roșiatice erau mărturia faptului că nu o luase razna. „Să fi fost doar rănit? Dar e absurd!“ gândi Cristian. „Acum cinci minute zăcea încă aici, la picioarele mele. În plus, cine cade de la înălțimea asta, nu are practic nici o șansă de supraviețuire. Ciudat... De la petecul de iarbă cu urme de sânge nu se văd nici un fel de urme ducând în altă parte. Ce naiba, că doar nu s-a volatilizat! Numai dacă în acel moment ridică privirea, cuprins de bănuială; avea neplăcuta senzație că nu e singur, simțindu-se urmărit, hăituit. Cineva se juca cu el, cu gândurile, cu mintea lui. Se dădu înapoi, cu pași nesiguri, până la zid. Apoi începu să alege. Trecu în goană printr-un tufiș de măceșe, ca printr-un tunel de vegetație, umplându-se de zgărieturi - o creangă cu spini îi lovi fața. Închise ochii și duse mâna la frunte - șiroaie subțiri de sânge i se scurgeau de pe tâmpile. Dădu colțul spre dreapta, pe lângă zid, pipăind pereții reci de piatră, după care se năpusti alergând în castel pe sub un portal scund de piatră - găsișe intrarea.

În interior, atmosferă stranie. De-o parte și de alta a zidurilor, câteva mese lungi, puse cap la cap, o seamă de oaspeți; mâncare din belșug, băutura așijderea. „Nuntă!“, gândi Cristian. „Ciudat...“ Mesenii nu păreau să aibă habar de crima ce tocmai avuse loc, nici să se sinchisească de prezența lui. Păreau să nici nu-l fi observat. Se liniști privind-i cum petrec în tihnă și micșoră pasul, devenind tot mai curios: straniile evenimente la care lua parte erau conectate într-un fel, trebuia să existe o cheie, o logică interioară a tuturor acestor evenimente aparent lipsite de sens. Între mesele întinse de-o parte și de alta, pe un ring de dans amenajat *ad-hoc*, o zări pe mireasă. „Frumoasă ca un gând răzlet...“ gândi Cristian, privind-o. Cu părul negru ca abanosul - strâns în coc, sub o coroană de rasomie -, zveltă ca o căprioară, mireasa dansa. „Un trandafir în văi părea“. Își zise Cristian, zâmbind. Ciudat i se păru doar faptul că dansa singură. „Oare unde e mirele?“ Deodată, ca la un semn, mesenii se ridicară în picioare, formând un cerc în jurul lui Cristian, pe care până acum îl trataseră aproape cu indiferență, și începură să aplaude, ca și cum ar fi fost un personaj mult așteptat. Îl împinseră spre ringul de dans, în vreme ce mireasa se apropie de el zâmbind și îl luă de braț, sărutându-l. Cristian simțea că i se învârtie capul, datorită frumuseții răpitoare a tinerei femei din brațele lui, cât și pentru că nu mai putea pricepe nimic. Se așezară la masă și, în timp ce-și storcea creierii în căutarea unei rațiuni suficiente, avu din nou sentimentul că este privit. Senzația începu să-l ardă pe dinăuntru, ca un foc și în acel moment o văzu. În spatele invitaților, șezând ghemuită într-un colț, în marginea unui sopron, o bătrână torcea, iar chipul ei radia o nesfârșită pace. Cristian înmărmuri. De teamă? Din venerație? Bătrâna continua să-l privească cu un blând surâs. Se ridică apoi din ungherul ei, cu gesturi hieratice, și se apropie de masa mirilor. În acel moment mireasa șopti: „Iată, vine în sfârșit și bătrâna mea doică să ne felicite. A ținut morțiș să fie ultima...“

Femeia încovoiață de ani se apropie de Cristian

și scoase de sub faldurile veștmântului o cupă pe care i-o întinse. Acesta se trase înapoi, făcând ochii mari. Tânăra mireasă îi aduse, involuntar, încă o lămurire: „Aha! Vechiul obicei. Credeam că a uitat sau că avea de gând să ne scutească de acest ritual. E complet demodat. Haide iubitele, bea, să fie și ea împăcată. Altfel, până mâine nu mai scăpăm de ea! Ceea ce nu cred că e chiar de dorit!“ mai spuse, strecurându-și o mână între picioarele lui, pe sub fața de masă, la adăpost de priviri indiscrete. Senzația dublă ce îl încerca, de sete și stânjenală, îl determină să apuce fără întârziere cupa, golind recipientul dintr-o înghițitură. Băutura verzuie avea un gust amar, respingător, Cristian simți că i se întoarce stomacul pe dos. Vru să se ridice, se simți însă imobilizat - bătrâna îl ținuta locului. Aceasta întinse o mână obosită spre el. Mireasa îi explica faptul că acum trebuia să îi dăruiască ceva bătrânei: „Tradiția, iubitel!“ Ce ar fi putut să-i dăruiască? Își aminti de inel, singurul lucru de preț pe care-l avea asupra lui. Rămase o clipă pe gânduri, după care îi întinse bătrânei mâna dreaptă. Aceasta cuprinsе giuvaierul între degetele-i lungi, uscate și trase de el ușor: inelul ieși ca prin farmec. Femeia cu părul nins îl privi mulțumită; după care, cu un gest de o nobilă indiferență, i-l puse miresei pe deget. Se întoarse apoi din nou spre Cristian, așteptând. Acesta o privi nedumerit, neștiind ce trebuie să facă. Simți în același timp că îl apucă amețea. Băutura începea să-i facă efectul. Se clătina. Mai apucă să vadă doar ochii blânzi ai bătrânei, mâna acesteia, cupa. Apoi își pierdu cunoștința...

Se trezi târziu. Oare câte ceasuri trecuseră? Treptat, își venea în fire. Era întins pe o căută reavănă de pământ, acoperită cu mușchi. Aplecată deasupra lui, o făptură acoperea soarele ce stătea să apună... Cristian ridică privirea, regăsind ochii de onix ai miresei, care îi ținea, zâmbind, capul în brațe, încercând să-i strecoare, dintr-o cană înflorată de lut, câțiva stropi de apă printre buze. Cristian sări în sus ca ars:

„La cană de-aici, ce vrei de la mine, ce mi-ai dat să beau?“ Încercă să se ridice, fără a izbuti. Nu se mai termina odată acest coșmar, gândi și închise ochii...

„Nu e decât apă, liniștește-te! Suntem *La răscruce*!“ auzi spunându-i o voce ce i se păru familiară. Cristian deschise din nou ochii și o recunoscu în sfârșit pe Lili în personajul din fața lui. „Încă nu sunt cincisprezece minute de când am plecat la cabana! Chiar nu-ți amintești nimic?“ continuă ea, ușor amuzată.

„Nu mai pricep nimic. Ce cauți aici? Ce s-a întâmplat?“

„Nimic deosebit, ai leșinat, probabil din pricina aerului puternic de munte. Nu credeam că ești atât de sensibil, drăguțule. Vreau să spun că sunt sincer impresionată de acest lucru“, adăugă ea.

„Lasă-mă cu prostiile astea, un om a fost ucis în prezența mea, am visat sau a fost aievea?“ băgui Cristian agitat.

„Liniștește-te“, zise Lili, „ceea ce ți s-a întâmplat nu a fost cu totul real, dar nici vis n-a fost, probabil că de aceea ești atât de confuz. Ascultă ce-ți spun: ai nimerit pe platourile de filmare ale unei echipe sosite de câteva săptămâni de la Buftea. Se toamnă *Hamlet* la vechiul castel, o reecranizare fantezistă. Noi am fost atenționați în sensul ăsta de către un coregraf, dar tu plecaseri deja spre castel. Ce nu se poate întâmpla într-un asemenea loc!“

„Bine Lili, dar omul acela a murit în brațele mele! Iar apoi a dispărut pur și simplu! Am văzut asta cu ochii mei!“

„Prostii! Ai văzut ceea ce ai vrut să vezi, nu ceea ce s-a petrecut de fapt. Mătăluță ai nimerit în scena din final. *mon cher*, în care *Hamlet* se duce la *Laertes* și moare străpuns de sabia înveninată a acestuia. Apoi actorii s-au retras. Ce-ai fi vrut să faci cel care-l juca pe *Hamlet*, de exemplu - «mortul» de care vorbești? Să rămână acolo, cu machiajul ăla oribil pe el? S-a ridicat și s-a retras în «cabina» lui - uite, rulota de colo, prionită între bolovani, pe care o împarte cu încă câțiva tovarăși de suferință...“

„Și nunta? Tot o scenă și ea?“ continuă Cristian, încă nevenindu-i să creadă.

„Evident. Aia era din prima parte, când *Hamlet* se întoarce acasă din țări străine, de la studii, află de moartea tatălui său și începe să-l bănuiască pe *Claudius* de crimă. Scenele au fost turnate în ordine inversă. Tu ai apărut acolo în momentul în care acesta urma să se însoare cu mama lui *Hamlet*. Din păcate, actorul care ar fi trebuit să-l joace pe *Claudius* nu și-a mai făcut apariția. Trebuia să ajungă cu o mașină de la Timișoara, se pare că au avut ceva probleme pe drum. Pe-aici nimeni nu știe

nici măcar cum arată, doar suflul îl cunoaște, iar acesta nu era de față, își dădea în petec cu una dintre actrițe prin boscheți. Toată lumea a crezut că tu ești cel așteptat. Ai nimerit acolo la momentul oportun, adică exact când nu trebuia.“

„Dar tu de unde naiba știi toate astea?“

„Am stat de vorbă cu coregraful cu pricina, un tip simpatic. Lucrează la Bulandra, îl știam practic din vedere, vine destul de des la Sala Izvor - eu stau pe *Silfidelor*, după cum știi, la numărul...“ Lili încerca să-i sugereze adresa unde o putea găsi, fără succes însă:

„Stai așa, mai lasă-mă cu coregraful... Ceva tot nu se leagă... Străinul ce căzuse la picioarele mele - ăla, de zici că-l juca pe *Hamlet* - mi-a dat un inel înainte de-a «muri». De la mine ce naiba voia?“

„În privința asta, omul e la fel de nelămurit ca și tine. Nici el n-a aflat încă ce căutai tu pe-acolo, credea că faci parte din echipă și a improvizat pur și simplu. Urma să se toarne scena în care, înainte de a muri, *Hamlet* reușește, cu ultimele puteri, să-i vină de hac lui *Claudius*. ăla de-a căzut de sus nu era decât o dublură, un cascador - mai tolocac până și decât un actor, poți să-ți imaginezi. I s-a spus că cel care-l juca propriu-zis pe *Hamlet* va apărea acolo, la poalele meterezelor, și va prelua ștafeta. Camera-manul trebuia să prindă de câteva ori și mâna în care *Hamlet* ținea sabia, de pe care n-avea cum să lipsească inelul. De aceea ți l-a dat. Apoi a urmat scena nunții. Tipul din Timișoara, cel care trebuia să-l joace pe *Claudius*, nu și-a mai făcut apariția, iar tu ai apărut acolo în pielea lui *Hamlet*, cu inelul lui pe mână, în timp ce mesenii te luau drept unchiul lui, ce urma să se însoare cu maică-sa. Așa încât, până la urmă reiese că ți-ai omorât tatăl și te-ai însurat cu propria-ți mamă“, mai spuse Lili râzând. „În fine, nu te impacienta. Se-nțămplă și la case mai mari“, mai spuse ea, în timp ce Cristian o privea îngrozit.

„Dar cum naiba e posibil așa ceva, debandada asta e pur și simplu incredibil!“

„*Nous sommes aux portes de l'Orient, mon cher*“ răspuse Lili cu prețiozitate, în timp ce chipul lui Cristian se destinse într-un surâs. „Ce-i drept, ai și tu dreptate...“ adăugă el. Abia atunci observă inelul cu rubin pe degetul lui Lili, și iarăși i se păru că nimic nu se leagă. „Bine, dar inelul... inelul, la tine pe deget cum naiba a ajuns?“

cerneală proaspătă

„Ăsta e inelul meu, dragă! Acum chiar ai început să aiurezi! O simplă asemănare! Mi l-am cumpărat eu însămi de la un vânzător de antichități din Lipskani, un evreu cam ciudat, dar servibil... O banii pe care mi i-ai dat chiar tu de ziua mea, spunându-mi să-mi cumpăr ce vreau, numai să te las în pace, nu-ți amintești?“

Cristian privi în jur absent. Ba da, dar tot nu înțeleg...

„Ei haide, lasă, o să înțelegi cu altă ocazie! Mereu vrei tu să le înțelegi tu pe toate. Va trebui să accepți că mai sunt și lucruri pe lumea asta, pe care nu vei ajunge să le înțelegi niciodată. Pe mine, de exemplu“, zâmbi Lili șăgalnic.

Cristian surâse la rândul lui: „Ce-i drept, asta cam așa e...“ Se ridică cu greutate de jos, ca un moșneag, și privi în jur. Lumina strălucia străvezie în răcoarea serii, ca printr-un vitraliu, învârtind vegetația cu o atmosferă neverosimilă, de catedrală. Se frecă apoi la ochi, trezindu-se parcă dintr-un vis. În ungherele prăfuite ale minții sale vitralii de lumină păreau a prinde viață... Făcu câțiva pași, dezmozându-și picioarele. Lângă ei, la câțiva pași, recunoscu izvorul, poteca, stâncă. Se lăsa seara. Lili îl luă de braț și pomiră împreună pe potecă, spre cabană, unde grupul îi aștepta cu sufletul la gură, de câteva minute. Pe măsură ce se apropiau, colegii lor începură să aplaude, înconjurându-i cu urale, ca pe adevărații lor lideri. Se simțeau în sfârșit împăcați, nemaifiind puși în situația de a trece prin sfâșietoarea angoasă de a alege între cei doi. Lili zâmbea mulțumită în sinea ei - Cristian nu avea să afle niciodată faptul că întregul șir de raționamente și note explicative pe care i le servise cu doar câteva clipe înainte nu erau decât o născocire. Lui Cristian nu-i rămânea decât să meargă mai departe, explorând realitatea pe care i-o dezvăluie născocirea, în vreme ce Lili își urma la rândul ei drumul, despărțindu-se de o realitate ce nu se dovedise a fi decât născocire. Ceea ce nici Lili și nici Cristian nu bănuiau însă era faptul că misterioasa poveste - în plasa căreia cei doi fuseseră, fără s-o știe, prinși de către un paing meșter - abia începea...

david esrig:

N-am lucrat niciodată cu „șopârle“ (II)

Marina Spalas: Când erai dumneavoastră în Televiziune mai era și Andrei Șerban, sau apucaseră să-l dea afară?

David Esrig: Andrei Șerban n-a fost în Televiziune.

M.S.: Ba da, foarte puțin timp, pentru că l-au dat afară repede.

D.E.: Scumpă doamnă, înseamnă că a venit după mine. Eu am fost acolo împreună cu Pintilie. Andrei Băleanu era șeful regizorilor.

M.S.: Nu Petre Sava Băleanu?

D.E.: Ba da. Iar confund, Andrei Băleanu era un critic de la „Scânteia“, Petre Sava Băleanu era regizor-șef.

M.S.: Eu l-am confundat cu Andrei Brădeanu.

D.E.: Era o atmosferă nostimă în Televiziune. Mai era Colea Motric, câțiva oameni bine. Am făcut vreo 40 de emisiuni în patru ani. Și m-au interesat foarte mult. În învățământ am avut un profesor foarte interesant: Ianis Veakis.

M.S.: Ce alți profesori ați mai avut?

D.E.: De tot soiul. Dintre cei interesați: Tudor Vianu, Oțetea și Marcel Breslașu.

M.S.: Pe Alice Voinescu ați apucat-o?

D.E.: Nu. Loghin a fost un foarte bun director de Institut. Păcat că l-au dat afară. Pe urmă, a murit în America. A muncit ca un nebun, a ridicat sus Institutul și am profitat cu toții de el. Și generația lui Penciușcu, și noi. Pe urmă, era Moni Ghelerter, fermecător, dar absent. Foarte interesant a fost Vianu. A ținut un curs de istorie a literaturii de mare nivel și cu un fundament estetic puternic. Foarte posac de felul lui, dar foarte competent. Cursul de Istorie universală ținut de Oțetea era memorabil. Și pe urmă a fost o serie întreagă de prelegeri ale lui Breslașu despre istoria teatrului, de neuitat. Pe Beaumarchais nu pot să-l uit nici acum. Un om foarte cultivat și un vorbitor remarcabil. Era mult mai interesant ca profesor, decât ca poet. Asta a fost perioada de institut.

Dar dumneata voiai să afli despre perioada de după Paris. Am plecat la Bremen, am făcut două spectacole. Apoi, am fost invitat la unul din marile teatre ale Germaniei: Residenz Theater din München. Teatrul Național al Bavariei. Am făcut, pentru Jocurile Olimpice, *Troilus*. Ei voiau să fac *Troilus* și, în '72, fusesem deja acolo. Am făcut *Troilus* cu Marinuș în Patrocle. Pe urmă am revenit la Residenz și am montat câteva piese care mi-au făcut mare plăcere: *Năzdrăvanul Occidentului* a lui Synge, *Vicleniile lui Scapin*. Am spus apoi: „Vreau și eu ceva pe comediați“. Director era un domn care fusese unul dintre actorii importanți din anii '20: Kurt Meisel, care m-a iubit foarte mult. Anii '20 au fost extraordinari pentru teatru. Oamenii mureau de foame și făceau teatru de geniu. Două țări erau

atunci importante pentru acest domeniu: Germania și Rusia. Am lucrat la Teatrul Național al Bavariei cu acest mare actor. Teatrul era cam calcificat. Am colaborat cu câțiva mari actori și am avut relații foarte bune. Am rămas prieteni pe viață. Dar atmosfera din teatru era insuportabilă. Mi-am dat demisia și am m-am apucat de profesorat.

M.S.: În ce an am ajuns acum?

D.E.: În '75-'76. După ce fusesem la Bremen, la München. Am fost chemat la Institutul de Științe Teatrale din München, unde am profesat și mi-am dat examenele de doctorat luându-mi titlul de profesor. De aceea corespondența mea din Germania apare cu titlul de „profesor-doctor“.

M.S.: Știați limba germană când ați plecat?

D.E.: Nu, doamnă, am învățat din mers.

M.S.: Să vă dați doctoratul în germană?

D.E.: Da.

M.S.: Sunteți foarte bun. Dar acasă în ce limbă vorbeați?

D.E.: În română. Doar n-o să vorbesc cu nevasta în germană.

M.S.: Nu, cu tata și cu mama.

D.E.: În românește. Ei vorbeau tot românește, dar mama, în anii '20, învățase la Viena. Mama m-a ajutat și mi-a tradus piese. Învățase Litere și Filosofie. Tata a făcut studii de științe economice la București. Mi-am făcut doctoratul și abilitarea, care dă dreptul la titlul de profesor. Cu comisii.

M.S.: Câți ani ați fost profesor?

D.E.: Patru ani. Am predat și în timpul asta mi-am dat examenele. După asta, am fost chemat la Berna să iau conducerea secției de proză. Acolo i-am adus pe Nicki Wolcz și pe Abby Kiezl. Am lucrat acolo cu Dürrenmatt, cu Max Frish.

M.S.: I-ați cunoscut? Cum erau?

D.E.: Nostimi și deosebiți. Dürrenmatt era tot timpul pe jumătate beat, iar Max Frish, excesiv de treaz. Erau complet deosebiți. Max Frish era mai mult un tehnician foarte interesant, iar Dürrenmatt plutea în niște neguri profunde.

M.S.: Erau dramaturgi cunoscuți și jucați acolo sau doar la noi apăreau așa?

D.E.: Avuseseră mari epoci în Occident, dar acolo epocile trec mai repede. Pentru ei n-au trecut așa de repede. Sunt jucați, dar nu mai fac mari valuri. Valul Dürrenmatt a trecut.

M.S.: Cum erau marii scriitori în Occident? Aveau iahturi, amante, bogății fabuloase?

D.E.: Cred că nu. Câți bani aveau nu i-am întrebat, vă închipuiți. Știu numai că Dürrenmatt avea o casă în Neuchatel, deasupra unui lac foarte frumos. Dar nu bungalow, cum are aici orice bișnițar cu noroc.

M.S.: Nu ne raportăm la bișnițari, nici la

scriitorii români, ci la scriitorii din Occident.

D.E.: Doamnă, eu dintre scriitorii români am cunoscut pe unul singur, pe care l-am iubit enorm, și asta a fost Gellu Naum.

M.S.: Dumneavoastră l-ați determinat să traducă *Nepotul lui Rameau*?

D.E.: Îl tradusesse. Eu îi spuneam ce caut și el mi-a spus: „Citește *Nepotul lui Rameau*“ și mi-a dat cartea. Pentru mine a dramatizat-o. Dürrenmatt avea un bungalow cu o priveliște superbă. Avea o bibliotecă enormă. Sigur că o ducea bine, pentru că avea un succes enorm. Dar nu ducea viața unui magnat în petrol. Max Frisch, la Zürich, avea, într-un bloc, ultimul etaj, foarte modern mobilat. Am vrut să pun o piesă de-ale lui, foarte interesantă. Nu mai știu de ce nu s-a făcut spectacolul. O piesă foarte interesantă, care s-a jucat puțin. În ea oamenii se reîntâlneau după moarte și toată nebunia continua.

M.S.: Ca a lui Thornton Wilder.

D.E.: A lui Frisch era mai inteligentă. Pe urmă mi-am dat demisia de la Berna. Piesa lui Frisch o am acasă cu dedicație. Cei patru ani au contat foarte mult. Am căutat în bibliotecă. Am putut să citesc cărți care, în România, nu erau accesibile: toată literatura structuralistă, teoria actelor vorbirii, o mie de lucruri pasionante, fenomenologie...

M.S.: Care nici acum nu sunt aici în circulație.

D.E.: Am avut timp. Patru ani de zile eram plătit pentru câteva ore predate studenților, îmi pregăteam propriile examene și am recuperat foarte mult din tot ceea ce mi s-a interzis direct sau indirect în țară. La Berna am stat un an și jumătate. N-am rezistat mult și am fost chemat la Essen. Atunci era al cincilea oraș ca mărime al Germaniei. Avea un teatru foarte neglijat. Am preluat secția de proză. Pe urmă, a fost un scandal cu intententul și am preluat pentru doi ani direcția generală. Am încercat să schimb foarte multe acolo, dar a fost foarte greu. Unele lucruri mi-au reușit. Am jucat, de exemplu, în mine părăsite. Foarte interesant. Am avut scandaluri din cauză că mărisem afluența de public cu 20% și nu știa municipalitatea unde să contabilizeze banii în plus. „Dar trimiteți-i în Africa unde mor oamenii de foame, așa încât să nu am grija asta: ce faceți voi cu banii în plus!“, am spus. Mi-am dat demisia de la Essen și m-am hotărât să încep o muncă liberă. Au vrut să mă cheme din nou la Residenz Theater, n-am vrut. Au vrut să-mi dea o direcție la Darmstadt, am refuzat. Tot sistemul ăsta, etatist, din punctul meu de vedere, pentru alții poate să fie bun, pentru mine este de nep practic: șase până la opt săptămâni pentru un spectacol. Sigur că pot să fac. Am montat *Hamlet* în cinci săptămâni la Essen, cu succes pentru alții, nu pentru mine. M-am răsturnat și

am făcut un decor foarte frumos.

M.S.: Faceți și scenografie?

D.E.: Da. Am lucrat și cu scenografi. Sigur că îmi place mai mult să am un dialog cu cineva. Când am cu cine să stabilesc un dialog. Dar când lucrez cu cineva și eu fac totul iar celălalt doar mă laudă, prefer să fac eu. Între timp am pus în scenă și o operă la München.

M.S.: Ce operă?

D.E.: Cea mai tâmpită. Operele pentru mine sunt, în general, o categorie ușor stupidă. Am montat **Madame Butterfly**.

M.S.: Mare succes. Să nu mai spuneți că e stupidă, că o să vă atrageți disprețul fanilor.

D.E.: Când aveam vreo 15 ani, m-a dus un prieten la Operă. Se juca **Madame Butterfly**. Opera era încă pe Splai, unde a fost Teatrul „Regina Maria” - în anii '50. Și m-a apucat un asemenea râs că m-au dat afară ceilalți spectatori.

M.S.: Nu mai fuseserăți niciodată la Operă?

D.E.: Nu. Și nu m-am mai dus niciodată. Am făcut **Madame Butterfly** și a fost un mare succes. Nu mă întrebați de ce. Făcusem un decor foarte frumos.

M.S.: Ce a însemnat activitatea liberă?

D.E.: În toate instituțiile de teatru eu nu am avut contact direct cu spectatorii. În minele părăsite am făcut teatru. Am făcut acolo **Azilul de noapte**, pe care nu l-aș fi realizat aici niciodată. Și la Berna l-am făcut. Era atât de curat la Berna, ca o farmacie, încât mi-era dor de **Azilul de noapte**. Să pută. Am avut un succes nemaipomenit. Făcusem niște fresce afară și directorul tehnic se temea, pentru că la sfârșitul anilor '70 și începutul anilor '80 erau revolte studentești în Elveția. Și deodată vine la mine și zice: „M-am liniștit cu frescele. Montasem piesa în cartierul curvelor, în abatorul orașului din secolul al XIV-lea. Unde și acum se joacă teatru. Și una din minele din Essen a devenit cel mai important centru cultural al Ruhr-ului. Am primit mereu felicitări pentru idee. Și mi-au spus „fetele” că au fost la repetiția generală și au plâns cu lacrimi. Eu am văzut că plângea cineva în spate: erau damele de consumație din Berna. Și ele au jurat că până la 5 dimineața, că mai pe urmă plecau să se culce, nu se va atinge nimeni de fresce.

M.S.: Ele le păzesc. Extraordinar.

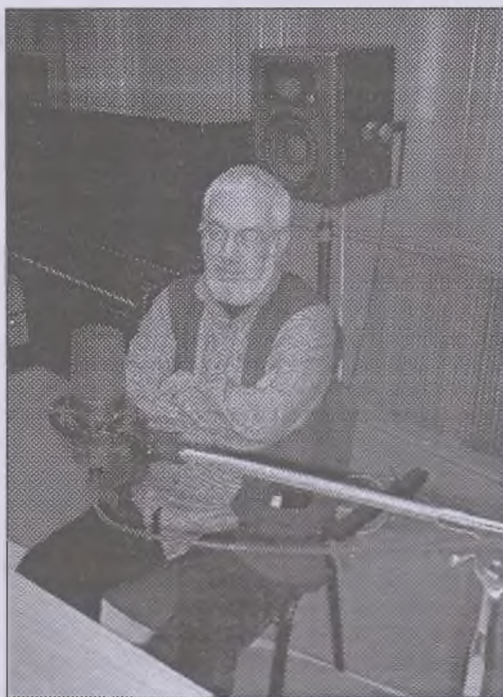
D.E.: Pe urmă, am revenit de la Berna la München, unde m-am simțit foarte bine. Știi de ce m-am simțit bine? Să-ți povestesc o chestie, pe care poate n-o crezi. Bremenul este cel mai politic oraș pe care l-am întâlnit în viața mea. Sufocant de plicticos și de politic.

M.S.: Ce zodie sunteți? Când e ziua dumneavoastră de naștere?

D.E.: Exact pe granița între Fecioară și Balanță: 23 septembrie.

M.S.: Din acest motiv vă plictisiți atât de repede?

D.E.: Dracu' știe, sau Dumnezeu știe, sau altcineva știe. Ajungem la München. Soția mea făcuse o operație la picioare și mergea greu. Ne-am luat o locuință foarte nostimă în München și ne-am dus să cumpărăm o mătură. Am intrat acolo într-un magazin universal și nu vedeam măhuri. Și întreb o vânzătoare: „Duduie dragă, unde găsești măhuri?” Și ea: „La ascultă, domnule, e în spatele dumatiale, n-ai ochi?” Și m-am uitat la Lili, Lili la mine și ne-am simțit acasă. În sfârșit urlă una (râde). Are nervi și ea, o plictisesc cu întrebări absurde și acolo am rămas. Și în München m-au chemat la teatru, dar nu am mai vrut nimic. Am început să fac, cu un grup de actori care venise cu mine de la Essen, spectacole pe care le-am jucat în sate. Am jucat vreo 60 de proiectii în satele din sudul Münchenului. În case de cultură.

M.S.: Dar cum vă duceați, așa, tamenam?

D.E.: În afară de locuința noastră, am mai închiriat două birouri. Acolo aveam un post telefonic de la care sunam și le propuneam spectacole.

M.S.: Și ce piese jucați?

D.E.: Am făcut o selecție din spectacole de commedia dell'arte cu subiecte tragice despre care nu se știe nimic. Nu se știe că în cadrul commediei dell'arte s-au jucat și tragedii.

M.S.: Dar de unde aveți textele acestor tragedii?

D.E.: Commedia dell'arte m-a interesat foarte mult. Studiasem subiectul. Am scris și o carte despre commedia dell'arte. Adrian Sârbu a vrut s-o traducă, m-a pus în legătură cu o editură a lui.

M.S.: Dar cum ați ajuns dumneavoastră la Adrian Sârbu?

D.E.: El m-a căutat. Mi-a văzut spectacolele din București de nu știu câte ori. Dar nu s-a făcut nimic. Cartea a avut mare succes în Germania. Editorul meu era foarte interesant, dar a dat faliment, săracu'! Nu din cauza cărții mele. Mi-a spus: „Dacă aveam cărți ca a dumitale eram milionar”. Cartea are peste 1000 de imagini senzaționale. A fost foarte interesantă acea perioadă de peregrinări prin sate. Descoperisem dintr-o dată suflul spectatorului german. Rămâneam în discuții până dimineața. Am avut tot timpul dialog cu spectatorii.

M.S.: Înseamnă că nu sunt atât de seci nemții.

D.E.: Depinde, doamnă, depinde. Dacă-i zgândări, se trezesc. Atunci e foarte interesant. Până și la Berna, unde am făcut **Faust** de Marlowe - cea mai ateistă piesă din câte există - Papa apare tehnic pe scenă. Am jucat într-o biserică. Am tratat cu Consiliul Ecumenic al Bisericilor din Berna un an. Și am jucat într-o frumusețe de biserică franceză din Berna. S-a jucat cu casa închisă. Foarte puternic. Și după spectacol am invitat spectatorii la discuții, cu preotul. Preotul era un om foarte cultivat. Cu profesori de la Facultatea de Teologie. Și, deodată, am primit o scrisoare de la Consiliul Ecumenic, în care se spunea că noi, cu spectacolul nostru din biserică, în Berna, am făcut mai mult pentru revitalizarea credinței decât 100 de ani de predici duminicale. Am purtat discuții și la Essen, în mine, supă

spectacol, noaptea, târziu. Discuții îndelungi.

M.S.: Ce-ați mai montat acolo?

D.E.: Tot felul. Am montat o piesă foarte nostimă de teatru radiofonic de Mrozek - **Abatorul**. Spectacolul a fost foarte lăudat și piesa făcută ferfeniță. A fost Mrozek la noi, a stat o săptămână la mine. Este un om foarte drăguț, foarte fin. Vreau să-l aduc acum din nou, dar e bătrân și bolnav. Pe urmă am făcut o școală de perfecționare a actorilor. A fost foarte important. Regia mea n-a fost o regie pe lângă actor, ci regie prin actor. Regia de efecte pe lângă actor nu m-a interesat.

M.S.: Adică regia în care să se vadă numai regizorul.

D.E.: Da. N-am avut senzația că am fost ignorat în spectacolele mele, deși le-am făcut prin actori. N-am avut senzația că lumea n-a văzut cine a fost regizorul. Nu m-au interesat efecte suprapuse peste actori. Nu e genul meu. Actorii cu care am colaborat, în afară de cei mai mari, care nu mai aveau temeri, au lucrat tot timpul cu cărțile acoperite și foarte speriați când le spuneam exact ce vreau. Nu știi niciodată ce știe un actor mediu german, care e univesul lui meșteșugăresc. Eu eram regizor, director de teatru, director de secție și contractele depindeau de mine. E de înțeles faptul că erau reticenți. Nu-și dădeau cărțile pe față, nu-mi spuneau: „Domnule, nu știu să fac ce-mi ceri, ajută-mă”. Adică el e prost, nu știe. Și atunci am făcut un curs de perfecționare subvenționat de stat, care a durat șapte ani. A fost foarte interesant și acolo am cunoscut exact actorul german. Era un curs care dura opt luni. Am avut cea mai mare cotă de reîncadrări în câmpul muncii. 90% din cei care au urmat cursul ăsta au găsit, în următoarele trei până la cinci luni, de lucru. Ceea ce nu-i așa de simplu. M-au lăudat, m-au lăudat până m-am plictisit. Am văzut că nu-mi ajung cele opt luni și trebuie s-o iau de la bază. Și atunci am planificat o Academie de teatru, împreună cu un grup de prieteni, care sunt și acum cu mine. M-am apucat de muncă și m-au petrecut cu multă abnegație și din ce în ce cu mai multă competență. Am făcut o cerere la Ministerul Culturii al Bavariei, cu care am relații calde, să-mi probe să fac o Academie. Învățământul teatral în Germania nu este subordonat sistemului școlilor obișnuite, ci sistemului școlilor profesionale. Și cea mai înaltă treaptă de școală profesională se cheamă FachAcademie. Eu am creat prima Academie privată de teatru din Bavaria. M-au întrebat: „Nu vrei să preiei școala de teatru de stat?” „Nu, nu vreau să preiau școala de stat.” „De ce?” „Pentru că schimbați directorii la câțiva ani și așa nu se poate dezvolta nici un sistem. Eu vreau să fac o școală privată.” „Dar vei avea greutăți.” „Știu.” Și am tratat cu ei patru ani pentru că o voiam altfel. Și mi-au dat aprobarea. Am căutat să plec din München pentru că acolo e foarte greu să concentrezi studenți. Și am tratat cu nu știu câte orașe germane: Augsburg ș.a. Și am găsit: Burg:ausen, unde se află cea mai mare cetate a Europei. E o clădire mare de tot, de 2500 m². Și primarul, și consiliul municipal au spus: „Da, domnule.” Dar am spus: „Vin dacă o refaceți după planurile mele”. Și au refăcut-o. Și a dat statul german bani mulți, pentru că toată refacerea a costat peste cinci milioane de mărci.

M.S.: În ce an?

D.E.: În '93-'94.

A consemnat
Marina Șpalas

convorbiri incomode

Speranța ta, o pădăie-n floare,
speranța lui, un zâmbet de codană,
speranța mea, coliva de pomană,
speranța lor, un leac de vrăjitoare!

În amăgirea noastră suverană
pandora și-a deschis cutia-n care
amanetăm și ultima suflare
a lacrimii din pudica prigoană...

Ologi în maratonul de putere,
la tir trag orbii să se-ncreacă,
gângavii țin discursuri somnifere,

povățuind, cu grijă de dădacă,
să punem sărăcia la icoană
când tot belșugul e Fata Morgană...

Sonetul LXXV

În jurul meu oceanul de lumină
orbește ochii inundați de teamă
că din lumină negura mă cheamă
în infinitul care va să vină.

Predestinat erou de panoramă,
sunt accidentul dintr-o serpentină
în care veșnicia se închină
luntrașului din sorocita vamă...

Mi-am ars aripile pentru minciună,
mi-am frânt coloana în teribilisme,
doar desnădejzii îi mai cânt în strună

iar ochii mei sunt robii altei prisme
prin care văd că tot ce-a fost nu este
decât o lașă, jalnică poveste...

Sonetul LXX

Istoria, fărâșă cu fărâșă,
e-n noi, în rude, prieteni sau pe stradă
și nimenea nu poate să prevadă
dacă e-n jur un tigrul sau o râmă.

Ca munții stau containerele-n radă,
se odihnesc vapoare sub parâșă
și macaralele-ncărcând dărâșă
containerele-munți pe estacadă.

Nu știe nimeni inima ce bate
sub foame, frică, sete, ca o zdreanță
- un logaritm de sfântă libertate -

a unui suflet rob la o speranță,
un licăr sugrumat de-atâta smoală
să dea lumină negurii din cală...

Sonetul LXXIX

Curajul pietrei ce-ți alintă pasul
universal dragoste ne-o poartă,
trădarea din tăcere nu se iartă
când diminețile-mi hrănesc Pegusul.

Ne-am întâlnit străini, chemați de soartă!
Erai Zeiță ascultându-ți glasul
însuflețind cu cântecu-ți Parnasul
- nebănuită Epopee-n artă -!

Sărutul pe obraz poate-i erată,
urcuș înșelător pe culmi de vise -
furata amăgire ce-mi arată

luminile din zâmbete promise
edulcorând în dansul amăgirii
triumful bestial al despărțirii...

Sonetul LXXX

Cu sânii spartii de pieptul meu te dăruie
când păru-n dinți ne cântă în surdina,
noi doi, în unul singur se închină
eternității, roabă fiecărui.

Te răscolesc adânc, ca-n rădăcină,
mă strâng și mă dizolv, m-aprind, mă năruie,
te pierd, te-adun, mă zbat și stărui
și-n întuneric suntem o lumină...

Incendiară-i clipa de orgie -
adânc de catifea arzând ca focul,
plutim învinși, stăpâni pe veșnicie

când patima-ntâlnită cu norocul
ne spune că sub plapumă se zbate
cel mai dumnezeiesc dintre păcate...

liliana grădinaru

Semne

Concentrice semne
Pe trupul meu
Asemeni inelelor din arbori
Un înger îmi scanează
Ruginile
Pe gură, pe frunte, pe gât
Mă satur
De atâtea linii umbrindu-mi
Timpul rotund
În palma mea
Se toarnă în plumb
Linia vieții
Aud cum mă-nconjoară
Alveolele de cuarț
Cu-n straniu destin
Atotputernicul
Alungat din computere
Este prezent
În omenescul sângelui meu

Bab-ilanii

Când avioanele bombardau
Bab-ilanii, credeam
Că un băț de chibrit
Căzut accidental
În pădurea de sonde

Va incendia Terra
O lume se ruga la Dumnezeu
Beduinii își spuneau adjectivele
Ca niște numere
În psalmul lor de penitență:
„Oh! Doamne al meu
Nu-l alunga pe robul Tău
Păcatele mele sunt
De șapte ori câte șapte“

Abrogându-se codul
Tuturor legilor - Hammurabi
Sub șenile au dispărut vestigiile
Din „Grădina Raiului“
Se culeg leșuri de oameni
A ars urna lui Ghilgameș

Păstrez într-o sacoșă
Anotimpurile istoriei
Dacă trăgaciul ucigaș
Nu ar fi uitat fața
Lui Dumnezeu, vicelanul timp
Nu ar fi sărutat
Gura îndoliată a morților
Din Vietnam și Afganistan
Nu ar fi existat 11 septembrie
Peste ochii lui Tiamat
Nu ar fi călcat marea de soldați
Lăsând în urmă ruina morții

Ceasul orașului
Uitat astăzi în flăcări
De cei care trăiesc
Din focul întunericului
Își caută limpezimea
Tic-tac-ul lui - petrolul
E lumea vie a deșertului.

Concertul

Printre rugăciunile
Cerșetorilor
Și tipătul neputincios
Al copiilor străzii
Am ascultat în metropolă
Concertul simfonic
Al lunii septembrie
Dirijat de Zubin Mehta
În încăperi sodomice
Se tot vântură
Nisipul clepsidrei
Dar hrana spirituală
Ne este asigurată
Visul să nu se închidă
Neuronii căzuți în umilință
Să nu asfințească
Locuind același cub
Cu multe etaje
Aici m-am obișnuit
Să citesc în cartea de vise
Să nu mă vaiet
Să nu blestem
Să nu plâng
Și să aștept.

Fișele unui memorialist

Gheorghe Grigurcu

„C”iobanul Vasile Necula din comuna Căineni, județul Sibiu, a avut o idee cel puțin bizară, aceea de a le determina pe mioarele sale să compună o baladă populară cum este celebra **Miorița**. Desigur, faptele par la prima vedere absolut incredibile și rupte dintr-un scenariu de film științifico-fantastic, dar, cum vom vedea, totul este perfect posibil în contextul aplicării cunoscutelor legi ale statisticii, ca și ale celor ale selecției coincidențelor. Luând drept model un vechi studiu britanic, ciobanul a scris cu vopsea pe blana oilor mai multe cuvinte din cunoscuta operă literară anonimă. El a lăsat apoi animalele să se miște în voie pe o păjiște, urmărindu-le să vadă ce versuri vor crea acestea, prin așezarea cuvintelor de pe blana lor în altă ordine. După ce inițial nu a ajuns la nici un rezultat, el a perseverat și a obținut chiar rezultate spectaculoase, urmărind atent cum așezarea oilor dădea naștere unor fraze absolut inteligibile.

Trebuie să facem de la început precizarea că baciul Vasile Necula, deși nu a absolvit

memorii

decât șapte clase primare, este pasionat până în măduva oaselor de balada populară **Miorița**, pe care o consideră cea mai importantă operă literară din patrimoniul cultural național. Pasiunea lui a mers până acolo încât le pretinde celor pe care îi angajează să lucreze pentru el să îi recitească câte un fragment din cunoscuta operă literară! Aceasta reprezintă de fapt o probă eliminatorie și Vasile nici nu se gândește să îi angajeze pe cei care nu cunosc excelent balada. «La noi în familie este o adevărată tradiție să cunoști, să iubești și să stimezi această baladă populară, pentru că ea este de fapt meseria noastră. Așa cum Țara Românească are un imn, așa avem și noi **Miorița** și ar fi o rușine pentru un cioban să nu o cunoască. Eu am trei fii, care sunt și ei ciobani ca și mine, și au învățat balada înainte de a merge la școală, o știau pe de rost, de le-au uimit pe învățătoare! Sper ca această tradiție frumoasă să fie dusă mai departe din generație în generație», ne-a mărturisit Vasile Necula. Meseria de cioban i-a adus în ultimul timp satisfacții profesionale, dar și materiale, care i-au permis să-și pună în aplicare niște planuri mai vechi în legătură cu balada **Miorița**. Ideea i-a venit după ce a auzit, într-o emisiune de la televizor, despre un studiu al zootehniștilor din Marea Britanie, care au scris câte o literă pe fiecare vacă dintr-o cireadă de 120 de capete, așteptând ca animalele să se grupeze cât mai convenabil pentru ca literele respective să formeze cuvinte inteligibile. După aproximativ două luni de studii asidue, oamenii de știință au observat că s-au format pest treizeci și cinci de cuvinte, însă, după legea hazardului, numărul de cuvinte trebuia să fie mult mai mic. În această situație, cercetătorii au ajuns la con-

cluzia că numărul mai mare de cuvinte se datorează unui anumit grad de inteligență al animalelor respective, care intuiesc ceea ce așteaptă factorul uman și reușesc să formeze nu doar cuvinte, dar și propoziții, chiar fraze specifice limbii respective.

Imediat ce a văzut emisiunea respectivă, Vasile Necula a înțeles că poate duce studiul mult mai departe. Lipsit de o bază materială specifică unui institut de cercetări, el a început studiul cu mijloace proprii, destul de rudimentară, pe care le-a perfecționat odată cu trecerea timpului. Într-o primă fază, în urmă cu doi ani, el a vopsit pe blana a 140 de oi cele mai importante cuvinte ale baladei **Miorița**. Apoi se uita zilnic la ele cum se grupează, dar nu observa formarea de propoziții sau fraze inteligibile, ci cel mult a unui cuvânt precum «mai» sau «care». Curând și-a dat seama că observația trebuie să fie mult mai amplă și, în a doua fază, de anul trecut, a vopsit blana a 200 de oi și timp de trei săptămâni a urmărit cu atenție oile respective. A folosit și alte cuvinte decât cele obținute strict de balada **Miorița**, pentru a oferi fenomenului o arie de desfășurare mai largă. Așa a ajuns la concluzia că, în destul de multe situații, oile se grupează favorabil apariției unor fraze cu sens în limba română. Apoi, Vasile Necula, transformat peste noapte într-un cercetător foarte pasionat, dar și înzestrat cu idei novatoare, a grupat frazele obținute după o anumită ordine cronologică. Rezultatele au fost pur și simplu spectaculoase și, potrivit autorului cercetării, oamenii ar trebui să înceteze a considera oile drept niște animale proaste. Dimpotrivă, se pare că oile posedă un grad de inteligență mult mai mare decât se credea, dar, din păcate, nu afișează aceste calități decât arareori. «Deseori, aveam impresia că oile se uitau una la alta și parcă înțelegeau ce litere erau scrise pe spatulele fiecăreia și mergeau în așa fel, una lângă alta, parcă ar forma cuvinte. Un asemenea comportament îl poate avea doar o ființă înzestrată cu inteligență!»

Inițiativa ciobanului sibiian, interpretată chiar și de apropiații săi, inițial, ca fiind o glumă, a dat însă rezultate care i-au umplut pe toți de uimire. «Aproape că oile mele au rescris **Miorița**. Am avut răbdare și, stând zi de zi să le urmăresc, am ales cuvinte formate de oi, prin alăturarea trupurilor lor, și am ajuns la concluzia că oile par să aibă și simțul versificației! Recunosc, pe ici, pe colo, le-am dat eu din condei, dar, în mare, versurile pe care oile le-au făcut, aranjându-se în anumite formații, le aparțin». Studiul lui Vasile Necula va continua în această vară cu o nouă fază, iar după obținerea rezultatelor finale speră ca varianta respectivă să fie publicată. Nu în ultimul rând, trebuie să menționăm că ideea i-a venit de la faptul că, în balada **Miorița**, personajul principal este considerat a fi chiar mioara nădrăvană, iar până în prezent nimeni nu s-a gândit să experimenteze rescrierea operii prin prisma acestui aspect bizar („Dracula”, 2002).

Reducându-se aparent, virtutea își poate intensifica puterea. Un înțelept musulman afirma că, în ultima etapă a vieții omenirii, respectarea fie și a unei zecimi din legea divină te poate mântui, spre deosebire de norma primei etape,

conform căreia încălcarea aceleiași zecimi duce la damnare...

Indiferent de înzestrare, năzuințe, trudă, sunt unii creatori cu destin, alții - fără. Destinul e factorul misterios care-l egalizează pe un creator cu sine însuși.

Monstruoasa durere derivată, de rang secund, acea durere seacă, în împrejurările în care durerea ca atare nu vine, deși e condamnată, asemenea unui fel de mâncare la restaurant.

Ceva compromișător se află în toate amintirile, atât în cele plăcute, cât și-n cele dezagreabile: simțământul că n-ai fost la propria ta înălțime. Și totuși, nu e cum s-ar părea un semn de trufie, ci unul de umilință. Căci, în legătură cu amintirea, nu poți fi decât umil.

Sedentarii par înclinați către certitudinea poziției fixe. Cei cărora le place să umble par înclinați către incertitudinea sugerată de mobilitate. De unde exercițiul specific al inteligenței la peripateticieni.

Pierdut între semne care nu mai comunică nimic. Sătul de sensuri. Incapabil a mai gusta nonsensurile.

„Suntem făcuți din aceeași materie din care sunt și visele noastre făcute” (Shakespeare).

Conform **Bibliei**, Lucifer poate fi instrumentul unor acțiuni benefice: „Am hotărât ca un astfel de om să fie dat pe mâna Satanei pentru nimicirea cărnii” (1 Corinteni 5,5); și ca să nu mă umflu de mândrie, mi-a fost pus un țepuș în carne, un sol al Satanei, ca să mă pălmuiască și să mă împiedice să mă îngâmf” (2 Corinteni, 12,7).

Dorințele devoră sufletul exact în măsura în care-l pot regenera.

Indispoziția - stare placidă - umple paharul. Urmează doar picătura de violență care-l face să se reverse.

Moartea ca pretext (o frustrare oarecare) pare îndreptățită, cea fără un pretext anume e terifiantă.

„Niciodată oamenii mari n-au înțeles să fie mai mari decât ceilalți” (N. Iorga). O condiție ideală, doar atât...

„A contraface bine e mai greu chiar decât a face” (N. Iorga). Din fericire, doar uneori!

Poate că cel mai fragil echilibru din lume e cel dintre autoritate și încredere.

Încerc din răspuneri s-o transform pe X într-o amintire, *id est*, într-o ficțiune, dar această ficțiune are încă atâta viață într-însa, încât riscă a-mi distruge prezentul.

Orice am face, moartea rămâne o ipoteză a desăvârșirii.

Confesorul se substituie lui Dumnezeu. El îți ascultă mărturisirea și-ți iartă păcatele. Orice carte în care te regăsești e un confesor. deci un surogat de divinitate.

Interesant, spunea cineva, nu e atât să fi eretic față de o religie, ci față de tine însuși. Dar nu ești așa mereu, chiar fără să vrei? Eretic față de tine însuși?!

maría sol durini de nougués:

Scriitoare și diplomată argentiniană María Sol Durini de Nougués este o voce lirică de excepție, prin cuceritoarea sa vibrație umană, în peisajul poetic argentinian de astăzi.

Născută la Buenos Aires, fiică a poetului Eduardo Antonio Durini, împreună cu care a publicat două volume de poezie, obține titlul de Doctor în Filosofie și Litere la Universitatea Complutense din Madrid, cu o teză despre „Teatrul argentinian contemporan”. Profesoară de literatură spaniolă și latină, colaborează de timpuriu la reviste culturale din Argentina și America Latină cu articole pe teme de literatură, teatru și mitologie.

Din variata sa creație literară, distinsă cu numeroase premii, menționăm volumele de versuri **Trilogie Poetică** (1985), **Bilogie Poetică** (1993) și **Dinastie Poetică** (1994), romanul **Carolita la vremea măritişului** (1993), volumele de povestiri **Micile desfătări** (1995) și de povești pentru copii. eseuri pe teme diverse, ca de exemplu **Prezența feminină în istoria religiei** (1995).

Cristalizată în jurul eternelor teme ale poeziei - iubirea, nostalgia, uitarea, tipul, moartea - producția lirică a tinerei poete emoționează prin puritatea trăirii. „Versul său izvoarăște liber, armonios, bine structurat, fără a cădea în facil și în înșelătoarea tentației a rimei, iar intensitatea sentimentului nu îi tulbură muzicalitatea. Recunoaștem în această voce poetică virtuți de excepție”, caracterizează pregnant scriitoarea Fina de Calderón universul poetic al Mariei Sol Durini de Nougués.

Oferim, pentru prima oară în tălmăcire românească, poezii din volumul **Bilogie Poetică**.

Când pentru tine fi-voi doar umbra unei umbre

Când pentru tine fi-voi doar umbra unei umbre,
și nu-ți vei aminti nici măcar al meu nume,
și nici culoarea unei priviri
ori căldura unei mângâieri,
iar vorbele pe care le-am crezut reale
vor fi doar frunze spulberate-n vânt,

Când va fi dat să se întâmple astfel
gândul îmi va fi pururea la tine.
Imaginea ți-o voi păstra nestinsă-n suflet
și te voi mângâia, noapte de noapte, printre vise
plăsmuite în starea mea de vge.
Îmi vei învălui întreaga ființă
și auzindu-ți cuvântul viu îl voi căta prin preajmă.

Vei fi atunci tu-n mine,
când pentru tine fi-voi doar
umbra unei umbre
și-aceasta înseamnă într-adevăr neant.

Certitudine

Astăzi, din senin, aflat-am
că sunt nevolnică,
aflat-am că sunt egoistă,
aflat-am, cu certitudine,
că voi muri.
Când ai dovezi atât de clare însă
Nu mai e loc defel pentru amăgire.

Clipa

Sunt clipe care desființează ceasuri,
dar și tăceri pletorice de sunet.
Sunt mângâieri ce ne răzbat ființa-ntreagă.
Sunt momente când tot ce-are tâlc
este splendoarea unui trandafir
sau zborul avântat al unei păsări.
Acestea ne sunt rarele răgazuri
când jinduirem să ne stingem alene
spre a face clipa să dăinuie-n veci.

Să crezi, încă

S-ar fi putut prea bine să se-ntâmple
și-acesta mi-e temeiul să te chem.
Geloasă, moartea
ne pândește de mult, dintotdeauna..
Visând un viitor părelnic
fost-am neștiutori.
O suavă desfătare a clipei
ne aureola iubirea,
iar turla catedralei
din necuprinsu-i
ne veghea în nedormire pașii.
În asfințitul ocru și pustiu
îngemănați ne îndreptam,
fără s-o știm,
spre abisul cel neînduplecat.

Prezentare și traducere de
Tudora Șandru Mehedinți

émile nelligan

Poetul-adolescent **Emile Nelligan** - „Baudelaire-ul canadian“, creator al unei opere fundamentale pentru literatura noului continent în doar trei ani (1896 - 1899) - , a fost acuzat de contemporani că, preferând exotismul, ignoră frumusețea și măreția peisajului propriei țări. Aceștia, socotind poezia o copie a realității, turnată în tipare prestabilite, considerau poemele nelliganiene o ciudățenie poetică, necum produsul unei sensibilități artistice singulare, **peisaje sufletești ce re-creau natura și viața așa cum o percepea el.**

Închis cu tristețile sale „în umedul frison al odăii“, la adăpost de furiile și gerurile lui decembrie, **Nelligan** admiră iarna prin „grădina de gheață“ de pe geamul ferestrei sale și, extaziat, exclamă: „O! Ce frumos ninsoarea a nins!“... Dar extazul lui este de scurtă durată, căci se transformă într-o tristă meditație legată de tragica sa ivire pe lume (menționăm că s-a născut în miezul acestui

anotimp), socotindu-se produsul unui „sinistru frison al lucrurilor“. Furiile dezlănțuite ale iernii trec prin psihicul său labil zdruncinându-l puternic. Asociindu-le cu „sunetele negre“ de clavecin ce-i veneau din odaia alăturată, aleargă „ca nebun prin camere“... „Frigul mare îmi îngheață membrele! Aș vrea să mă omor! În serile tale cumplite, Decembrie!“...

În clipe de destindere însă, hoinărește cu grație într-o lume miniaturală, cochetând cu „micuța Miss“ - simbol al prodigioasei sale imaginații - desprinsă din filigranele geamului închisurat, căreia îi aruncă în berlină - buchet disimulat - inima sa.

Seară de iarnă

O! Ce frumos ninsoarea a nins!
Geamul îmi este-o grădină de gheață.
O! Ce frumos ninsoarea a nins!
Ce-o fi cu fiorul acesta de viață
În durerea ce m-a cuprins, ce m-a cuprins!

Toate iazurile zac înghețate,
Sufletu-i greu. Unde trăiesc? Unde-o pornesc?
Toate speranțele-mi zac înghețate.
Sunt o nouă Norvegie și-mi despletesc
Ceruri blonde din visuri sfărmate.

Plângeți, voi, păsărilor de făurar,
La sinistrul frison al lucrurilor.
Plângeți, voi, păsărilor de făurar.
Plângeți-mi plânsul, lacrima rozelor
Pe crengile-înghețate de arțar.

O! Ce frumos ninsoarea a nins!
Geamul îmi este-o grădină de gheață
O! Ce frumos ninsoarea a nins!
Ce-o fi cu fiorul acesta de viață
În urâtul ce m-a cuprins, ce m-a cuprins!

Rondelul pipei mele

Cu picioarele pe caldul grătar,
În fața căminului, draga mea pipă.
Să visăm amândoi, fără pripă.
În seara de iarnă sorbind din pahar!

Și fiindcă cerul îmi poartă pică,
(Îndeajuns, eu, oare, n-am suferit?)
Cu picioarele pe grătar, încălzit
În fața paharului, să visăm, dragă pipă.

Știu, în curând moartea mă va lua
Și mă va duce din acest infern

În alt infern - cel al bătrânului Lucifer.
Fie! Și la tipul ăsta noi tot vom fuma -

Cu picioarele pe grătarul de fier.

Seri ipohondrice

Îmi prind în mâini fruntea palidă
Împins de impulsuri tragice
Când aud clavecinul cum freamătă

Și raze cu luciri letargice
Plachează a mea neliniștire
În sunete negre de cântece.

Cu plânsul rău ascuns în privire,
Eu alerg ca nebun prin camere.
Găsind peste tot o tristă primire.

Frigul mare îmi îngheață membrele:
Aș vrea să mă omor
În serile tale cumplite, Decembrie!

Îngeri blestemați, vă cer ajutor!

Five o'clock

Cât de trist se aude Liszt la pianul vecin!

Chiciura a cizelat fine vase imaginare,
Podoabe demne de-a lui Cellini orfevrerie.
La geamul buduarului, nebuna vijelie
Ne-exasperează ochii cu-ncurcături bizare.
Cât de trist este Haydn la pianul vecin!

Nu pleca! Vrei să-nfruntăm vijelia cu bine,
Să batem trotuarele iernii reci încurcate?

Aurul lui Cellini vreau să fiu pentru tine,
Sclipiri fantastice pe degete dragi constelate.
Cât de trist este Mozart la pianul vecin!

.....
Five o'clock-ul ia sfârșit în mol ut crescendo.
- Ah! Ce ai? Genele-ți dragi sunt pline de perle.
- Eu văd cum moare frageda speranță de mierle
Pe încremenitele jeturi reci, înghețând-o.

..... sol, la, si, do.
- Gretchen, toarnă ceaiul în cești de Yeddo!

Capriciu alb

Cu penelu-n chiciură, iarna se joacă la geam
Pictând grădini de roze din cristale de gheață,
Cu sulite de ger, ea sechestrează-n casă
Doamnele, canarii și chiar pe jocheul golan.

Dar mica Miss pleacă-n berlină - înfășurată-n
Mantia-i albă ce-i doar o umbră de blănuri -,
Disprețuind furtuna și aprigele geruri,
Să hoinărească-n viscol pe unde visu-o poartă.

Trăsura-i argintie, birjarul dă plecarea
Și mână caii albi, indiferent pe capră;
Ei lasă urme rotunde, zăpada-n urmă crapă;
Cerule cerne-nserearea, întunecându-și zarea.

Prin fața mea Miss trece, privirea ei calină-i
Spre mine. Și, pentru-a completa imaculatul
În alb decor, eu îi arunc - buchet disimulat -
Inima mea la picioarele sale-n berlină.

Prezentare și traducere de
Ortansa Tudor

literatura lumii

Ion crețu

Mai nou, unde te întorci, te lovești de un discurs anticomunist contondent. Unii și-au creat chiar un obicei de a bate monedă pe tot ce s-a întâmplat rău în anii '50, și s-au întâmplat multe, extrapolând generalizator suferințele produse de obsedantul deceniu la întreaga perioadă comunistă.

La 15 ani de la căderea lui Ceaușescu, ai crede că astfel de intervenții abrazive, radicale, lipsite de nuanțare, nu mai sunt de actualitate. Faptul că un Mizil, Dumitru Popescu, Dincă, Andrei și alții din același pluton continuă să cânte în cor "oda lui Ceaușescu" nu este surprinzător. Aș spune chiar că este firesc. La urma urmelor, ei sunt marii perdanți ai trecerii la economia de piață... deși, se știe, nici acum ei nu mor de foame. Cert este faptul că pericolul ca vremurile apuse ale socialismului de stat să revină curând este minim. Lumea o duce incomparabil mai bine din punct de vedere material, libertățile sunt practic nelimitate, cenzura a decedat definitiv, puterea de decizie prin vot este hotărâtoare. De unde, atunci, atâtă înverșunare? Foarte recent, am citit chiar că este de neînțeles de ce se tot amână un proces al stângii! Chiar așa! Nu este oare firesc să se decreteze, în numele democrației, că singurul mod de a gândi este cel de dreapta? Unul și bun!

S-ar putea spune că libertatea de expresie ar fi, practic, o condiție suficientă, pentru ca cineva să-și spună păsul. Și totuși, unele luări de poziție te pun pe gânduri. Te-ai aștepta ca țaranul căruia i s-a luat pământul cu jașca să fie cel care cârtește; te-ai aștepta ca cel căruia i s-a luat cu forța vila să se plângă; te-ai aștepta ca cel căruia i s-a confiscat abuziv prăvălia să se revolte, te-ai aștepta ca cel care a zăcut ani de zile în închisoare pentru convingerile sale să ridice glasul împotriva comunismului etc. Unii dintre ei chiar o fac, dar aceștia nu formează regula. (Firește, un țaran nu are totdeauna hașul scrisului.) Mulți și-au găsit obștescul sfârșit. În genere însă cei care sunt, azi, anticomuniști înverșunați sunt cei care înainte de '89 erau frumos încolonați în rândul membrilor de partid. Unii chiar au deținut funcții în ierarhia de partid. Sau dacă nu au fost înregimentați, din varii rațiuni de dosar, au beneficiat din plin de puținul pe care-l oferea o anumită relaxare a politicii de partid. Atunci nu au protestat. Atunci nu au refuzat călătoriile în străinătate, nu au refuzat să-și publice cărțile în odioasele edituri comuniste, nu au adoptat cu demnitate un fel de grevă a tăcerii... Am cunoscut un caz, un intelectual de seamă, specialist în economie - cu doctorat și cărți publicate etc. - care, după ce a ieșit din închisoare, nu a acceptat sub nici o formă mâna întinsă din partea autorităților, în mod direct sau prin intermediari (foști colegi care se înfipseseră bine mersi în fotolii confortabile). Omul a respins orice compromis, s-a retras la țară, în Năsăudul natal, și s-a ocupat de creșterea albinelor până în ultima clipă de viață. A fost modul lui de a răspunde unor dureri pricinuite sau poate de a-și susține până la capăt crezul. Dacă a făcut bine sau nu, să judece cititorul. Față de rectitudinea unei asemenea atitudini este însă greu să nu-ți ridici pălăria.

Cei care, de regulă, sar la gâtul comuniștilor - vom reveni asupra definiției "comunist" mai târziu - sunt cel mai adesea cei care nu li s-a publicat, de exemplu o carte - motiv suficient pentru a nu uita ofensa și a plăti, acum, polița cu vârf și îndesat; faptul că ulterior, să zicem, i-au fost publicate alte 10 cărți nu contează în economia discursului (Porivit unei asemenea logici, Paul Auster, care a primit 17 refuzuri de publicare pentru primul său roman, ar trebui să fie un anti-american/anticapitalist ireconciliabil!) Sau, cei cărora "comuniștii" nu le-am permis să călătorească - o vreme. Faptul că mai târziu s-au vântu-

rat prin lume mai mult decât toți muncitorii de la "23 August" împreună - clasa conducătoare, nu-i așa?! - nu contează. Idem pentru cei care, după ce au ieșit din închisoare, și au intrat în rândul lumii, au publicat și au fost respectați ca intelectuali de rasă. Nu pot să nu dau un exemplu, fără să ofer nici un nume - din jenă, fiindcă s-a dovedit că personajul în discuție a avut o trainică afacere amoroasă cu Securitatea. După mai mulți ani de privațiune de libertate a plătit atât de scump convingerile sale politice încât nu a mai avut nevoie să ocupe un serviciu, în sensul comun al termenului, a călătorit cu clasa întâi în străinătăți, a dat interviuri la Europa Liberă, a condus lectorate în Occident, și-a publicat cărțile în țară și în aiurea. Astăzi ne ține veninoase cuvântări anticomuniste.

Cel exmatriculat din facultate, să spunem, în anul întâi, și au fost destule asemenea regretabile cazuri. se declară victimă a odioșilor comuniști, motiv pentru care acum vorbește pe toate drumurile contra sistemului trecut; faptul însă că ulterior a fost reprimit la studii și a făcut carieră, firește tot sub comuniști, este trecut, în mod convenabil. sub tăcere etc. Cazuistica este numeroasă și variată. Mai există o categorie de "anticomuniști" - nu însă și ultima. Din rândul acestora fac parte cei care dacă nu s-ar fi schimbat vremurile ar fi ajuns, în cel mai fericit caz, șefi de post și nu directori de publicație ori moderatori TV, simpli slujbași în vreun minister și nu deputați sau senatori, pălmași cu cazier pentru furt dovedit din avutul obștesc și nu multi-milionari în dolari etc. Din fericire pentru toți aceștia, societatea românească a luat o turmă politică favorabilă lor. Astăzi, ei sunt vârful de lance al atitudinilor anticomuniste.

meditații contemporane

Cel mai adesea, comunismului se reproșează lipsa totală de înțelegere față de valorile autentice, obtuzitatea față de cultură și știință. Cât de șchioapă este această acuză o dovedesc câteva recente comemorări: Vornicu, Bocăneț, Toma Caragiu etc. Dacă ei (nu au fost singurii) au reușit să se impună printr-un profesionalism exemplar și fără compromisuri față de putere te întrebi dacă nu cumva hilitul "deșert" despre care se vorbește că a caracterizat lumea comunistă nu este, cred, mai degrabă o consecință a penuriei de valori - *Niet liudi*, cum ar fi spus Andrei Pleșu, citându-l pe Petru cel Mare - și nu a persecuției lor.

Am ales exemplele, puține, din lumea televiziunii fiindcă, în ultima parte a deceniului 8, programele TV deveniseră emblematice pentru tembelismul sinistru în care alunecaseră iubii noștri conducători. Dar asemenea exemple au existat în toate domeniile de activitate. Din păcate, ele au fost puține. Cum mi-a spus odată poetul Ion Gheorghe, căruia îi prezentasem un grupaj de zece poeme spre publicare. După ce le-a citit, a bifat trei dintre ele. "Acestea sunt doar niște fructe, mi-a spus el cu regret. Când vei face rod, mai vorbim." Faptul că pomul meu nu era greu de fructe nu avea nimic de-a face cu sistemul politic.

O ultimă observație: comunismul s-a manifestat diferit de la țară la țară. Și Cehia, și Polonia, și Ungaria au fost conduse de regimuri comuniste. Unde sunt ele și unde suntem noi în procesul de integrare europeană se vede cu ochiul liber. S-a văzut și înainte. Ghinionul nostru a fost să avem parte de o clasă politică incapabilă, cinică, funestă. Ei nu au fost comuniști, comuniști în sensul adevărat al cuvântului, nici măcar 1%, ci doar profitorii unui regim autointitulat comunist.

Sper să se înțeleagă bine că rândurile de mai sus nu se vor nicidecum o pledoarie în favoarea comunismului, ci doar o invitație la o examinare echilibrată a vremurilor pe care le trăim.

Poezii în capodopere

alese și traduse de **grete tartler**

Ingeborg Bachmann (1926-1973)

Desprinde-te, inimă

Desprinde-te, inimă, din copacul timpului,
cădeți, voi funze, din crengile-nfrigate
altă dată ținute în brațe de soare,
cădeți, precum lacrimi din ochiul holbat!

Chiar de șuvița în vânt mai adie
împrejurul frunții bronzate de zeu,
sub cămașă pumnul împinge deja
rana căscată.

De aceea fii tare când supla spinare a norilor
se mai pleacă spre tine o oară,
nu lua-n seamă când Hymettos îți mai umple
fagurii înc-o dată.

Căci puțin îi mai pasă țaranului de un fir
uscăt, puțin spiței noastre de-o singură vară.

TM i-apoi inima ta pentru ce-i mărturie?
Pendulând între mâine și ieri
tăcută, străină,
ceea ce bate
e deja căderea-i din timp.

În registru burlesc

geo vasele

Urmându-și vocația de matematician și universitar american (New Mexico), Florentin Smarandache nu uită nici de daimonul său literar, producând, an de an, peregrine opuri memorialistice. dar și poetice, fără să depășească încă acea voluptate a imperfecțiunii cu care ne-a obișnuit. Iată, de pildă, acest volum de *Cântece de mahala* (Oradea, Ed. Abaddaba, 2000, 80 p.), amestec de artă naivă și dicteu dadaist, efectul urmărit fiind cel al exaltării unui registru burlesc, evident paradoxist, contrapunere de limbaj literar și regionalisme, de jargon de frontieră între mahala și sat, de argou nu atât etnic, cât tipologic. Baza semantică este totuși paremiologia; din care poeziile preiau vorbe de duh popular, punându-le pe-o muzică deocheată, aritmică. Verslibriste sau rimate, textele acuză sentimente general umane de la sat și de la oraș, trăite retroactiv de olteanul-american. Fundamental etic, poetul încondeiază moravuri, un bestiar ce se pretează cel mai bine *descântotecii* sale de obârșie budai-deleană, producând mici scenete de limbă română pitoresc-exorcistă, în scop de divertisment slobod la gură, cu parfum neaoș, parenetic. În fond, o interfață a autenticității, polemică vs. literaturizare. Intenții demne de tot respectul, dar nu și soluția lui Florentin Smarandache de a improviza, pradă ilogismelor și vorbirii în dodii, ca și cum ar fi de-ajuns să întinzi mâna spre un anume repertoriu familiar, coral și oral, ca poezia să fie gata. La un moment dat acest joc minor, aglutinare de evidențe comode,

ostentative, studentin-bășcălioase, dă de gândit chiar în privința profesionalismului literatului, sincer când recunoaște: "Fac și eu ce nu pot/literaturizez neliterarul". Câteva exemple de facilitate ludică nu strică a fi arătate spre a domoli elanul aceluia de *artifex maximus*: isprăvile unui *Pantelimon* sunt aduse în discuție doar fiindcă rimează cu *pavilion*, atacul de cord este pus în legătură, previzibil, cu *atacul de... coardă*, celor morți li se urează *ostenească-se în pace*. Efectul scontat poate să-i amuze pe amatori, la fel și emisiunea de vocabule, gratuită, la liziera non-semnificației, deși unele texte încep bine: "Bey, Mărine, bei/ papă-lapte/ și papă-mujdei/ Afe-meiat/ Afumător/ Abăutor/ Te-a lăsat vederea te-a lăsat/ muierea/ Te-a fost încornorat/ împărat (...)". Un anume relief stilistic, dublat de sens, se poate repera totuși, în ciuda unor forțări lexicale: "Donchișoniadă/ de stă mâța-n coadă!/ Și-a mărdașuit-o/ siluit-o/ pribegit-o/ nenoroc uit-o". Verva umoristică nu lipsește nici ea, generată prin contagiarea unor coduri culturale divergente, sau, vorba poetului "ce îmbină inutilul/ (sterilul)/ cu neplăcutul/ (rebutul)". Un text cât de cât ajuns cu bine la sfârșit, cu mesaj erotocomic inclus, "Fleorțotina", este rodul unui echilibru expresiv în granițele naturaleții. Deja expert în cimiliturile împerecherii zise pe șleau, Florentin Smarandache este un portretist al anomalilor morale și fiziologice, cartea sa fiind un compendiu de scene și momente versificate în cheia farsei grotești. Sunt explorate sursele excentrice, acid-ironice, neliterare ale limbajului, numai bune de inventariat o galerie, o tipologie marginală dar și general umană: palicarii, păguboșii, pușlamalele, geambașii, ma-

melucii, mocofanii, panglicarii, ibovnicele felone, nevestele bolânde, arătările umane cu trupuri și purtări zoologice, un bestiar, cum spuneam, semnificativ doar prins în această rețea lingvistică reziduală, violentă în plasticitatea și comicitatea ei versatilă, aptă să penalizeze și să caricaturizeze. Oricum, ostentația lexicală și bruiatul prozodic primează, din păcate, mai ales când acelea sunt trase în jos spre bancuri și anecdote datate.

Fiu al comunității sale vâlcene unde spiritul activ, pragmatic n-a încetat să beștească spiritul contemplativ, speculativ, inadapabil, poetul își ia și el revanșa, cum poate, imortalizând în direct mentalități și vorbitori totemici ai tribului: "Bă, musiu! Ia/ bagă-ți mințile la tioacă/ Te dăduși balenă, hai?! Că te-aș lovi de te-apucă foamea în aer/ Umblași ca haplea cu iordane, hîi?! de ici colo ca un/ pezevenchi/ și frecții/ la piciorul de lemn/ Vai de cozondracul tău".

cartea străină

Printre tinerii prozatori francezi ai momentului, Marie Darrieussecq se remarcă drept o căutătoare a noi mijloace de exprimare a tabu-urilor sociale. Născută în 1969, Darrieussecq debutează în 1996 cu romanul *Truismes* (P.O.L., 1996), scris în doar șase săptămâni. O scriitoare precoce așadar, mai ales prin prisma faptului că abordează o proză experimentală cu deschideri spre alte genuri (fabula în *Truismes*, jurnalul în *Le bébé*).

Trama narativă a romanului *Truismes* este destul de simplă și tocmai prin aceasta deconcertantă: este vorba de confesiunea unei tinere care se transformă în scoafă. Ineditul experienței pune la grea încercare înțelegerea sensului ei: odată cu această metamorfoză, tânăra descoperă o lume a truismelor, a cruzimii carnale, paradoxal obsedată de miturile frumuseții veșnice. Prin aceasta, decăderea ei din statutul uman nu mai este - ca la Kafka, cu care Marie Darrieussecq a fost deseori comparată - semnul unei decăderi a umanului însuși, ci o veritabilă *prise de conscience*, o cale de acces la transcendență, o autodepășire. De aceea și experiența iubirii dintre protagonistă și un om-lup recâștigă în puritate și în inocență.

Așadar, trama romanului este inedită și înșelătoare. *Truismes* nu este cartea unui epigon al lui Kafka, ci mai degrabă un răspuns în oglindă la *Metamorfoza*. Experiența tinerei transformate în scoafă reprezintă în fapt o revelație a mecanismelor după care funcționează o societate meschină, a truismelor. (Interesant, aici, este și titlul ales, *Truismes*, în franceză *truie* însemnând scoafă). De la agresivitatea metodelor de înfrumusețare, dincolo de care se ascunde cinismul și minciuna, de la repetitivitatea înșelătoare a panourilor publicitare până la sexualitatea degradantă, Marie Darrieussecq dezvăluie o lume prinsă între iluzii și degradare.

O lume prinsă între iluzii și degradare

mara georgescu

În romanul ei, Marie Darrieussecq nu este o moralistă în sens curent, ci mai degrabă în accepția pe care o avea termenul în secolul al XVII-lea. Naratoarea observă proporțiile dezastrului, înregistrează (iarăși dilematic: să fie o nevoie acută de autenticitate a trăirii care se reflectă și în actul scrierii?) fără a explica, fără a oferi cauze sau soluții. Frapeză și limbajul colocvial, mergând până la indecență și scandalos, dar în sens acut autentic, pentru că acesta este limbajul firesc (unicul posibil) într-o societate care trăiește din truisme: „Căutam așadar de lucru. Mergeam frecvent la interviuri. Nu ajungeam așa la nimic. Până când am trimis o candidatură așa, pe nepusă masă, la o companie de parfumerie. Directorul mă luase pe genunchi și îmi pipăia sânul, găsindu-l în mod vizibil de o elasticitate extraordinară. Pe vremea aceea, bărbații mă credeau cu toții de o extraordinară elasticitate. Mă îngrășasem puțin, vreo două kilograme, pentru că începuse să îmi fie foame tot timpul (...) Directorul companiei îmi spusese să mă așez în genunchi înaintea lui și în timp ce îmi făceam treaba, mă gândeam la toate acele produse de înfrumusețare, la cât de bine voi miroși, la ce ten relaxat voi avea” (tr.n.).

După spusele proprii, romanul trebuie să dezvăluie o altă față a lumii, evitată de obicei pentru că e prea îngrijorătoare (așa cum un alt roman al lui Marie Darrieussecq, *Naissance des fantomes* aduce în discuție tema-tabu a absenței și a băntuirii). Personajul-narator vede lumea și se vede pe sine fără a analiza animalitatea care se înstăpânește asupra lui, înregistrează totul la nivelul simțurilor și tocmai astfel deschide ochii

spre adevărurile (a se citi truismele) lumii, pe care, de obicei, le ignorăm, căzându-le de cele mai multe ori victime: "Fotografiile cu manechine din parfumerie mă obsedau. Eram convinsă că exista un fel de rețineră de sânge în tot corpul meu, mă înroșeam, pe nesimțite, clienții căpătau obiceiuri din ce în ce mai rustice cu mine. Nu-și dădeau seama de nimic, fiind prea preocupați de ei înșiși și de plăcerea lor, iar patul de masaj devenea, din cauza noilor lor poște, un fel de căpiță de fân într-un câmp, unii începeau să behăie, alții să scurme ca porcii, și, dintr-una într-alta, se așezau toți, mai mult sau mai puțin, în patru labe. Îmi spuneam că dacă voi avea din nou ciclul o să scap de tot acest sânge, voi deveni din nou proaspătă ca o fetișcană; și aveam poftă să sângerez. Chiar clienții erau din ce în ce mai grași. Mă dureau genunchii sub apăsarea lor, vedeam stele verzi, vedeam cuțite, satâre".

Plasându-se clar în descendența lui Knut Hamsun (de la care scriitoarea preia moto-ul romanului), *Truismes* are drept fundament un paradox: transformarea în animal conduce la o existență autentică, odată ce te-ai detașat de clișeele vieții în societatea oamenilor. Oscilând între om și porc (animal nu întâmplător ales, întrucât este victima unor prejudecăți foarte acute - așadar, simbol al mizeriei și al cruzimii), protagonistul romanului își reinventează identitatea, observând imparțial excesul și perversitatea unei societăți obsedate de mitul longevității.

maria Iaiu

Lungul drum cătrec normalitate

Am citit de curând, în ultimul număr al revistei "Arhitect", un articol scris de o respectabilă cronicăreasă "postnoudecistă", în care se vorbea, printre altele, despre teatrele din "provincie", înființate acum 50 de ani, susținea dumneaei: doar pentru a fi folosite ca instrumente de propagandă, și care funcționau cu angajați neprofesioniști, așa-numiții corp ansamblu. M-a uimit o asemenea opinie, mi-am și exprimat mirarea de altfel, și, la sugestia sa, am hotărât să dau o replică, pornind de la acele remarci, și cu aplicație tocmai asupra teatrului pe care îl avea în vizor, și pe care, din întâmplare, îl cunosc prea bine.

Sunt teatre la marginea (geografică) a țării pe care criticii le ignoră cu obstinație. (E obositor să călătorești 500 de kilometri până la Reșița, sau 600 - până la Oradea, sau 700 - până la Baia Mare, mai ales când nu știi la ce să te aștepti: puțini regizori din eșalonul I ajung și ei până acolo; în general se lucrează cu tineri fără experiență, precar pregătiți în școli...) Mai rău este când (aceiași) bravi cronicari își dau cu părerea, sugerând (sau declarând cu patos!) că asemenea instituții n-ar trebui să mai existe sau că ar fi recomandabil să devină *teatre-gazdă* - o invenție aberantă a celor care au alcătuit, după ureche, o lege a teatrelor. Spun "după ureche", pentru că nu știu cât s-au documentat "alcătuitoarii" acesteia, câte drumuri au făcut "în teritoriu", pentru a analiza, la fața locului, situația. Sunt de acord că nu toate teatrele din țară funcționează la cote foarte înalte, că unele abia de-și mai duc zilele; cauzele sunt multiple și ar trebui studiate cu atenție, înainte de a se emite verdicte. Dar, în afară de asta, trebuie avută în vedere îndelungata activitate a celor mai multe (peste 50 de ani), adesea binecuvântată de

prezența unor artiști excepționali (Aureliu Manea a montat la Turda și la Reșița, Andrei Șerban a montat la Piatra Neamț, Florin Fătuțescu a montat la Petroșani, Iulian Vișa a montat la Sibiu, Alexandru Dariu a montat la Oradea...). Fără a mă teme că voi fi socotită "nostalgică", trebuie să menționez faptul că, în afara propagandei, pe care toate teatrele (și cele din București, fără deosebire) erau obligate s-o susțină în vechiul regim, în țară, au fost realizate multe spectacole de valoare, devenite, peste timp, antologice.

Prin urmare, consider că e nedrept tratamentul aplicat, "de la centru", fără o profundă cunoaștere a

fenomenului, teatrelor din provincie.

Și acum, referindu-mă la Teatrul "G.A. Petculescu" din Reșița, cel de la care a pornit *gâlceava*, și despre care mi-e destul de ușor să vorbesc, fiindcă mă leagă și o puternică afecțiune (am jucat, pe scena lui, în anii '80, ca *elevă corp ansamblu*, însă trebuie să menționez faptul că, din tot teatrul, doar eu și încă o colegă aveam această calitate, restul artiștilor fiind toți profesioniști), încep prin a menționa faptul că, în cei peste 50 de ani de existență, a avut perioade de glorie și de cădere, de recunoaștere pe plan național și de anonim. În această clipă, la Reșița, există un colectiv tânăr, cu potențial autentic, condus de o directoare tenace - Mălina Petre -, care-și evaluează cu inteligență forțele, reușind, cu eforturi inimaginabile, nu doar să arunce praf în ochii (rarilor) vizitatori, ci chiar să aibă rezultate remarcabile. Și dintre ele, cel mai important mi se pare a fi tocmai creșterea și omogenizarea trupei, pe care singură a creat-o, a susținut-o și o promovează,

căutând roluri pentru fiecare actor în parte, aducând regizori profesioniști care să se plieze pe strategia sa. Apoi, invită cu consecvență cronicari, care, până la urmă, fie din curiozitate, fie din jenă, fie din lehamitea de a tot refuza vin și scriu despre ceea ce se întâmplă acolo. Iar dacă aceasta nu se întâmplă, face rost de bani și aduce spectacolele pe care le socotește a fi reprezentative în Capitală. Așa se face că Teatrul "G.A. Petculescu" a (re)intrat în circuit, după vreo zece ani de absență (nemotivată). De puțină vreme, teatrul are și un secretar literar, pe Iconia Tomiță, care se ocupă de imagine și o face cu profesionalism. Caietele de sală și afișele arată impecabil. Ba mai mult, la Reșița, există de curând și o revistă, cu apariție trimestrială - "Replica" -, în care se vorbește despre activitatea teatrului și unde chiar actorii își pot descoperi veleitățile literare. Ei înșiși pot deveni *cronicarii* propriilor roluri sau pot scrie despre evoluția scenică a colegilor lor. Primul număr este dedicat - gest de mare noblețe -, celui mai bun actor reșițean, George Drăgulescu, artist de mare talent și de totală dăruire, astăzi în imposibilitatea de a mai apărea pe scenă, dar care a lăsat în urmă creații de incontestabilă valoare, discipoli care, din respect și admirație, îi urmează calea cu aceeași credință.

Singurul lucru pe care Mălina Petre și mica sa echipă nu au reușit încă să-l facă este acela de a-și introduce producțiile în peisajul festivalier. Și nu neapărat pentru că n-ar merita, ci pentru că se izbește de reticență și neîncredere. Teatrul - la Reșița, un oraș muncitoresc, dezmoștenit de industrie și declarat zonă defavorizată?! Cam bizar, nu-i așa? Și totuși...

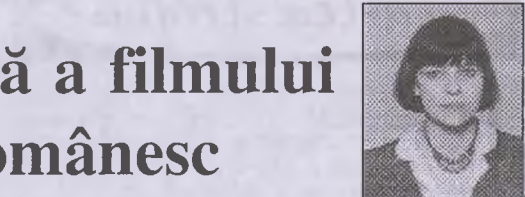
Din păcate, în lungul drum către normalitate, suntem tentați să negăm tot ceea ce s-a întâmplat înainte, uitând că în același păcat au căzut și comuniștii când au ajuns la putere.

Seară de premieră la Teatrul Mic. Doi mari actori, Ștefan Iordache și Mitică Popescu ne-au dat întâlnire în amara comedie a lui Michael Elkin, **Alex și Morris**. Caietul-program al spectacolului era întocmit, cu pricere și talent de către criticul de teatru și film, Irina Coroiu, de ceva vreme secretarul literar al teatrului, împreună cu Mașa Dinescu. Nu exista premieră la care Irina Coroiu să nu fi fost prezentă. În acea seară era de negăsit. La o săptămână de la această ciudată absență, o veste cutremurătoare, neverosimilă. Irina Coroiu nu o să mai vină niciodată. Se mutase dincolo de nori. O boală necruțătoare, a răpit-o în mod absurd, în miezul vieții. Nici nu împlinise 54 de ani. Cine ar fi crezut că acel text din caietul-program al spectacolului **Alex și Morris** va fi și ultimul. Dacă această premieră a Teatrului Mic a fost un succes, în mod sigur acest lucru i se datorează și ei. Cât de nedreaptă a fost soarta cu ea și mai ales cât de nedrepti au fost confrății, care altfel o apreciau foarte mult, și spun ei, țineau la ea. Dar cum să explic faptul că tot timpul și înainte de '90 și după, era mereu pe fugă, în căutarea unui loc de muncă, fiind mereu amenințată de șomaj? Poate că destinul zbuțuit al unui intelectual desăvârșit, așa cum a fost, a contribuit din plin la boala ei. Înainte de 1998, a fost, o perioadă, bibliotecar, apoi redactor documentarist la Arhiva Națională de Filme. După evenimentele din '89, în plină "democrație", paradoxal, soarta ei de intelectual nu a fost nicidecum mai ușoară. O vreme publicist comentator la revista "Noul Cinema", dar publicația desființându-se, a găsit cu greu, în condiții improprii de lucru, postul de șef al Departamentului de cultură cinematografică la Arhiva Națională de Filme. În fond, destinul ei este emblematic pentru intelectualul român, care, vorba lui nenea Iancu, are principii și ține la ele. Demodat, nu? Or, Irina Coroiu credea în aceste principii: sinceritatea în relațiile cu

Trista primăvară a filmului și teatrului românesc

ceilalți colegi, disciplina și corectitudinea în tot ceea ce făcea. Onora întotdeauna promisiunile făcute. Ea avea conștiința și responsabilitatea că aparține unei lumi atât de speciale, ca cea a teatrului și filmului. Nu am cunoscut-o foarte bine, dar ne întâlneam adeseori la premierele teatrale și cinematografice. Mereu avea un zâmbet discret pe față. Și întotdeauna ajungea cu o jumătate de oră mai devreme față de ora reprezentației. Pur și simplu, din respect pentru actul artistic. Se pregătea cu mult timp înainte pentru întâlnirea cu teatrul sau filmul. Câți colegi de-ai ei se comportă în acest mod? Am intuit, din discuțiile pe care le-am avut, că dincolo de persoana severă și sobră care părea că este, se ascundea un vulcan de emoții și simțiri. Așa și era. Nu știu mulți critici de teatru și film care să vină cu atâta bucurie, deschidere și lipsă de prejudecăți la întâlnirea cu arta spectacolului. Dacă ar trebui să aleg două cuvinte pentru a o caracteriza pe Irina, acestea ar fi: pasiune și responsabilitate. Pe cât de "zgârcite" îi erau gesturile, pe atât de generoase îi erau opiniile și comentariile despre fenomenul teatral și cinematografic. Trăia intens fiecare spectacol, fiecare întâlnire cu actorii, regizorii sau scenograful. Aproape că nu exista festival de film internațional la care să nu participe. În timp ce acasă, Centrul Național al Cinematografiei abia îi găsea câte ceva de lucru. Cu o educație solidă și o disciplină pe care cei mai mulți dintre noi am pierdut-o de mult (îmi spunea că a moștenit-o de la tatăl ei, colonelul), Irina Coroiu scria cu talent

irina budeanu

și probitate profesională orice cronică. Mii și mii de articole au apărut în "Lucașfăru", "România literară", "Scena", "Teatru azi", "Contemporanul", "Gazeta Teatrului Național". Era colaboratoare permanentă la suplimentul "LA&I" al "Cotidianului". Nu refuza nimic niciodată. În timp ce alții mai făceau mofturi, întârziau cu predarea articolelor, Irina se ținea întotdeauna de cuvânt și, oricât de greu i-ar fi fost, nu se plângea niciodată. Și încă o dată mă întreb și nu înțeleg (sau mai bine zis mă prefac că nu înțeleg), cum un om de ținuta ei intelectuală, trebuia să fie umilit an de

an, pentru a găsi mijloacele necesare supraviețuirii? Membru în UCIN, UNITER, în Juriul Presei Internaționale FIPRESCI sau la Festivalurile Internaționale de Film de la Leipzig, Salonic, Toronto. Poate că toate aceste titluri incomodau. În urmă cu mai mulți ani, a primit Premiul UNITER pentru "Cel mai bun critic al anului".

Tristă și urâtă primăvară, care ne-a luat-o de lângă noi pe Irina Coroiu, pe care nu cred că breasla căreia i-a aparținut, a prețuit-o atât cât ar fi meritat.

De multe ori, lexicul unei limbi nu dispune de unități lexicale potrivite pentru a exprima anumite nuanțe sentimentale, emoționale sau subtilități de gândire. Atunci, vorbitorul apelează la combinații lexicale pe care le găsește mai rar în dicționare, ci, mai degrabă, în recuzita sa de vorbitor nativ. Aceste combinații lexicale poartă diverse nume: expresii idiomatice, frazeologice, fixe, idiotisme etc.; am optat, în prezentarea noastră, pentru denumirea *expresii frazeologice*.

Expresiile frazeologice fac parte din bagajul nostru lexical de zi de zi, adică din limbajul comun, în registru informal, întâlnindu-se sub forma orală sau scrisă. S-au aflat în tradiția textuală din antichitatea greco-latină, în *Biblie*, în primele texte dramatice, în fabule, cronici, în narativa satirică și în poezie. La modul foarte general, bogăția în expresii frazeologice a unui text corespunde cu interesul acordat de autor limbajului oral, spontan, limbajului ca simptom al comportamentului social. Cu toate acestea, inexplicabil, lipsesc atât studiile sistematice, cât și dicționarele care să le inventarieze în totalitate, iar situația este valabilă pentru aproape toate limbile.

conexiunea semnelor

Expresiile frazeologice sunt expresii fixe prin definiție și aparțin obișnuinței vorbirii. În plan paradigmatic, apariția lor presupune două faze: prima, aceea în care are loc procesul cristalizării unei expresii frazeologice în care se produce stabilizarea noii semnificații, iar cea de a doua, faza folosirii expresiei cu o frecvență variabilă. Într-un nivel mai abstract al limbii are loc procesul lexicalizării combinației lexicale respective, ea devenind o categorie aptă pentru a fi integrată în nomenclatura dicționarului unei limbi. Din punct de vedere semantic expresiile frazeologice sunt lexeme cu o unitate care nu poate fi descompusă deoarece îi corespunde o anumită semnificație. Având în vedere această caracteristică există lingviști care optează pentru că expresiile frazeologice să constituie intrări specifice în dicționare, adică să nu figureze sub un cuvânt, considerat cuvânt-cheie, sau cuvânt-pilot, sau cuvânt-bază. Apare însă acum problema stabilirii criteriului sigur și unic după care să se delimiteze cuvintele-cheie a căror alegere poate să depindă de tipul de dicționar (în cea mai mare parte, în versiune un-bilingvă, sunt alfabetice, semasiologice, non-analoge și non-noționale), de obiectivul urmărit (înțelegerea expresiei necunoscute sau căutarea expresiei celei mai potrivite). Majoritatea dicționarilor unei limbi cuprind și expresii frazeologice care au rolul doar de a ilustra semantic sau sintactic cuvântul sub care sunt înregistrate.

Crearea unei expresii frazeologice presupune

Expresii frazeologice

mariana
ploae-hanganu

un apel la imaginația creatoare, care asociază două idei sau două universuri, niciodată până atunci asociate, din unirea cărora rezultă o sinteză care exprimă revelație cognitivă și catharsis emoțional. Datorită arbitrarității și subiectivității care motivează crearea expresiilor frazeologice, ele trebuie învățate una câte una, „pe de rost” deoarece sunt acceptate de comunitatea lingvistică în momentul în care structura, sensul și folosirea lor sunt în mod convențional determinate. Învățarea expresiilor frazeologice se face în cea mai mare parte în mod nesistematic, din lecturi sau conversații, atunci când vorbitorul sau cititorul este atent la ele. Același vorbitor sau subiect conștientizează că se află în fața unei expresii consacrate numai când o aude de mai multe ori. Doar în această situație va putea s-o memoreze, folosind-o atunci când situația și contextul o transformă într-un factor specific de eficiență comunicativă. Deși sunt enunțuri stereotipe, însușite ca un tot neanalizabil, nu se pierde din vedere relația pe care elementele componente o stabilesc între ele. Aceste stereotipuri nu sunt create niciodată în momentul în care trebuie să fie folosite, dar pot fi explicate ca răspunsuri condiționate la situațiile care apar. Ca atare, ele trebuie memorate în întregime și utilizate automat în momentele potrivite ale discursului. Interpretările și funcțiile expresiilor frazeologice nu sunt previzibile pentru persoanele care abia cunosc gramatica și vocabularul unei limbi; ele pot fi însușite și memorate doar atunci când sunt asociate cu situațiile în care folosirea lor este adecvată. În acest caz, cunoașterea gramaticii și a lexicului unei limbi este condiția necesară, dar insuficientă pentru producerea și înțelegerea expresiilor frazeologice. În fiecare comunitate lingvistică există o normă socioculturală care stabilește ce tip de discurs se poate folosi într-o anumită situație, admitând sau nu, un vocabular care să includă asemenea expresii. De obicei, o expresie frazeologică se folosește pentru a exprima un conținut de informație, având în vedere doi factori: adecvarea la tipul de limbaj (literar sau colocial) și competența lingvistică care dă socoteală de creativitatea celui care folosește limba respectivă.

Analizând structura expresiilor frazeologice, se constată că sintaxa lor nu este diferită de sintaxa formelor libere (libere, în opoziție cu formele expresiilor frazeologice care sunt fixe). Există chiar o simetrie între o expresie frazeologică și o non-expresie frazeologică. Ceea ce este caracteristic expresiilor frazeologice este doar numărul restrâns de structuri sintactice ad-

mise, dar aceasta nu este suficient pentru identificarea unor astfel de expresii. În general, expresiile frazeologice au ca sinonime verbe simple. Astfel, *a lungi pasul* = a se grăbi, *a vedea lumina zilei* = a se naște, *a păstra tăcerea* = a tăcea, *a nu nimeri nici în piuă* = a nu prinde, *a face de petrecanie* = a omorî, a face rău etc. Această reducere este de multe ori arbitrară, iar uneori ea nu există. Cum s-ar putea parafraza expresii de tipul: *interesul poartă fesul* sau *hât în sus și hât în jos*, expresii pentru care am putea doar preciza împrejurările în care ele pot fi folosite. Astfel, prima expresie se adresează aceluia care face ceva numai pentru a dobândi avantaje, cea de a doua, pentru a arăta eforturile și încercările repetate pe care le face cineva pentru a realiza ceva.

Din punct de vedere semantic, o expresie frazeologică suferă o mutație semantică și abia după aceea capătă un asemenea statut; înțelesul ei însă nu rezultă din însumarea semnificației elementelor componente. În *a deschide capul cuiva* nu sensul fiecărui cuvânt dă naștere semnificației „a clarifica”. Avem de-a face cu o conotație extralingvistică, de o parafrază metaforică și nu de o creație neologică pentru că nu se introduce nimic nou, cum se întâmplă în cazul neologismelor.

Chiar și așa, schematic, cum am încercat să analizăm semantic, sintactic și pragmatic expresiile frazeologice, credem că se poate înțelege că o astfel de expresie este o sintagmă metaforică, cristalizată într-o limbă naturală prin tradiția culturală și consacrată prin folosire în situații specifice și determinate. Constituind de multe ori un recurs poetic care garantează efectul de surpriză, expresia frazeologică reprezintă un automatism, golit uneori de sens prin frecvența folosirii și care nu mai face pe cel care o folosește să se gândească la interpretarea ei. Această cristalizare în memoria colectivă nu se dispensează de creativitatea vorbitorului (sau a celui care o folosește) pentru a obține în discurs efectul dorit.

Analiza expresiilor frazeologice ale unei limbi este, fără îndoială, extrem de necesară și urgentă atât în ceea ce privește studiul lor teoretic, cât și inventarierea lor completă; abia atunci imaginea unei limbi, sintetizată în gramatici și dicționare, ar putea fi întregită.

Un alt Moromete

(urmare din pagina 9)

dintre *Ion* de L. Rebreanu și *Moromeții* de M. Preda (E. Simion și N. Manolescu) pentru a le infirma prin contraargumente. Autorul consideră că tema relației dintre țaran și pământ a fost deviată din considerente politice, ea rămânând la fel de importantă ca în romanul lui L. Rebreanu. Deosebirile dintre M. Preda și L. Rebreanu trebuie căutate în altă parte, anume, în formă, în stil, în determinările sociale și psihologice diferite. *Ilie Moromete* e un *Ion* la o altă vârstă biologică, în relație cu pământul nimic nu s-a schimbat, pământul e central vieții țaranului, o condiție *sine qua non* a existenței.

Polemica implicită textului nu are ca obiect contestarea lui M. Preda ca personalitate artistică (subiect consistent pentru mulți...), ci reevaluarea critică a întregii literaturi despre *Moromeții* prin

reputarea în dialog critic, în circuitul de idei a unei întregi problematice legate de unul dintre cele mai citite romane în a doua jumătate a secolului al XX-lea. Aducând sub lupa criticii aceleași fragmente din opera care au primit o interpretare sau alta. Gelu Negrea descoperă alte conotații distanțându-se de antecesorii săi. Cauza eșecului lui *Ilie Moromete* s-ar afla în faptul (adevărul) că el „nu vrea să vadă”, că ochii „limpezi și netulburăți” nu suportă realitatea, că personajul „caută în lume nu noutatea /.../, ci confirmarea unor convingeri anterioare, nu adevărul, ci posibilitatea de validare a conceptelor și judecăților imuabile cu care este obișnuit să opereze, indiferent de situație” (p. 151).

Uneori afirmațiile sunt simple speculații care abat discursul de la literatură, de la literar către alte domenii extraliterare. De altfel, sunt multe pasaje digresive prin care se abate discuția, autorul având o plăcere funambulescă de a se lăsa purtat de valurile ideilor de la *Biblie*, de la *Epopeea lui Ghilgameș* la *Poetica* lui Aristotel până la M. Proust și poezia lui M. Cărtărescu. E supralicită în explicații sociologice *mizeria* lui

Moromete, mizeria, voluptatea mizeriei a românului, în general, prin invocarea unor exemple care îl au ca centru pe Eminescu sau *Omul recent* al lui H.R. Patapievi. Divagația excesivă dăunează demersului critic.

Paralelismul Marin Preda - I.L. Caragiale e urmărit și în personajele emblematiche *Ilie Moromete* - *Mitică*, ambii revelându-se plenar în relație cu Logosul. *Moromete* e un *Mitică* rural, morometianismul se relevă ca expresie a balcanismului caragialian, având aceleași coordonate: „gratuitate, logoree simpatică, zeflema, neseriozitate benignă, ironie, belferism...”

Roman de referință al literaturii române, *Moromeții* reînnoadă tradiția marii proze românești, exegeza autorului dovedindu-se o posibilă re-interpretare într-o serie care se deschide pentru viitor. Opera e inepuzabilă și, generoasă, dă satisfacție oricărui cercetător în reliefaarea unor aspecte ignorate de unii, supralicitate de alții. *Deschiderea* operei (*opera aperta*) e condiția fascinației pe care continuă să o exercite.

Secvențe pentru ziaristi izgoniți

@ Muzeul Literaturii Române. 19 martie, 2004, orele 11. Subsemnatul intră în instituția respectivă, în holul căreia președintele APLER, Ion Tomescu, galben, transfigurat, se deplasează ca o navă în derivă. Aveam să aflăm curând de ce: cei pe care sconta în intempestiva adunare generală nu se prezintă să-i susțină campania diversionistă.

@ Pe terasa Muzeului, susținătorii săi, puțini la număr, pregătesc strategii, în fața paharelor de bere. Simt prin apropiere prezența subsemnatului și reduc sonorul.

@ La invitația noastră, sunt prezenți în hol și ziaristi. Nu și aceia care au vărsat gogomăni în paginile ziarelor unde lucrează. Profitând de faptul că noi ne căutam un loc în sală, Ion Tomescu, spumegând, îi izgonește din incintă pe gazetari. Se teme că, aflând adevărul, nu vor întârzia să-l aducă la cunoștință cititorilor. A fost doar informat de cozile de topor că avem documente compromițătoare la adresa lui.

@ În sfârșit, după sfertul academic, Ion Tomescu deschide carnavalul, deși nu are nici măcar majoritatea simplă. Din cei 40 membri APLER (informații: n-au votat 12, în schimb și-au dat acordul 28, pentru eliminarea subsemnatului din Comisia de subvenții!), nu s-au prezentat decât 18. Se preface că nu observă ilegalitatea (tocmai el, care și-a irosit anii în ședințele C.C. al U.T.C.) și desiră o încropeală de dare de seamă. Așadar, fără scuze sau promisiuni, asistăm la o ședință nestatutară. Care ar fi trebuit amânată obligatoriu. Printre cei 18 participanți, nu-i zărim pe cei mai importanți membri ai APLER: Ovidiu Dunăreanu,

@ Ca o vedetă, Dan Alexandru Condeescu, fostul colaborator și colaboraționist al „Luceafărului” comunist (sau de tristă amintire, cum se pronunța un amic al lui!), omul care nu suportă vânzarea revistei noastre la chioșcul pe care nu-l patronează totuși el, fiindcă i-ar trezi regrete și nostalgii, se lasă multă vreme așteptat. Bănuim că l-au atacat remușcările. Ne înșelăm însă. Până la venirea lui (care se va produce totuși!), dispăre de sub ochii noștri Cezar Ivănescu, care nu va mai reveni în sală. Grupul celor 18 se completează cu apariția Carolinei Ilica, absentă cam trei sferturi de oră de la discuții.

@ Cu voce tremurată și gesturi stângace, ca orice individ ce se simte cu musca pe căciulă, în cunoscutul lui limbaj de lemn, agrementat cu agramatisme, Ion Tomescu înșiră realizările APLER-ului, dar și pe ale sale. Promite, promite, promite. E supărat că membrii asociației, mai precis, jumătate din ei, nu și-au plătit cotizațiile. S-au încasat doar 56 milioane, în loc de 176 milioane. Păi, după un calcul simplu, chiar și al unui analfabet, nu s-au încasat cotizațiile decât de la o treime din membri. Ca să vedeți cine gestionează banii apărăștilor! Dă vina întârzierii acestei adunări pe faptul că nu a căpătat banii de la CopyRo. Nu-ți poți stăpâni râsul. Păi la Câmpina, în noiembrie trecut, când se afla majoritatea membrilor, nu putea să-și sacrifice o oră, două pentru o astfel de întâlnire? Mai ales că nu mai era nevoie să arunce sume mari pe transport. Dacă dispune, impune! Aruncă din gură și alte ineptii: că ar fi fost un juriu la Câmpina, când premiile le-a dat doar tripleta de aur a literaturii române (Tomescu, Cassian, Condeescu): că s-a încercat apropierea dintre patroni și scriitori (probabil, doar până a căpătat Tomescu medalia de aur de la Tender), că revistele vor fi difuzate printr-o anumită rețea. Basmе, povești, vorbe de clacă!

@ Un membru, al cărui nume nu l-am reținut, doar nu l-am văzut des pe la ședințele noastre, citește un raport prin care vrea să ne demonstreze că banii rulați de APLER ar fi avut destinații culturale. Cum nu ni s-a înmănat acest raport, cerut cu insistență de noi, fiindcă aveam deplul legal și statutar să-l consultăm, suntem obligați să trecem de acest paragraf, deși-i de maximă importanță, căci e vorba de bani publici, care ajung pe mâna unor profitori, fără vreun merit literar, și ne grăbim să facem două precizări. Pentru prima oară la această asociație (după 6 ani de existență) ne este anunțată suma smulșă de la CopyRo: 458 milioane lei. Curioși din fire, am descoperit că în ultimii patru ani, făcând echivalențele financiare necesare, APLER a căpătat în jur de un miliard și jumătate, despre destinația căruia (căroră) nu prea avem cunoștință. Facsimilul se află în această pagină.

@ Aberațiile se țin lanț. I. Tomescu anunță, inițial, că nu are salarii la asociație, dar, în raportul cu viitoarele cheltuieli pentru anul 2004, figurează 135 milioane lei pentru salarii. Una mai năstrușnică decât alta. Și, pentru a se rotunji suma, Ion Tomescu își autodăruiește 110 milioane pentru plata telefonului mobil. Poate a fost prea modest: pentru cel imobil nici un

leu?! Doar are de unde, de vreme ce APLER a căpătat 600 milioane lei pentru ...

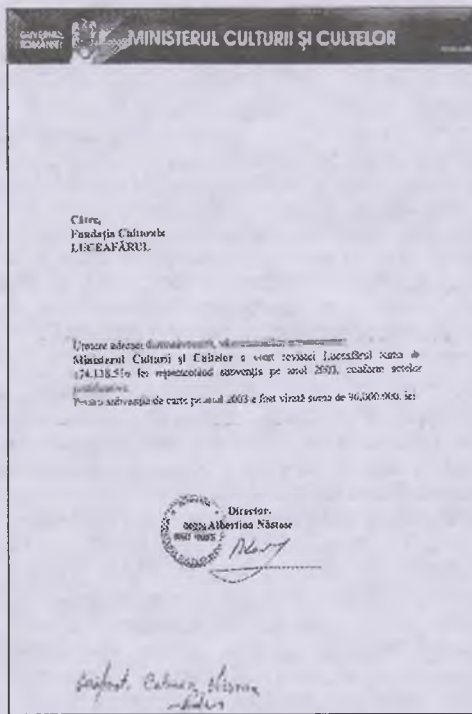
@ Se dă liber la *Diverse*, prilej cu care intrăm și noi în atenție. Textul publicat la „Acolade” e edificator. Încercăm să argumentăm afirmațiile cu acte, dar documentele de la Ministerul Culturii și al Cultelor și de la CopyRo nu sunt primite cu interes. Minoritatea din sală crede doar în spusele lui I. Tomescu nu în responsabilitatea unor instituții. Ceva mai târziu, profetul apărăștilor scoate din buzunarele-i burdușite un text (trebuie să-l fi obosit mult până la încropit) și-l citește cu noduri, gâfâieli și intermitențe. Fără să țină cont de documentele subsemnatului, susține cu aceeași tărie că ne-am fi dat la comisie 420 milioane lei. Gesturile noastre de a-l trezi nu-l scot din transă. Vrem să-l ajutăm, avertizându-l că se face de râs, însă nu e posibil. Atunci începem să-l compătimim, nu înainte de a explica încă o dată ce s-a petrecut la Comisia de subvenții. De data asta intră în scenă locotenentul lui, Dan Alexandru Condeescu, care nu ne mai dă voie să vorbim. N-avem încotro, tăcem, dar, atunci când îl rugăm pe același locotenent să supună atenției adunării generale, fie ea și ilegală, împărțirea sumei venită de la CopyRo între membrii care rămân și cei care părăsesc APLER-ul, în vederea înscrierii într-o altă asociație, nici el și nici Ion Tomescu nu admit, demonstrându-ne și cu această ocazie, care-i menirea lor într-o astfel de grupare. Pe alta nici noi n-am sesizat-o.

@ În plen, îl întrebăm pe Ion Vădan dacă a

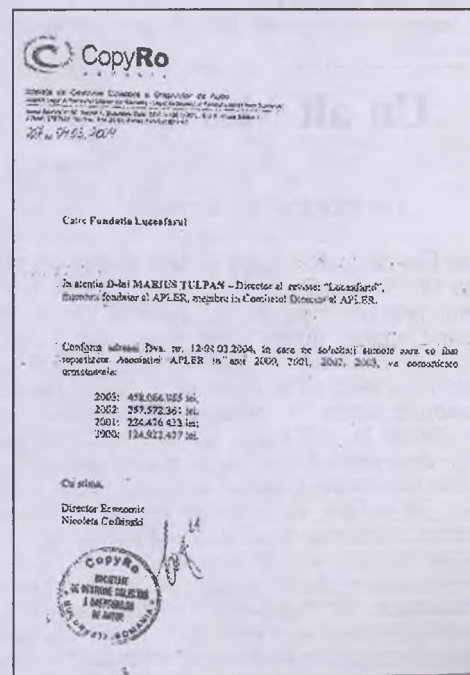
reacții

fost informat de sumele căpătate de Ion Tomescu în acești ani. „Știam ceva, dar nu-mi închipuiam că sunt atât de mari.” Ca vechi ziarist, am realizat o anchetă printre apărăștii. S-au îngrozit când le-am oferit cifrele: Dan Cristea, Gabriel Chifu, Ovidiu Dunăreanu, Ioan Țepelea, Paulina Popa, Ileana Roman.

@ Cum nu ne-am dus la adunarea respectivă pe post de anchetator sau justițiar, am pus și ne-am pus întrebări, ca orice creator, care a aflat că și-n numele lui, dar și al altor scriitori, circulă mari sume de bani. Oare ce flagel a atins pe unii indivizi, în virtuțile căroră am crezut cândva? M-am edificat atunci când a început împărțirea colacilor. Pentru

Gabriel Chifu, Adrian Alui Gheorghe, Ioan Țepelea (membri în Comitetul Director), Dan Cristea, Valeriu Stancu, Lucian Vasiliu, Ileana Roman. Dezgustați, probabil, de cutumele fostului activist comunist, au refuzat să se expună, defilând cu el, bănuind că mitomanul îi poate târî și în alte fapte, nedemne de condiția lor.

finanțarea unor așa-zise manifestări culturale, s-au distribuit sume între 10 și 15 milioane lei. Numai domnul inginer Cassian Maria Spiridon a primit 40 (parcă-i în tripleta de aur!), după care, jenat, a acceptat numai 35 milioane lei. Anul trecut, când și noi am cerut un sprijin pentru premiile „Luceafărului“, am fost refuzați cu brutalitate, în schimb, același domn inginer, pomenit mai sus, a câpătat 30 milioane lei. Iată câteva explicații simple, fără prea multe investigații.

@ Firește, la împărțirea colacilor, deși nu avea vreo cerere scrisă, Sterian Vicol a primit și el 10 milioane lei. Doar nu mișcase în front. Obiecții au venit de la Marin Mincu, atunci

când Carolina Ilica dorea o sumă mare pentru festivalul său. „E o manifestare de familie, nu poate fi finanțată din bani publici!“ a averizat poetul, prozatorul, criticul etc. Cu toată opoziția sa, C. I. a câpătat 15 milioane lei.

@ Am relatat, cât ne-a fost permis, secvențele unei parodii de ședință, ilegală, aberantă, înecată în minciuni și diversiuni, cu iz gregar, cum n-am vrea să mai întâlnim vreuna în viață. Ungându-și zăritele, ca persoane imparțiale, interesate, doar profesional, de un astfel de fenomen, Ion Tomescu s-a descalificat, trădându-și, în același timp, sechelele și năravurile comuniste. S-a temut, desigur, de adevăr. Cine va avea cutezanța și curiozitatea

de a pătrunde în subteranele acestei asociații, s-ar putea să întâlnească multe surprize. Pe noi nu ne mai interesează astfel de promiscuități, de vreme ce am hotărât, împreună cu mari creatori și persoane de bună condiție, să înființăm Asociația Revistelor, Imprimeriilor și Editurilor Literare (A.R.I.E.L.), cu speranța că nu vom da nici un prilej pentru comentarii negative. Îi invităm să ne însoțească și pe cei care se cred păcăliți de I. Tomescu și acoliții săi. E și în beneficiul literaturii române să nu irosim banii publici pe fleacuri, ci să organizăm manifestări culturale de ținută, atât de așteptate de cititorii și ascultătorii noștri.

1) Dacă tot m-am oboșit să procur documente cu care să dovedesc că datele oferite de mine sunt reale, de ce nu mă ascultați și, eventual, nu vă cereți scuze pentru diversiunile create?

2) De ce doar trei persoane ați ales un alt membru în Comisia de Subvenții, când această sarcină cădea în atenția adunării generale?

3) De ce mi interziceți dreptul la explicații, când membrii APLER au fost intoxicați cu neadevăruri?

4) Dacă nu v-am servit cum vă așteptați, nu era normal și omenește să-mi sugerați să mă retrag, fără atâtea manevre securistico-comuniste?

5) De ce ne-ați mințit la Câmpina că pentru anul 2003 ați câpătat numai 90 de milioane de la CopyRo, când vă umflaserăți contul cu 458 de milioane lei?

6) Aveți totuși personal angajat în numele asociației noastre? Cum îl retribuiți?

Întrebări pe care nu le-am putut formula președintelui APLER

7) V-am cerut o copie al statutului inițial al asociației noastre. De ce nu mi-ați dat-o? Vă era teamă că descopăr ceea ce nu vă convenea?

8) Ați ridicat din Trezoreria statului medalia de aur, anunțată la Câmpina? Câte grame cântărește?

9) Când vi s-a acordat această medalie, ce târg ați făcut cu domnul Tender?

10) Ați promis chiar din noiembrie că veți organiza un circuit al vânzării revistelor și cărților. În ce stadiu vă aflați?

11) De câte ori ați fost la târgul de la

Geneva și pe banii cui? Ați făcut demersuri la Ministerul Culturii să mergeți și în acest an?

12) Considerați că sunteți cel mai indicat să onorați târgurile internaționale, în numele creatorilor români?

13) Avem dreptul, cei care plecăm din această asociație, pentru a înființa alta, la o cotă aparte din sumele pe care le-ați obținut? De ce n-ați supus atenției adunării generale această doleanță a noastră? Vă temeți că se vor desolidariza de dumneavoastră cei care se puteau trezi în ultimul ceas?

Cuvânt la o ieșire

(urmăre din pagina 3)

2. Spre trezirea unora și descumpănirea altora. Așa că, vor sau nu, trebuie să ne omagieze. În șase ani, de când durează această asociație, când au mai primit membrii ei atâtea telefoane, fax-uri, e-mail-uri, rugăminți, presiuni, promisiuni? Grație nouă, apărăștii au aflat ce bani au fost ridicați în numele nostru de la CopyRo, cu mult peste un miliard numai în patru ani, fără să fie informați, consultați sau implicați. Dacă unii știu totuși ceva, își pot declara și-n ultimul ceas complicitatea. Pentru anul în curs, grație rătăcirii tupaniene, apărăștii au aflat că li s-au alocat 600 milioane lei. După câte întâmplări s-au derulat, va mai putea domnul Tomescu să hotărască destinația acestora într-un cadru intim? Părerile sunt împărțite. Doar, de la Zaharia Stancu citire, mândră-i corabia, meșter cârmaciul!

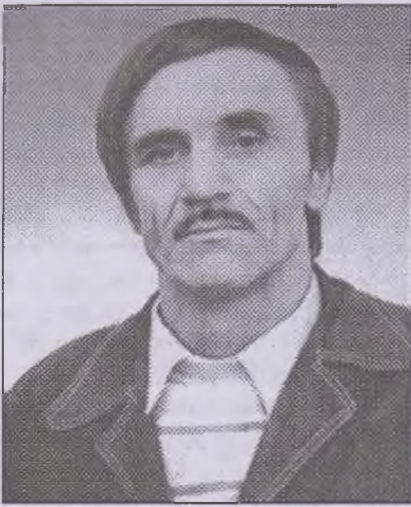
3. După cum am observat, domnul Ion Tomescu e agitat, oboșit, energia i s-a împrăștiat. glasul îi tremură. Probabil, n-a dormit multe nopți, frământat de gânduri, obligat să mediteze: ceea ce nu-i prea e în fire. E nevoie să fie justificate fondurile ce le-a gestionat, fără să se consulte cu vreun apărăștist. Grea afacere! Nu trebuie însă să dispere. Condeieștii sunt aeriene, acvatici, arareori terestri. Dacă i-a amețit până acum, o va putea face în con-

tinuare cu același succes. Controale riguroase nu va avea. Nimeni nu-i va reproșa că, în loc să facă manifestări culturale temeinice, aruncă banii pe fleacuri și pe deplasări cu cântec. Când prin alte părți se toacă sute de miliarde, la APLER, 458 de milioane numai în anul 2003. Un mizilic pentru orice cetățean al țării, care aude cu plăcere despre asemenea practici, o bagatelă pentru revistele literare care supraviețuiesc de azi pe mâine, cu respirații artificiale. Ca să iasă mereu basma curată, domnul Ion Tomescu trebuie să-și procure mai mulți complici: dacă se mai încumetă careva să-l urmeze după câte a aflat cu acest prilej. Fără îndoială, opera lui literară trebuie să continue. Va fi nevoie să se sacrifice în continuare și să se deplaseze la Geneva și la alte târguri internaționale, pentru a populariza cultura română. A câpătat deja o experiență, iar literatura română trebuie să fie bine reprezentată. Important e ca Ministerul Culturii și al Cultelor să-l ajute cu bani pentru noi călătorii, doar n-o să-i chinuie pe Manolescu, Liiceanu, Pleșu și alții, de același nivel, să vorbească în numele nostru, când e deja pregătit un ambasador ca Ion Tomescu! Dacă tot am descoperit o așa persoană aleasă, trebuie să exploatăm momentul de grație! În epoca noastră, nu mai e nevoie să-ți păstrezi onestitatea, civilitatea, integritatea, ci doar insistențele și mitomania tomesciană, pentru a convinge pe cei care judecă în grabă astfel de disensiuni, minore, în fond. Prin APLER și cu ajutorul dezinteresului general, domnul Tomescu și-a îndeplinit toate

profețiile politice și financiare. Altfel spus, e de neînlocuit. Mândră corabie, meșter cârmaciul! Dacă reușește să stoarcă bani în numele creatorilor, fără a-i onora pe aceștia, dând târcoale celor de la putere, lingușindu-i, oferindu-și serviciile, merită să i se ofere noi atribuții. Chiar internaționale. Doar știe să arunce praf în ochii semenilor, să încalce statutul cu seninătate, să-i elimine pe cei care nu-i cântă în strună, să-i învinuiască pe contestatari, e timpul să i se dea sarcini mai mari. Omul se înscrie într-un curent dominant în România zilelor noastre, cunoscut suficient în Europa, care refuză încă să ne dea vize favorabile. Inconjurat de o gardă pretoriană aprigă, susținut de structuri dubioase, automedaliat și autorizat pentru orice, domnul Ion Tomescu poate atinge înalte culmi de propășire, ca să parafrazăm și Stejarul din Scornicești.

4. Acum, apărăștii au bani, storși cu sudoare și gălăgie, dar și un cârmaci faimos, întreprinzător, creator de elită, numit Ion Tomescu. Dacă am fi cinici, am putea spune că se adună cei care se aseamănă. Noi însă mai credem că în APLER sunt și persoane care au înțeles în ce fundătură au intrat. În aceste condiții, simțim nevoia să ne retragem. Dacă unii apărăști nu mai suportă mediul poluat în care se află acum, ne pot însoți. Nu mai e un secret să spunem că lupul păru-și schimbă dar năravul ba. Nu ne încercăm vreun reget, ci numai vina că am rămas atâta vreme într-o asociație ce nu și-a epuizat toate misterele.

Pagini realizate de
Marius Tupan

alexandru sfârlea

In această nenorocită și malefică tranziție - ce nu pare a avea un punct final - scriitorul este condamnat să suporte un cotegiu de impenitențe, între care nu doar indiferența rapace a celor care au pârghiile societății în mână, în doar dezinteresul pentru carte al unui public agresat de sărăcie și umilințe.

El, scriitorul, mai trebuie să suporte, uneori, și mișeliile unor mercenari de presă. I se înfige țepușa otrăvită cu o veselă creștinătate, după care, tekergeul își freacă palmele salivând, închipuindu-și cum omul scrisului va fi arătat cu degetul pe stradă: „Uite-l pe ăla «cu stilou handicapat și cu gândire de lebădă friptă de țigani la margini de Vienă!»“. Urmează un cor de hăhăituri, asemănătoare cu niște lătrături de șacali caștrați. Așa s-a scris despre subsemnatul într-o publicație săptămânală subversivă din Oradea, cuvinte de sub pixul unui individ angajat cu simbrie pentru a împoșca în stânga și-n dreapta cu venin și zoaie. Nu contează că respectivul se „legitimează“ în fața cititorului doar cu nimicicia de a nu avea nimic de pierdut, decât logoreea tâmpă de care e suferind. El slujește o „cauză“ mai puțin pierdută decât a celui spre care - din „cușca“ anonimului - își îndreaptă tirul de idioțenii și minciuni prefabricate. Acest tip de indivizi ar fi în stare - pentru arginții primiți de la cei pe care îi slugăresc - să intre până și-n pielea unui sconcs, reușind să alunge

O lume beteagă. Strania mână care scrie

cu duhoarea tot ce mișcă prin preajmă. E în stare să debiteze cuvinte năclăite de sudoarea acră a neputinței de a fi moral, pozând în apărător al unora care se erijează în promotori de principii și idealități.

În această societate beteagă, indivizi și mai Beteși - de invidie, ranchiună, de ură neghioabă - își permit să sară la beregata celor care au realizat ceva, au scris niște cărți, au devenit scriitori și au fost recunoscuți ca atare. Ei și?! Sunt numai buni pentru a suporta voma și rânjetele unor veleitari troglodiți. Așa-ți trebuie scriitorule, te-ai băgat în țărățe ca să te mănânce porcii; în zadar ai spus niște adevăruri, contează doar că nu trebuia să le spui. Îți zici în sine ta: „Nu te uita *ce* se spune despre tine, ci uită-te doar *cine* spune!“

Aici, la Oradea, există câțiva scriitori care și-au construit micile lor cetăți în Cuvânt. Cu-

jurul tău hienele bipede dau târcoale, gata să-și înfigă colții în mâna care scrie. Te uiți în pământ și ți-e rușine de nerușinarea lor! Puterea e în mâna celor care învârt banii cu lopata - nu contează că i-au câștigat prin corupție sau hoție - (sunt și exemple pozitive, desigur, de toată lauda, ca să mă refer doar la providențialii frați Micula), contează numai ca cei care s-au făcut frați de cruce cu adevărul și cu dorința de a face bine semenilor lor să fie împoșcați cu vorbe de ocară și agresati cu un tir concentrat de nemernicii. Culmea culmilor este că trepădușii ahtiați după „ochiul dracului“ - betegii de meserie, cum spunea cineva din chiar anturajul lor - sunt în stare să mimeze postura de victimă, cu o ceremonioasă detașare. Pentru ei impostura este a doua natură. Dacă i-ai da în judecată pentru răul pe care ți l-au făcut, ți-e lehamite și silă, pentru că

fonturi în fronturi

vântul întemeietor. Cuvântul care zidește, mărturisește și dă seamă, care nu poate fi ciopârțit cu briceagul și satârul de aflători în treabă; niște aflători în treabă în stare de a-și face din minciună și abjecție principii de viață. Nu voi da nume, dar cuvântul smârc - în care se bălăcesc unii - îmi vine în minte în primul rând.

Cară tu, scriitorule, acolo, apă de izvor cu ulcica. Sisif nenorocit! Ceata nechemașilor liorpăie alcool prin cărciumi (nu-i așa, Beteșu?) și - cu un tupeu incredibil - se bat cu pumnul în piept că și ei au dreptul la opinie. Ce dacă au psihologie de viespe, de căpușe sau naiba știe de mai ce! Ei cultivă cu cerbie gloria efemeră de a-i fi scuipat în față pe cei cu fie și o brumă de merite, și cu o valoare - atâta câtă e -, câștigată cu trudă și sacrificii. E greu să vorbești de armonie și înțelegere când în

- vorba redactorului-șef de la cotidianul unde a lucrat și subsemnatul vreme de 13 ani - „n-ai tu nervii și răbdarea pentru a ajunge să ai câștig de cauză“. Și iarăși mă întreb: Există vre șansă ca năimiții cu simbrie să nu mai poată terfeli pe nimeni prin crâșme și-n pagini de gazete imunde?!

Ei așa! Doar e democrație și orice individ - cât o fi el de inept și veleitar - are dreptul să-și dea cu presupusul, că doar n-or să-l ia de guler cei al căror „avocat“ este?!

Și totuși, chiar și în această lume beteagă, Speranța ar trebui să moară ultima (așa-i betegușule?), căci altfel n-ar mai fi de trăit. Dacă nu cumva ne privește chiorăș ea, Speranța - autoexilată deja - de unde nu se vede mâna scriitorului batjocorit, strângând cu o crispată disperare unealta de scris!...

În vesel ritm proletcultist

Un volum de epigrame pe tema *fumaturii* este interesant de parcurs. El oferă, la modul umoristic și cu ironie, care atinge note de pamflet, idei și frământări, aspecte privite cu îngăduință sau cu reprobare“, scrie Elis Răpeanu, doctor în filologie, în prefața volumului *Fumuri. Culegere de epigrame* (Editura Sagittarius, 2002), întocmit de nimeni alta decât Elis Răpeanu. Că nu prea e normal ca autoarea antologiei să considere

cărui versificator prezent aici. De ce simt unii autori nevoia să închidă anotimpurile în ceva, nu am cum să lămuresc. Ce pot spune este că doamna Elis Răpeanu ar face bine dacă s-ar ocupa în continuare de epigramele dumisale, pentru că nu are nimic de a face cu poezia. Încăpută pe mâna ei, poezia începe să aducă a Ion Dolănescu, a „vin pe potecuță, la la la mândruță“ (să mă ierte muzicantul dacă nu el o cânta asta și pentru memoria mea deficitară): „De-o vreme cânt și noaptea-n vis, măcuță./ M-apucă dor nespun de chipul tău/ Azi merg în timp pe-aceeași potecuță./ Mă tem c-ajung la margine de hâu etc.“ (*Dor înfrânt*). Parcurgând volumul doamnei Elis Răpeanu, am aflat două lucruri: că nu are pic de talent, cel mult „puțină“ ureche muzicală (versificările ei sunt toate construite pe aceeași schemă, să o numim: „la la la la la la la la la“), și că, spre compensare, doamna Elis Răpeanu a fost înzestrată cu o sensibilitate incomensurabilă. Ea dedică versuri nu numai prietenilor, lui Ilie Ilașcu, lui Valentin Silvestru, ci și studenților săi de la Politehnică, orașului Ploiești (oare de ce? Pentru că Ploieștiul l-a dat pe Eugen Simion?!), volumul întreg fiind

dedicat... orașului Filași. Dar să ne oprim puțin la lălăitura pentru studenții de la Politehnică. Aceștia „sunt tineri, aripi albe în amiază/ Cu-avânt de zboruri înmuiate-n Vreme// Sunt raze de iubire ce visează/ Să urce necuprinsul în poeme// Ei poartă zvon de depărtări în glas/ Au ochi de sori și suflete-n suvoi/ Reinventează cu puteri de-Atlas/ Conturul visului rămas în noi“. Studenții de la Politehnică „trece voioși cu sufletul în palmă/ Prin universul fără de capcane./ Topesc în primăvara lor cea calmă/ Ghețari ascunși în mările umane etc.“ (*Aripile noastre de amiază*). Dincolo de lălăitul instrinsec versurilor doamnei Elis Răpeanu, descoperim în pozițiile dumisale și înzestrări de bard. Multe dintre versurile sale, zornăitoare ca zece brățări la o singură mână, ar putea foarte bine să se intituleze „Partidului“, „Conducătorului iubit“ etc. De exemplu, acest *Gând de grănicer*: „Din bobul grâului ascult/ Cum trec secunde-n tumult/ Strângându-se-n milenii// Din inima stejarului./ Prin sevele lăstarului/ Se-aud cântând oștenii“. Am scris despre unii, dintre versificatorii prezenți aici că scriberă întreaga istorie a literaturii române de până la ei, versurile lor putând concura cu cele ale lui Ienăchiță Văcărescu. Doamna Elis Răpeanu, însă, scrie poezie în vesel ritm proletcultist, ceea ce e și mai grav.

Corina Sandu

corina_sandu2003@yahoo.fr

grafomania

propria sa antologie ca fiind „un volum interesant de parcurs“, e adevărat. Numai că pe mine nu antologia dumisale de epigrame mă interesează, ci altceva: faptul că doamna Elis Răpeanu e poetă. Volumul său, *Anotimpuri în clepsidră* (Editura Sagittarius 2002), îmi amintește, prin titlu, de un alt volum memorabil, *Anotimpuri în căpăstru*, al nu mai știu

Conform prevederilor Statutului, Uniunea Scriitorilor din România nu este responsabilă pentru politica editorială a publicației și nici pentru conținutul materialelor publicate. Nici conducerea revistei nu își asumă toate opiniile exprimate. Responsabilitatea aparține în exclusivitate autorilor.